

DEFENSIO IN-
SONTIS LIBELLI, DE OF-
FICIO PII VIRI, ADVERSVS INL
quum & importunum casti-
gatorem.

AVCTORE VERANIO MO-
desto Pacimontano.

Adieccimus initio ex scriptis aduersariis eam
partem, cui in hoc scripto re-
spondetur:

M, D, LXII.

ДОБРЫЙ ГОД

СТОЛ

СИМЕНТЬЕВО

СИМЕНТЬЕВО

МО СИМАНЬЕВО

СИМАНЬЕВО

СИМАНЬЕВО

ДОБРЫЙ ГОД

RESPONSIO AD VERSIPPELEM QVENDAM MEDIATOREM, QVI PACIFICANDI specie rectum Euangeli cursum in Gallia abrumpere moli, tus est.

Xcusus est his diebus virulentius liber plausibili cito
tulo fucarus, De officio pii, ac publicæ tranquillitatis
verè amantis viri, in hoc religionis dissidio.
Author nomen suum ideo se non adscriptisse excusat, ne conceptum ex persona præjudicium, cause
obesset. Evidem faciliè patiar de re tota integrum
ex libro iudicium fieri: modò è medio tollatur lar-
ua, quas sibi multiplices induit ad fallendos impē-
ritos. Se à prima adolescentia valde religiosum fuisse iactat, nec tamen
superstitionibus deditum: sibiq; arrogat quod nemo quamlibet excellen-
tis ingenij de se profiteri ausit: vt simplicibus, qui præsertim eū non
nouerunt, persuadeat se angelum esse è cœlo delaplum, cuius voci non
secus arçoraculo acquiescere rectum ac tutum sit. At quoniam apud
nos, quibus pridem familiariter cognitus est, nullū huius tantq; vel pie-
tatis, vel prudētiæ specimen edidit, sibi à nimia credēdi facilitate caue-
ant Lectores. Cōqueritur graues & moderatos viros, quorum videri
vult signifer magis quam postremus, excludi à publicis consilijs, nec au-
thoritate qua decebat valere ad sedādas turbas. Quasi verò nos lateat
quorsum nuper profectus sit in Galliæ: quam fallaci prætextu simulaue-
rit curāda sibi esse domestica negotia, cum rectâ se ad eum contulerit,
ex cuius gratia sperabat opimam prædam: quæ consilia coixerit, & po-
stea agitauerit: quam se proditorie insinuauerit apud quosdam Pro-
ceres: & quibus nunc quoq; artibus se venditare cupiat. Cōmendat suum
studiū: èquo, moderato, amico, & fraterno animo librū meras impostu-
ras & præstigias spirantē, tuendis ac regendis impijs erroribus cōposi-
tum, & refertū calumnijs ac virulētia, à se editū fuisse afferit. At qui par
superbiæ & factus, deinde seruilis malitiae & versutiae exemplum repe-
rire, difficile esset. Faceant igitur è medio decipulæ, quibus nimium
credulos deludere tentauit: ne fallaces prætextus, quibus fauorē veni-
tus est, iniquo præjudicio, cause veritatē grauēt. Ego vicissim, ne vide-

A ij ar ac-

RESPONSI^O ADVERSVS

aracquirende fidei causa obtendere personam, quæ Lectoris suo pondere moueat, nomen meum subtricebo.

Prodit in mediū pacificator quidam, ac se breuem & expeditam rationem afferre predicat, qua dirimantur omnes controuersiae quibus hodie laborat Ecclesia. Exclamare liber, Quid dignum tanto feret hic promissor hiatus? Nolim tamen sperni, si quid utile afferat. nec verò temere despiciendus est qui experientia duoc & magistra, post varias fluctuationes tandem portum securitatis reperit, ad quem alias inuitat. Sed hic caudendum est, ne vbi imago quieti portus ostenditur, errore trahamur in arenas, quæ nos absorbeant. Et certè mox deprehendent quicunque medio cri iudicio erunt prædicti, satius esse duriter vexari inter scopulos quoilibet, quam demergi in hac palude, quæ loco portus ab hoc bono & fido duce ostentatur. Quia autem suspicatus est non posse omnes suis illecebribus facile incantari, postular ut eo animo feramus à nobis dissentientem, quo nos ipse tolerat, dum ab ipso dissident. Magnum certè & primariæ authoritatis virum esse oportet, à cuius sententia fas non sit discrepare, nisi par pari reddatur, ut libere rejiciat quicquid displicerit. nempe laudabili modestia nomén suum ideo suppressit, ne eius fulgore nos obrueret. Sed homo ἀγώνυμος meliore exornat elogio, quod iam inde ab adolescentiā rituum Ecclesie obseruantissimus fuerit: sic tamen ut natura, vel diuino potius impulso, omnem superstitionem vehementer sit detestatus. Rara indolis felicitas & incredibilis: toro muhdo cæcutiente, vnum ipsum fuisse in ea etate perspicacem. Accessit moderatio & grauitas plus quam virilis: sic exolas quæ ceremonijs admixtae erant corruptelas habuisse, ut politiam Ecclesie, quæ his ceremonijs ferè constat, non sublatam & enersam, sed repurgatam & emendatam esse velle. Quis mature ætatis viro nunc audeat obstrepere, qui à teneris annis angelica dexteritate preditus, & prudentia imburus erat? Hinc sit ut vereatur natura adscribere tantam præstantiam: quanquam dubitanter naturam sibi fuisse ducem gloriatur. Tollitur quidem suspicio hic loqui Balduinum, qui longissime semper ab omni ceremoniarum reverentia absuit.

Iam quo decētius sibi censoris partes usurpet, viri personam induit: Vbi iterum perspicaciam suam satis liberaliter exrollit: quod mox antequam ex professo ad cognoscendum se accingeret, animaduerterit eos qui prauas opiniones corrigeret studebār, ὅπερ τὰ ἐποιημένα profilere. Mirum, nisi hæc tam admirabilis in obscuro virtio notando seueritatem terreat omnes accompescat, cogatq; linguis omnes obmutescere. Tandem scriptis utriusque partis diligenter & attente examinatis (si vera narrat) vicerō & citro pari equitate expensis, arbitrium se interponens,

QVENDAM MEDIATOREM.

3

ponens, nimiam vehementiam & excessum in utraq; parte damnat. neque quia audiuit ut plurimum in aëstu contentionum id accidere, factus sibi operæ pretium visus est, si integri & ad sumnam moderatiōem compositi hominis existimatiōem sibi acquireret. Ergo ut sedato animo ad censuram agendum se accedere proberet, consulto se ab omni partium studio abstinuisse dicit. Sed cum certum sit eum non minus feruoris olim præ se tulisse, quam quos nunc intemperantig accusat, quid iuvat spectrum altis cothurnis induitum in scenam inducere, ut se geniū nescio quem ē cœlo delapsum persuadeat? Hoc refellend; putid; & fultilis arrogantiæ causa breuiter dictum oportuit.

Ac ne cui videar nimis precise aut morose hominem aspernari, qui ut vigeat purior religio, certam aliquam reformationem expetere videtur: antequam longius progrediar, infidiosam vulpis astutiam breuiter dregere necesse est. Cui gratificetur, & qua spe conductus provinciam hanc appetuerit, in præsentia non dispuo. certè qua ambitione & avaritia flagrat, deinde qua confidentia est inflatus, non vulgarem sibi mercedem proposuit. Non utar conjecturis tñquam in re ambigua. sciunt mille testes in cuius clientelam se nuper contulerit, cui fidem suam obstrinxerit, cui se deuouerit, & addixerit sua obsequia, cui denique libellum suum obrulerit, non absq; condimero. Nam quia labra nactus erat similius suis lactucis, non posse aliter componi & pacari Galliæ turbas prefatus quam sublati quibusdam crassiōribus vitijs, sibi in manu artificium esse iactauit quo volentos, ut vocabat, pitorum conatus discuteret ac dissiparet. Supercilium quamlibet efferat, seru-liter adulari voluit nouo patrono, cui hoc commentum placuisse, non est quod miremur. Coperat enim sex ante mēsibus ad hanc praxin animum adiçere, & quotidianæ eius voces iam ferè in prouerbium transierant, inconsideratos esse qui se reformatiōi opponerent. Cupide ergo oblaram turbandi materiam arripuit, ut pitorum studia frangeret: quia nullum abrumpendi cursus compendium melius sit, quam si hæc nebula obtenebrandæ luci spargatur. Correctione quidem opus esse: sed ab acribus remedijis non minus esse periculi, quam ab ipso morbo: quia exitialis sit severitas quæ ad extremum usq; vitia persequitur, nec modum sanationis temperat. Vnum hoc nunc agam: qui cupiūt in Gallia restituī purum Dei cultum, ut Ecclesia fardibus & inquinamentis, quibus miserè sedata est, purgetur. Erumper subito conductitius intercessor, qui admoneat diu tanta de re deliberandum esse. Quanuis enim plurimis vitijs corrupta sit religio, & grauissimis morbis laboret Ecclesia, fas tamen non esse sacram Romane ecclesiæ autoritatem conuellere, totiusq; Occidentalis ecclesiæ statum, qui inde penderet, la-

A ij befactare;

RESPONSI O ADVERSVS

befactare: quia sine criminе defectionis & schismatis, perpetua quæ ab ipsis Apostolis hucusq; durauit successio, violari nequeat. Nec deerunt suffragatores ad reliquas fabulæ partes subornati. Ita vana vtilitas specie omnes piorum conatus facet eludent. Hac vafritie libellum fuisse à larvato pacificatore contextum, facile ex contextu deprehendet oculati.

Hæc porro totius farraginis summa est, nullū posse certius iudicium inneniri, quām si ipsa Scriptura, eiusq; vera intelligentia adhibeatur. Hic primo obseruent Lectores, Scripturam in summo gradu ita locari, ut pars tamen iudicij aliunde pendeat. Quod ad intelligentiam pertinet, fateor sanè non ideo traditam esse Scripturam ut aboleat propheetie donum: ideoq; tenendam esse Petri regulam, Non esse priuatæ interpretationis qua scripta sunt Dei oracula: quia non hominis voluntate olim allata est Prophetia, sed à Spiritu sancto impulsi sancti homines loquuntur sunt. At verò longè alio nos trahit censor suis ambagib. ne quid momēti in se contineat Scriptura, nisi adiuta hominū decretis. ergo postquam visus est aliquid Scripturæ deferre, in eius locum callidè substituit hominum placita, quæ catholicæ traditionis eloquio insignitæ ut veritas non scripta, quam appellat, ad dirimendas omnes controversias una valeat. Neḡ tamen me laret hanc esse veterem & tritā canitentia, qua iam annis quadraginta Papatus impietas defensa fuit à suis patronis. sed quia noster Aenobarbus, ut est frōte ferrea, & pectore chalybeo, nisi plumbum quis malit, ut olim de atauo Neronis dictum est, quasi rem nouam & in sua officina fabricatam protulit, non inuidet aquam tanopere affectat veteratoris laudem: modò palam apparet per feedissimum ludibrium calcari Scripturam, dum nihil per se estimatur: quin potius ad hominum arbitrium tota eius transfertur authoritas.

Nos verò his nugis adeoq; sacrilegis figmentis libere opponimus que de Lege, Prophetis, & Euangelio, spiritus Dei sepe testatus est: Legem viam proponere vitæ & mortis: lucernæ esse pedibus fidelium, & certum lumen: sapientiam conferre parvulis: esse testimonium Dei fideli: mandata eius probos esse consiliarios: Deum non in abscondito loquutum esse: nec frustrâ dixisse semini Iacob, Quærite me: Scriptas prophetias instar esse lucernæ ardentes in loco caliginoso: Scripturam esse utilem ad docendum, arguendum, erudiendum in iustitia, ut integer sit homo Dei: breue compendium Euāgeliū scriptum esse, ut credamus, & credendo habeamus vitam eternam in Christi nomine. Nisi clara sit & certa, quam lex continet directio, perperam denunciat Moses illuc proponi viā vitæ & mortis: si dubia est ac flexibilis, temere Dauid

Dent. 30.

Psal. 115.

C. 19.

Ioh. 4.1.

2. Pet. 3.

2. Tim. 3.

Ioh. 10.

QVENDAM MEDIATOREM.

ut exclamat, Illuminare oculos, ut parauli quoque inde sapiant. si perplexa est ac ambigua, non testabitur fideliter quid rectum sit. si eius mandata suspensos reddunt discipulos, quomodo vocantur consiliarii? si doctrina eius inutolucris tecta est, falsum illud Isaiae, non loqui illis Deum in abscondito. si caliginem suam obiciat, quispiam nebuloso occurrit Apostolus, Scripturæ lucem in tenebris quoque fulgere. Iam si ex sola Scriptura peti non potest certa definitio, vbi illa quam magnificè Apostolus prædicat utilitas ad doctrinæ perfectiōne? Postremò, qui conueniet sufficere nobis quod scriptum est ad solidam fidem, ex qua salutem consequamur: & tamen absque traditione nihil liquidò cognoscit.

Verum autem quām longius progrediar, breuiter refutanda est censoris nostri obiectionis. Hæreses inquit, quæ exortæ sunt paulò post Apostolorum mortem, non Scripturæ verbis, sed sana intelligentia profligate sunt. Ego autem ut hoc posterius concedo, ita fortiter contendeo apertæ scripturæ verbis deuictos fuisse hæreticos. Nā quod Arianos dicit, dū negant voce τὸ λόγον hypostasin vel personam significari, razib⁹bus utrīusque probabilibus argue Orthodoxos, in eo se patronum detegrande impietas prodit. Nā si admittimus quod vult, deiras Christi in solo conciliij decreto fundata erit. Quis non videat hominē profanum aliud simulādo, hoc fidei principium malitiosè conuelleret? Dicit Ioannes aeternum Sermonem Dei, qui ab initio vita erat, & Deus apud Deū, carnem induisse. Ridet censor noster: & probabile est similes mares suo more contraxisse, dum rationes Arij tā perspicue sententias opponit. Si quid vñquā humana lingua disertè expreſsum est: vbi Sermo vocatur Deus, hæc locutio clare sonat effentiā: vbi autem additur, Fuisse apud Deum, hypostasis palam monstratur. Nunc quid fidei mercatur qui & aeternam Christi effientiam & hypostaticam à Patre distinctionem, Scripturæ testimonio spoliari?

1000.1.

Similis impudētia in alijs quos recitat locis. In vtramq; partem probabiliter torqueri posse garrit quod scriptum est, Verbum carnem esse factum, nisi traditio Patrum succurrat. Quasi verò non perspicue statuatur vna Christi persona in duabus naturis, nam si Deus factus est homo, conuicta est de duplice Christo, Nestorijs impietas. Discernitur etiam increata deitas ab humanitate creata. Quod si contrāvel Eutyches, vel Sernetus insurgant, ac cauillētur verbum esse conuersum in carnem, in promptu est solutio: sic esse Deum manifestatum in carne, vt in Christo habitauerit plenitudo deitatis: vt caro fuerit Dei tēplū. Quid ergo opus erit mutuari aliunde quod nobis τὸ ἔγγραφον supeditat? Censori ambigua est ac enigmatica propositio: Ego & Pater vnum sumus.

RESPONSI^O AD VERSVS

mus. Potentiam suam ut commederet Christus, in cuius fidutiam recusat piorum securitas, se cum Patre vnum esse assertit. Cuius impudentie est, sensum apertissimis verbis detrahere, ac si confusus tantum sonus à Spiritu sancto editus foret. Et certè male nobiscum ageretur, nisi firma ex Lege, Prophetis & Evangelio nobis religio constaret. Negat bonus censor, doctrinam illuc comprehensam mederi posse erroribus. Quid autem Iustitia? Cum multipliici superstitione labore viciatus esset Dei cultus, Et veritas nescientia obvoluta, ut et remedium adhibeat tantis malis, non nisi ad Legem & testimonium suos reuocat. Quod dilucidius tota pietatis summa in Evangelio patefacta & exposita fuit, illic haud dubie liquidior suggestur omnium errorum dilutio. Quare Paulus Ecclesiam ad omnes pugnas instruens, satis habet vocare Dei verbum, Gladium spirituale in Traditionis non scripta, nulla mentio.

Isaie 8.

Ephes. 6.

Verum in quem labyrinthum nos coniicere velit impostor, prudenter expendant lectors, ut sibi caueant. Satetur veram esse & catholicam doctrinam quae sacris literis est expressa: sed pari fidei integritate amplectendam esse dicit, quae ex earum mente & intelligentia ab ipsis usque Apostolorum temporibus tradita ad nos peruenit. Verum cuius erit momenti, verum censeri cuius absconditus fit sensus? Catholica sit veritas quicquid Scripturis continetur. Verum si quid in controversiam vocetur, quia flexibile est τὸ ἔγγυαφον instar nausicrei, absq[ue] traditionis subsidio quicquam definire fas non sit. Quid iam siet principis fidei nostrae capitibus. Tria solū exempli causa proferam: Natura nostre corruptionis & misera anima seruitus sub peccati tyrannide, gratuita iustificatio, & Christi sacerdotij apud verutissimos Scriptores ita obscurè attingitur, ut nulla inde certitudo possit elici. Nondum exorti erant pernitiosi errores. De libero arbitrio, De operum meritis, De satisfactionibus nondum creati erant ingenti turba patroni: nondum qui promundi reconciliacione Christum Patri offerrent, inauguari erant sacrifici. Et Satan callide spinos questionibus pios Doctores intricabat: multaque deliria, quibus refutandis occuparentur, spargebat per fanaticos homines, ut negligenter essent in hac parte. Quoniam vero errores, quibus profligandis tunc circumagebantur, magna ex parte sunt obsoleti, mediocrem duneaxat fructum percipimus ex eorum libris. Interea si ex eorum traditione haurienda sit cognitio salutis nostra, faciebit omnis fiducia: quia ex illis nunquam dilcemus quomodo Deo reconciliemur: quomodo illuminemur à Spiritu sancto, & formemur in obsequiū iustitiae: quomodo gratis accepta nobis feratur Christi obedientia: quid valeat sacrificium mortis eius, & cōtinua pro nobis intercessio. quarum rerum luculēta explicatio in Scriptura galatissimum occur-

QVENDAM MEDIATOREM.

7

occurrit. Itaque nouo hoc magistro authore, quæcunque ad salutem ap-
prime cognitu necessaria sunt, non tantum manebunt semisepulta, sed
quia nulla traditio suffragatur, certitudine carebunt. hoc scilicet non
erit sponte ad plenum solis fulgorem cæcutire?

In altero membro æquæ pestifera labes, ut pari integritate ample-
ctamur quæ ab exordio Euangeli recepta sunt dogmata, arque Scri-
pram. Vbi ergo illud Pauli, fidem ex auditu esse, auditum autem ex
verbo Dei si excipiat censor, verbum esse Dei quod approbatum fuit ROM. 10.
communi ecclesiæ consensu: tergiuersandi non est locus, quando Pau-
lus ex professo hominum placita à Dei oraculis discernit. Primum in-
ter nos conueniat quid sit verbum Dei. Si respondeat censor aliud esse
scriptum, aliud non scriptum: hæc secunda species qua nota insignie-
tur, ne de ea ambigere licet. Summum crimen & nefas erit non cre-
dere veritati non scripsit. Porro nullum erit eius discriminem ne miscear-
tur mendacijs. Quid agent miseræ conscientiæ his angustijs constricti,
ut nesciant quid credendum sit? Quod si rursum excipiat censor, tribus
notis depræhendi posse hoc spectrum Catholice traditionis, antiqui-
tate, vniuersitate & consensione, non multum apud sanz mentis ho-
mines proficiet malus dialecticus, qui membrum vnum in duo disser-
pit. Quid enim est Vniuersitas & Consensio, nisi Vniuersalis consensus?
quia si pars tantum consentiat, nihil ad traditionem Ecclesiæ. Verum
vt huic inscitig ignoscam, velim nobis exponat, sufficiatne vnaquæque
ex notis. Si in sola antiquitate acquiescendū est, prodigiosissimæ quæ-
que hæreses, quæ Apostolorum etati contiguae fuerunt, fidem Catho-
licam efficient. Si tres notas simul connexas esse oporteat, non alijs fi-
dei nostræ capitibus accommodari poterit, quam de quibus nulla est
inter nos & Papistas controversia. Sic nusquam reperierit vniuersi-
tas. Vnde apparet non modò fucum fieri, sed inanes præstigias obtendi
simplicium oculis, dum sub fallaci traditionis titulo obtruditur con-
fusum ex varia mixtura chaos. Porro qualis ingenuitas, spectrum anti-
quitatis obijcere, ex quo mox prodigiosa scaturiat errorum omnium
congeries? Nam si rogemus quænam sit veritas, cuius decretis paren-
dum est: nobis insulas nærias iactabit censor, quæ sub nomine Ignatij.
Clementis, Lini & similiū circunferuntur. Miror etiam, cum facile e-
rubescat, non magis esse verecundum, dum lucem quæ refulget in Scri-
pture simplicitate, ex confusa densitate priscorum interpretum caligi-
ne peti iubet. Atque, ut breuiter absoluam, hæc fuit origo Cabalæ quæ
Iudeos fascinauit. Hinc prodijt Pharisæorum secta, qui Legem & Pro-
phetas contaminarunt adulterinis commētis. Ex eadem lacuna emer-
sit Papatus: nec alia fultura nititur Mahometis religio. Quibus exem-

B plis

RESPONSIO ADVERSVS

plis satis superety monemur quām exitialē sit, vel titillum à puro & genuino Dei verbo defleſtere.

Ad alias postea species descendit: ac doctrinam, quæ ab omnibus Ecclesijs, vel maiori certè parte est recepta, & probabilibus rationibus à sacris literis confirmata, vult indubie ſuſcipi: quanuis ingenioſis hominibus ratioes occurrere poſſint quibus probabilit̄ refutetur. Tela- lam quidem araneæ texit impostor. sed quibus nos infidijs appetat, obſeruandum eſt. Paulò pōst in locum ecclie Catholice ſubrogabit Romanam ſedem, cū ergo pertinaciter tota, quam vocat, Occidentalis ecclie defendat quicquid impietatum meritō detestamur, ſublata erit tota inquirendi libertas. Quantumvis enim probabili ratione op- pugnes quod videbitur non eſſe rationi consentaneum, ingeretur cly- pei inſtar, maioris partis conſenſus. At ſententiam hanc prudēter tem- perat censor, dum probablem confirmationem exigit à ſacris literis. Nuge. nulla enim tam crassa in quaſtione veniet absurditas: cui non inducunt colorem. Miſſam ſi ſacrilegium eſſe dicamus, in qua fingunt Christū immolari, probabilis ſupponet ratio, & Melchizedech obtule- rit panē & vinum, & Propheta denuntiet ab ortu vſq; ad occasum gen- tes Deo purum ſacrificium oblaturas. Si fatuitatem hanc repudiemus, ſufficiet aduersa parti τὸ φανόμενον, ut rata ſit authoritas.

Quatum genus quaſtioneum quod enumerat, videtur quędam eſſe retractatio. Nam ſi qua doctrina neque tam claris Scripturae testimo- nijs, neque tam antiquo & magno conſenſu Ecclesiæ nitatur, posteri- oribus tamen temporibus in p̄cipua Occidentis parte recepta ſit: cū diuinis literis manifeſtè non repugnet, in eius conſutatione ne- que pugnaciter agendum cenſet, nec ideo turbandam eſſe pacem. Qui- bus verbis eti; primo intuitu videtur recentioris Ecclesiæ placita à ſu- perioribus diſtinguere, quām tamen flexiloquus ſit, hinc palam liquet, quod nuper dubitationem tollens de maioris partis conſenſu, nullam ſtatem deſignauit. Sed in eo ſe prodiit turpior nequitia, quod nūc clariſ Scripturæ testimonij exornat, que prius ἀντόπισα eſſe voluit. Quorū vero tendit p̄clara eius ſententia? Noteamus de recentibus fig- mentis eum loqui, que carent omni antiquitatis ſufragio. ea non vult pugnaciter conſutari, niſi manifeſtè repugnent ſacris literis. Cur iſtud ſuum manifeſtè inſeruit, niſi vt ἀντίλογια nulla credatur, in qua verbum cum verbo non conſiglat? Ergo ſi quis Baalim adoret, eximere ſe po- rit à manifeſta repugnantia: quoniam articulatè non afferat plures eſſe deos.

Longius prouehitur arrogancia censoris: nempe ſi ſententia aliqua iam omnino recepta, minus probabilis videatur, de ea tamen non pa- ſim

QVENDAM MEDIATOREM.

sim & odiosè contendì oportere, sed cum eruditis & moderatis viris placidè inquirendum. Primo dubium non est quin verborum blāditijs mali grauitatem extenuet, dum sententias minus probabiles appellat falsa, peruersa, aut vitiosa commēta. Quid autem est odiosè certare, nisi populum ingenuè monere vt fibi caueat? Non patitur censor huius generis errores nisi inter doctos agitari: vt scilicet in vmbra confabulentur qui eruditionis opinione superbunt: totus Christi grex à veri cognitione arceatur. Interea plus licentij quam par esset, curiosis & prouteris hominibus concedit: vt in probabili disputatione libera sit quiduis sequendis facultas. Etsi enim nullus nobis est in terra fidei magister, cuius arbitrio stare & cadere nos oporteat, hic tamen aprior erat modestia & sobrietas quam fouendis erroribus. Ceterum quicquid haec tenus dixit adeò venustè fucatum est, vt quæcunque in medium producta fuerit doctrina, ad tertiam, quartam vel quintam classem, pro cuiusque libidine referri queat. En synceritatis studium, quo se toties insinuat in Lectorum gratiam, qua iactantia aliquid proficeret, si cum bestijs esset negotium.

Nunc audire operæ pretium est quid de sententijs pronuntiet, quæ & diuinis literis, & veteris Ecclesie traditioni aduersit, & per errorem, vel imperitiam, vel ambitionem postremis his & corruptissimis temporibus inuecti sunt. Eas vt fermentum vitandas & cauendas non negat: sic tamen vt priuato homini temere apud quosvis contendendum non putet, vbi certa offendio: utilitatis & profectus nulla spes. Expendant Lectores, in hoc ordine ex immensa errorum congerie quæ in mundo grassatur, nullum profrus comprehendendi. Nuper de posteriorum temporum corruptelis differuit eas, de quibus nunc habet sermonem, restringit ad postrema hęc & corruptissima tempora. Atqui ex eis erroribus, de quibus hodie nobis certamen est: & quos obstinate Papistæ tuentur, fateor vix ullum reperiri qui non sit centenarius. Traditiones nondum attingo, quarum mentio paulò pōst fiet. Falsas & impias doctrinas, quibus adulterata est tota religio, iam ante nostrā & patrum ætatem fabricauit Satan. Ergo quacunque parte aggrediamur Paparum, hoc propugnaculo munitus erit, pro fermento non esse habendum nisi quod postremis annis inuectum sit. Dicemus puram & legitimam Dei inuocationem corrumpi, dum ad patrocinium mortuorum confugitur. faces sat omnis discepratio: quia res eis seculis comprobata, traditio est. Dicemus tyrannicam esse legem, & sacrilegę audacie plenam, imo diabolici furoris, dum quisque iubetur quotannis proprio sacerdoti omnia peccata confiteri. atqui seculum preteriit ex quo Innocentius tertius in concilio Lateranensi decretum hoc cōdidit. De

RESPONSIo ADVERSUS.

Transubstantiatione litem mouebimus: in promptu eris responsio, quadraginta annos non censeri in hac postrema etate. Videmus ergo ut bonus censor facete scurrando fermenta omnia sepeliat, dum negat pro fermento habendum esse nisi de quo nulla mouetur contumelia. Neque etiam dolo vacant exceptiones, per errorem, imperitam, vel ambitionem: quia ante quam patet ad disceptationem aditus, unum ex his tribus coargendum erit. Quid autem si per avaritiam, vel cuiuspia Epicurei vafritiem error obrepserit? Videmus ergo ut meritis nebulis perstringat oculos. Iam qua severitate phantasma suum persequitur. Doctrinas palam impias, quae heri emergerent, cauendas non negat ut fermentum: modò qui eas nouerint, non temere apud quousquis contendant. Quid hoc sibi vult? Nempe ut qui alijs praeire debebat, perfido silentio prodat fratrum salutem. Paulò quidem honestius quod statim subiicitur: ubi gloria Dei, vel proximi utilitas postular, quod sentias, liberè & constanter dicendum esse. Sed facilius ignem cum aqua concilias, quam flexuosa istas ambages, quae homines saniore intelligentia praeditos nunc iubent sibi sapere, nunc ad liberè loquendum incitant: præsertim cum in medio contextu laudetur calliditas, Non esse quod sentias, passim & vbique dicendum.

Ad ceremonias dum ventum est, que à Christo instituta sunt ad colligendam novi populi societatem, & sacramenta vocantur, statuit castè & integrè obseruandas: nihil eorum institutioni tanquam mutilitatis & imperfectis addendum, neque ut superfluis ad detrahendum. Est hoc quidem aliquid, quanvis non rotum: quia alias omnes ritus oblioquo artificio in Ecclesiam admittit. Sed hæc dimidia veritas quam extortis pudor, altero post versu euertitur, quando Apostolis eorum successoribus ius concessionem esse credit ceremonias instituendi, quæ in sacramentis administrandis ornatus loco accederet. ergo qui nihil addendum confessus erat, nunc aduenticias traditiones non modò admittit, sed etiam commendat. Verum arguto effugio se expedit: modò ne sacramenta putentur mutila aut imperfecta, ferendas esse accessiones. Ita quibuscunq; mixturiis propè in nouam figuram mutata fuerint sacramenta, nihil erit virtus: modò ne palam Christo exprebretur, mancum esse vel mucilum quod instituit. Scio equidem quam vetusta sit origo exsufflationis & Chrismatis, atque etiam Paschalis cerei: his postea accessit sputum sale mixtum, aliæque multæ insulficantes. Si quis hec additamenta repudiet, uno verbo lis dirimetur, Optimo confilio Christi institutioni adiuncta fuisse: quoniam ipsa Baptismi actio nullo splendore ornata per se frigeret, quasi vero per incognitiam hæc vtilitas

QVENDAM MEDIATOREM.

ii

litas Christum fugerit, neque satis prouiderit, oleo & cerei lumine non minus quam aqua repräsentandam esse Spiritus gratiā. Porro quæ ab ipsis Ecclesiæ initijis per vniuersum orbem summo consensu ad nos propagatae sunt ceremoniae, cùm earum rationes perpetuae sint, perpetuam quoque obseruantiam, censoris iudicio, esse conuenit. Sed quomodo hoc cū proxima pagina conueniat non video: vbi dicit ritus quosdam, qui per vniuersum ferè orbem olim obseruabantur, quia nō tantum habebant momenti, aut temporum commutatione utiles esse desierant, aut intemperant populi in abusione in venerant, paulatim desuetudine esse abrogatos. Vbi igitur perpetua ratio, ex qua perpetuam obseruandi legem nuper ducebat. Itane homini arreptitio, qui sui repente oblitus, secum pugnat, se totus orbis subiicit ad dissensiones eius arbitrio sedandas?

At Augustinum habet patronum. Quid ille? Si quid Scripturæ diuinæ prescribit authoritas, non esse dubitandum quin ita facere debeamus ut legimus. ergo Scriptura per se conscientias stabiliet, nec iam erit inutilis, quanvis traditione ἀγραφω non adiuta. Si quid verò tota per orbem frequentat Ecclesia (idem Augustinus pronuntiat) vocare in controuersiam, insolentissime esse insanis. Hoc sanctus vir censuit utile esse pacis fouenda causa, quod ad paucorum rituum consuetudinem de quibus nemo nostrum litigare vellet, sic enim habent verba sancti viri, Retineri quedam non scripla, vel ab ipsis Apostolis, vel Concilijs quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, statuta: sicuti quod Domini passio, & resurrectio, & ascensio in celum, & aduentus ē celo Spiritus sancti, anniuersaria solemnitate celebrantur. & si quid aliud tale occurrit quod seruat ab vniuersa quacunque se diffundit Ecclesia. Cuius, obsecro, pudoris est, ex hac paucitate immensam acerum conficeret quod impostor noster molitur. Atque hac modestia viam sibi sternere voluit ad liberam querimoniam qua postea vtitur, Ecclesiam, cui libertas à Deo concessa erat, seruilibus oneribus premi, ut tolerabilius esset conditio Iudeorum, qui sub iugo seruitutis, Legalibus tamen sarcinis, non humanis præsumptionibus subiecti fuerant. Verum esto, plus detulerit Augustinus consuetudini quam par erat: an eius consilium fuit, Sacraenta à Christo tradita, humanis commentis inquinare? Neque enim de quibuslibet ceremonijs agit, sed quarum libertus Ecclesiæ relictus est, sicuti se ipse explicat. Nos quoque priscos ritus, quibus indifferenter vti licet, quia verbo Dei consentanei sunt, nō rejecimus, modò ne supersticio & prauus abusus eos abolere cogat. Scimus enim quæcumque ad decorum & ordinem pertinent, non habēda esse pro humanis placitis quia diuinitus approbantur. Sed quid hoc

B iii ad cen-

RESPONSIO ADVERSVS

ad censoris astutiam: qui sub fallaci integumento corruptelas omes occultat: quod nunquam sancto viro in mente invenit.

Additur putidus cauillum, Paulum & Barnabam non tantum Ecclesijs mandasse ut expressa Dci mandata seruarent, sed etiam ut parent Apostolorum & Seniorum decretis. Primo expendere conuenit, quenam de ceteris intelligat Lucas: deinde quorsum ad ea seruanda Ecclesijs horatus fuerit Paulus. Pacatè fuerant contentiones, quæ omnibus Asia & Græcia ecclesijs ex horribili dissipatione ruinam & exitium minitabantur. nihil autem decretum fuerat, nisi Dei verbo consentaneum. Ne scilicet gentes ad ritus Legales adigerentur, sed tantum à sanguine & suffocato abstinerent. Hunc decreto obtemperandum esse Paulus docuit: sed ad tempus, donec adolesceret eorum fides, qui Moi nimirum erant addicti. Et certè paulò post abrogavit ipse Paulus quod pacis retinendæ causa seruare suadebat. Mirum autem est, exemplum obrudi à censore nostro, qui nihil ex communione Ecclesijs vsu remitti partitur. Dic mihi, bone vir, utrum tibi sanctus est obseruatu quod Apostoli mandarunt, & Paulus firmum manere iussit, an quod ab ignotis authoribus profectum est: si Apostolos præfers, cur sanguine libertè vesceris, christia non credis abrogandum? & adhuc Paulum traditionum præconem citabis, quo inuulnerabilis sic earum authoritas? Alios antiquos ritus, quorum vestigia & lineamenta apparent, quanvis à suo fine & vsu nonnihil deflexerint, pacis & unitatis studio obseruando existimat, donec legitima autoritate aur restringantur prisco suo fine, aut ex vsu remouatur. Quoniam astutè quid velit dissimulat, monendi sunt Lectores, ad hanc classem referri omnes histrionicos gestus qui sumis magis conueniunt quam hominibus, & vix in actione profana essent tolerabiles. Vt cunque à fonte non vitiioso manarent, constat nihil aliud hodie esse quam sacerorum inquinamenta. Pax igitur tua, nugator, cuius studio quavis pieratis Indubia obtregis, quando ter proditoria est, à nobis procul facestat. Quod ritus quoddam antiquissimos, qui religiose olim fuerunt obseruati, & paulatim obsoleuerunt, rursus in usum restitui cupit per legitimam authoritatem, & quam minima fieri possit perturbatione, si palam fecisset de quibus loquatur, signum aliquod ingenuitatis dedisset. Usum calicis in sacra Cœna populo, cui indignè ereptus est, reddi non modo rectum foret, sed omnino necessarium. Nec dubito quin hoc inferendo, fauorem captauerit. sed quam dilutè restitutionem hanc procurat. Dimidia tantum Cœna pars residua est in Papatu. Hæc laceratio, an ad momentum ferenda esset? Et quā licet vel momentum discerpere quæ Christus individuo iuxta coniunxit? Nugator à putidi Cléri

QVENDAM MEDIATOREM.

23

Cleſi nutu pendere nos iubet, & quaſi in re leuicula cauere omnem perturbationem. sed minimè obscurum eſt, quin eadem qua prius malitia, ſpecies omnes ſubticens, noua onerum mole opprimere tēter miſeras animas.

Quantum ad ritus particulares, vigeat ſanè Auguſtini ſententia: *vt ſingulis Ecclesiis liberum fit morem ſuum tenere: imò interdum utile eſt, ne externis ceremonijs alligetur religio, aliquid eſſe varietatis: modò abſit emulatio, nec alij ab alijs nouitate illecti, diuerſum aliquid habere affectent. Quanquam ut intelligent Lectores ſincerum nihil ab hoc homine prodire: memoria teneant, longè aliam fuſſe temporis illius rationem ac noſtri, ex quo turmatim innumera ſuperſtitioñum cōgeries ad obruendum Dei cultum exundauit. Expendere etiā conuenient quid valeat, neq; contra fidem, neq; contra bonos mores iniungi. Nam cū velit Deus ex p̄ſcripto Legis ſuę coli, ac proinde fictiōis cultus deteſteretur, fidei certe repugnar, quicquam eius mandatis addi, hominum arbitrio: nec bonis moribus conſentaneæ ſunt ludicrae ineptiae, quibus tota religio ſtedata eſt in Papatu. Si qui ritus per ſe boni ſint ac utiles, errorem qui occupat quorundam mentes non obſtare fateor, quo minus bono bene vrantur qui recte ſentiunt: modò ne communis fit error, quem v̄ ſus ipſe conſirmet. Multis enim ceremonijs per ſe non damnandis ita adhæret ſuperſtitio, ut qui quis eas v̄ ſurpat, exemplo refetur ſe vnum eſſe ex errantium numero. Ita ſepe falſa opinio que vulgo concepta fuerit, abuſu coſtaminat rirus alioqui puros: ut non tantum priuata cautione vitandi ſint, ſed etiam liberè notandi, nè ſimplices magis ac magis obdureſcant. Negi enim Christiani zeli eſt, quenque ſibi ſeorsum consulere, niſi moneantur alij quoque ut ſibi caueant. Itaque quod ex ſcriptore Italico adducit, abuſu non tolli bonum v̄ ſum, ſi ab que exceptione intelligas, minimè verum erit: quando non minus prudenter attendere iubemur ne infirmos fratres laedamus noſtro exemplo, quām ne quid tentemus illicium. et ſienim vbi Paulus verat carnem gaſtando que idolis fuerit immolata fratres offendere, de una ſpecie diſſerit, generalem tamen p̄ſcribit regulam, ne malo aut noxiō exemplo turbemus debiles conſcientias. Ita rectius ac ſanius dicteſt: que Deus ipſe iuſtituit, nullo abuſu aut vitio poſſe aboliri: que autem humanitas tradita ſunt, poſquam errore ſunt vitiata, ſi eorum v̄ ſus noceat, & pariat offendiculum fratribus, eſſe abſtinendum. Ac miror cenforem, vbi tandem concedit interdum eō viſque inualeſcere ſuperſtitioñes, ut publica authoritate tollendae ſint res ipſe ē međio (ſicuti de ſerpente æneo à rege Ezechia factum legimus) non perſpicere ſuam verſutiam bonis omnibus exofam fore: quōd de*

viii

44 RESPONSIO ADVERSUS QVENDAM MEDIAT.

vsu tolerabili subtiliter disputando, crassissimas quasque superstitiones obliquè saluas & intactas manere velit. Quid enim in Papatu non simile serpenti ~~zneco~~, præter originem lusu Dei conslatus fuerat à Mo-
Nom. 21. C. 9. 2. Reg. 18. 2.4.
 se: seruatus fuerat in beneficij memoriam. inter Ezechiae virtutes numeratur, illum fuisse cōfractum & in cineres redactum. Magna pars su-
 perfitionum quibuscum hodie bellum gerunt veri Dei cultores, et la-
 cunis nescio quibus manavit omnes impijs erroribus implicitæ sunt,
 imò delibutæ, qui nūquam elui possint, nisi abrogato illarum vsu. Cur
 non ergo simpliciter quod verum est agnoscimus, necessarium hoc esse
 purgandæ à cordibus Ecclesiaz remedium?

Quod addit, constitutiones nonnullas, quanuis exiguum habeantur
Coloſſ. 2. Galat. 5.
 vsum, tamen unitatis retinenda & scandali virandi causa seruandas es-
 se, et si veri specie non caret, dolum tamen subesse ex contextu planum
 faciet. mox enim exceptionem addit. Si quæ viles plerunque sint, ta-
 men earum obseruatio priuatim vel noxia sit, vel impossibilis, ad men-
 tem legislatoris confugiendum esse. Ergo lex de ciborum delectu, qua
 interdictitur eſus carnis, ouorum, lactis & butyri, publicè noxiā non cē-
 sebitur. Vnde colligere promptum est. suscipit de te facere bonum virum,
 si conscientie humanis decretis seruuliter opprimantur, modò absque
 valetudinis iactura fiat. Denique quo ad onera tyrannidis commode
 ferre poterimus, illis ferendis nos obstringit. Quid ergo illa Pauli sen-
 tientia fieri: Nemo vos iudicet in cibo & potu. Item, Quid adhuc decre-
 vi tenemini: Item State, & ne iterum subiiciamini iugo seruitutis. En-
 Reformationis studium, quod tam fastuose iactat. Iam clausulam atte-
 xens, Cultus per se vitiosos priuatim posse caueri ab agnoscētibus vi-
 tium; et si videtur nonnihil dicere, malignè tamen extenuat quod sum-
 mam detestationem meretur. Quid enim si & Dei cultum scelestè pro-
 fanari, & fratres meos in exitium ire præcipites videāt tacitusne vtrun-
 que patiar? Hęc scilicet ratio est cur peccari admoneat, si nimio super-
 stitionum odio, ritus qui tolerari possunt, pro noxijs & impijs te-
 mere damnentur. Id quidem interdum contingit: sed quid
 ad presentem causam, cum nemo abiiciendum con-
 tendat, nisi quod manifesta impietatis la-
 be turpiter corrup-
 tum est?

IOAN.

IOANNIS CALVINI RESPON, sio ad Balduini conuitia.

Escio an frigidas rhapsodias, quae rursus in lucem prodierunt ad leges De famosis libellis, ante annos quatuor ediderit Franciscus Balduinus. Nam vicefima quinta die Iulij anno quinquagesimo se-primo priuilegium impetravit. nunc opus rete-xens quo pleno gurture suam in me virulentiam euomeret, an iure priuilegii illud quod libro tunc composito datum erat nouę inuectiug apta-uerit, velim mihi respondeat Iurisconsultus. Certè beneficio Regis ante biennium mortui opus à quatuor mensibus scriptum ornare, absurdum fuit. Argut apices iuris omittam, sicuti loquuntur, falsarium hic deprehendi sensus dictar. Porrò quanuis & audacia eius & improbitas pridem omnibus cognita fuerit, nunquam tamen putauit eò amentis prorupturum, ut mihi tam proterè malediceret. Veridū vt eiusmodi homines ad rabiem incitat desperatio, precipitem eum egit mala con-scientia: vt cęgo impetu in seipsum potius quam in me rueret. Commo-tum eius intemperie me fuisse non negabo: quandò fieri non potest quin hominibus cordatis & ingenuis stomachum moueat tanta indi-gnitas: sed eius conuicia perinde ac si me non attingerent facile despe-xi. Celebre est Socratis dictum, An asino, si me calce petiçsset, corā Præ-tore diem dicere, et si autem procul absur ab ea animi magnitudi-ne qua excelluit Socrates, lōgo tamen vsu iam obdurui ad istorum ca-nūm latratus, atque ex meliore schola didici Deum probis & cōrume-lijs seruos suos ut prober eorum tolerantiam, subiçere. De magnitudi-ne quidem reuelationum, quasi ad Paulum accederem, non gloriabor. hoc tamen mihi commune esse cum Paulo agnosco, angelum Satan, ne extollar, mihi diuinitus missum esse, qui me colaphis cedendo ad hu-militatem erudit. Quoniam tamen nobis quotidie rogandus est De-us, ut diabolum eiusq; ministros compescat, nostrarum quoq; partium est, ne eorum inendacijs obruatur veritas, effreni eorum licentia obfi-stere. Basileæ ante quinque menses editum fuit scriptum absq; Autho-ris nomine: cui plausibilis inscriptus fuit titulus, ac si sedandis Eccle-siæ dissidijs optimum remedium afferret. Huic oppoſita fuit breuis re-futatio, in qua perstrictus fuit Balduinus. hac occasione nunc me ag-greditur & ad capitale iudicium vocat, vel potius trahit, ac si iniuste à me traductus foret. Quid verò si negem libellum, cui tam ardenter in-

C festus

festus est, à me scriptum? Et certè si cauillari libeat, negare promptum
 est, quia tamen magna ex parte ex meo sermone fuit exceptus, pro
 meo agnoscam. Hic velis expansis in 'me Balduinus inuehitur, se-
 que falsa calunnia grauari conqueritur: & quanquam Authorēm
 non nominat, alienum tamen opus dicit immerito sibi ascribi. Ego
 autem eum libenter adiuuo; ac testatum volo esse Lectoribus, nārias
 illas non ab uno consarcinatas fuisse. Est Cassander quidam ab homi-
 nūm cōsuetudine, vt aiunt, remotus, nec vñquam innotuerit eius no-
 men, nisi Balduini impulsu nunc à me productus esset in theatrum.
 Is ex soliditudine $\chi\theta\beta\delta\chi\tau\chi$, vt fieri solet, ita contraxit, vt omnes ferè
 eius sensus obstupescerit morositas. Quoniam olfecerat Balduinus
 illum viginti annorum ortio ad medium quandam & flexuosa religionem
 cūdendam abusum esse, ex eius finu infausta illa commenta
 facilē elicere potuit: quæ lucem tenebris miscendo sub pestiferæ concor-
 diz p̄r̄textu omnes in Ecclesia corruptelas fouerent. Vix enim cre-
 dibile est quanta sagacitate quicquid pietati noxiū est inuestiger.
 Qualisunque autem erat illa farrago, eam suo artificio polivit.
 Nam si quis roget cur nulla in Refutatione facta fuerit Cassandri men-
 zio, respondeo nullam fuisse rationem, cur lamia illa, vel larua, è suo
 antro, vbi haec tenus bene latuit, extrahi deberet. Verum quia pas-
 sim Balduinus non obscuras stili sui notas libello impreſſerat, vt
 omnibus conspicuum esset non nisi ex eius manu prodidisse (nec Typo-
 graphus negaret) ac quicunque mediocri p̄diti erant iudicio idem
 sentirent ac loquerentur: oblique eum perstringere qui libellum vul-
 gando venenum ex clausa pyxide effuderat, nulla, opinor, verabat
 religio, vel æquitas. Arque hic crassi mendaciū conuictus tenetur,
 se totius rei incīcum fuisse simulans: quum longo ante tempore p̄z-
 dam hanc apud Cassandrum venatus esset. Adde quod is qui Coloniæ tot annos in sterquilinio suo ad hunc vñque diem iacuit, ac si
 in medio Galliæ finu degeret, deplorat turbulentum regni statum.
 Quorsum hæc tam putida fabula! Et quis tam obtusus est, qui non
 Balduini penicillum agnoscat: nullo certè vñquam atramento hoc
 quicquid est delebit. Hæc enim probi hominis & ingenui excusa-
 tio, dum histrionis in morem querelando lachrymas stultis vult eli-
 cere: Cūm in intima essem Gallia, inquir, quidam in extremis Ger-
 maniæ finibus qui de Gallia neque sciebat neque cogitabat quic-
 quam, libellum compositus & edidit. Quid ergo sibi vult querimonia,
 in qua Galliæ turbas deplorat ille quisquis est libelli Author?
 Iam quid artinet Coloniam Agrippinæ locare in ultimo aliquo Ger-
 maniæ recessu: vt taceam de intima Gallia, quum emissio aculeo Rhe-
 mot

RESPONSI O.

27

mos se contulerit ad venditandas Cardinali suus operas.

Porrò cum duplēm quæstionem agitandam esse p̄fatus sit, Facili, an ipse librum compoſuerit: & Iuris, an dignus sit libertam acerba infectione: quām fūeliciter priorem partem expediat, penes Lectores esto iudicium: nempe libelli culpam, cuius Author non est, immerito in se transferri. Inſificando ſe purgat. ſi volet adiungat & periurium quō me cemeritatis reum faciat: quiade re incerta libet pronuntiare ausus fuerim. Ego verò rem totam de qua trepidè balbutie, ingenuè & familiariter aperio nec iniuria onerari volo, quantum res patitur. Editum eft

ſcriptum quod mihi nocam infamiae apud

omnesaspergeret: ſupreſsum eft Au-

thoris & Typographi no-

mē data opera, vt im-

pune me lacera-

re librum eſ-

ſer, &c.

C II DEFEN.

¹⁸ DEFENSIO IN
SONTIS LIBELLI, DE
OFFICIO PII VIRI, ADVERSVS
iniquum & importunum castis-
gatorem.

Modestus.

Placidius.

P Adfero tibi scriptum nouum ex hoc merca-
tu Modeste, quod an uideris antè nescio. M.
Quod tandem? P. Titulus est multiplex,
sed hic capitalis. Iohannis Caluini responsio ad Baldui-
ni conuicia. M. Evidem uidi mi placidi & perlegi, tu
vero an aliquid in eo legisti? P. Non potui sanè, qua sum
nouaru rerum cupiditate, quin cum nauctus statim per-
currerim, seu potius deuorarim. M. Dic amabo bona fi-
de quid tandem de eo iudicas: nam quamuis uirum illum
magnificere soleas, nō dubito tametsi te satis noui, quin
meritatem cuiusuis hominis aestimationi anteponas. P.
Recte tu quidem de me iudicas, equidem uirum illum
ob insignes animi dotes, iam olim admirari & suspicere
sim solitus, maximè quòd abusuum & corruptelarum in
Ecclesia repurgationem, magno mihi, & heroica animo
aggrederi sit uifus, nunquam tamen ita me illi addixi, ut il-
lum ab omni errore vindicandum, & non potius huma-
num aliquid aliquādo passum putarim, Ad id uero quod
quazris planè respondere non possum, quòd causa mihi
tota

DE OFFICIO PII VIRI.

39

tota cognita & perspecta nō sit. Itaq; ad te ueni, ut si modo tibi est otium & si uis, de hac re paulum conferamus, Vidimus & anteriora scripta aduersaria, Caluini, alterū aduersus Versipellem moderatorem, in quo Baldum auctorem facit libelli cuiusdam de Officio pīi uiri in hoc Ecclesiarum dissidio, eoq; nomine illum atrociter proscindit. Balduini alterum, ad legem de famosis libellis, in quo inficiatione Caluini accusationem refellit, cui quod iam prodit scriptum opponitur, totiusq; huius controvērsiæ certamen in eo positum uidetur, sūt ne Balduinus huius libelli uel auctor, ut primo scripto affirmauit Caluinus, an uero, quo inficiatione Balduini impulsus confugit, impetrator adiutor & expolitor, de hac causa tu optimè iudicare potes, si modo uerūm est quod aiunt, tibi auctorem libelli illius imprimis notum esse & familiarem, M. Est ita ut dicas Placidi, noui certe illum tanquam me, magnumq; hic errorem à tanto uiro admissum esse sanctè affirmare, ut qui certo sciam Balduinum neq; impulsorem neq; auctorem, neq; adiutorem illius opusculi, imo neq; consciūm ullo modo fuisse priusquam in lucem emissum esset, ac ne tunc quidem de auctore quicquam præter suspicionem habuisse, quāvis argumentum illi non displicuerit, eaq; de causa exemplaria aliquot in nundinis oblata amicis distribuerit, atq; hinc fortassis illæ lachrymæ. P. Id si ita est non simili errore, sed multis & grauibus modis à tam excellente uiro (cogor enim uerūm fateri) peccatum est. Pri-

C iii mum

DEFENSIO LIBELLI,

mum enim gravitatem eius non decuit, quod tam leuis
bus rationibus de auctore se passus est persuaderi, nec
professioni eius, hoc est Euangelicæ mansuetudini con-
gruit, quod tam impotenter, tantaq; uerborum atrocitas
te, tot conuiciorum & contumeliarum aceruos in illum
congesserit. Adhæc humana adhuc uideri possint, ut
potè ex errore nata: illud uero cuiusmodi sit, dicere non
ausim, quod tam serio ab illo quem falso insimulauit ad-
monitus, errorem nondum agnouerit, sed pertinaciter
conatus sit errorem falsa asseveratione diluere, cum con-
stanter Balduinū illum, si non auctorem, primū & delib-
neatorem fuisse illius libelli, tamen ad eum perficiendū
operam suam coniunxisse, & penicillo suo tanquā orna-
tum, & colores addidisse cōfirmat. Sed ego hunc uirum
potius importunitate quorundam huc raptū, quam sua
sponte adductum existimo. M. Sit ita sanè, neq; ego ma-
gnorum & illustrium uirorum obrectatione delector,
sed tamē uitia illa dissimulanda non sunt, neq; em̄ aequū
est ut pōdere auctoritatis cuiuscūq; hominis ueritas op-
primatur. Enimuero multis modis hic iniurius est, tum
in eum, quem falso libelli auctorem est opinatus, tum in
libellum ipsum, quem ob suspicionem auctoris imme-
ritò est execratus, sed de his alias fortassis oportunius
agamus, nunc autem quando in nouissimi huius scripti
mentionem incidimus, multa in eo tanto uiro indigna
admissa esse deprehēdi. Nam primum, quo animo qua-
que fiducia hæc initio scripsicerit, intelligere non possum,

ego

ego inquit testatum uolo lectoribus, nārias illas non ab uno cōsarcinatas fuisse. At ignoscat tibi Dominus bone uir, falsum est hoc quod publice proferre audes testimoniū. Ego uero meliore conscientia, coram Deo & hominibus testatum uolo, auctorem harum quarum, cunque nāriarum, neque cuiusquam impulsu ductum, nec cuiusquam mortalium opera ad earum consarcinationem adiutum fuisse. Eodem pertinet quod Balduinum crassi mendacii se conuicisse putat, cum affirmet se totius rei insciūm fuisse, cum prædam hanc apud Cassandra longe ante uenatus esset. Poterit sanè hac de re Balduinus sanctissimo iuris iurandi sacramento libere se purgare, nec est quod per iurii crimen quicquam metuat, si iure iurando affirmet se totius rei insciūm fuisse, nec prædam uenatum, adeoq; libelli culpam, cuius auctor non sit immerito in se transferri. Videant igitur et qui iudices an ne temeritatis reus sit, qui de re non modo incerta, sed prorsus falsa libere pronunciare sit ausus. Atque somnium quoque sibi fingit, cum queritur editum esse scriptum, quod notam illi infamia apud omnes aspergeret, eoq; Typographi & auctoris nō men suppressum, ut impunē illum lacerare liberum esset; cum sancte deierare possim, nihil scripti illius auctorem, cum ea scriberet, peculiariter de Caluino cogitasse, sed oblata occasione obiter illius ut Lutheri & Pas̄ mentionem fecisse. Simile huic est, quod ait non esse probabile quod is qui Coloniæ tot annos in suo

ster-

sterquilinio iacuerit, Gallia statum deplorarit, nam is qui libelli auctor est, cum eum scriberet nihil de Gallia præcipuè cogitabat, nam quod obiter florentissimi regni (quo nomine quidem Galliam intelligit) turbulentum statum deplorat, quid mirum est, si in tanta uicinitate, quæ ei parti Germania cum Gallia est, in Gallia mentionem inciderit: cum itum temporis, nulla ferè regio in terris fuerit, quam nō Gallici tumultus fama compleuerat. Sed de his satis, quid uero Placidi? qualia tibi illa uidentur, quæ de Cassandro homine sibi ignoto quem tibi puto nō ignotū effutiuuit, num Christiano & Euangelico, imo graui probo & modesto uiro dignas P. Ego alii quoties eum cōueni, eumq; ut uerum fatear longè alium quam ab hoc, ex falsa haud dubiè delatione describitur, imo traducitur, expertus sum, nullam enim in eo morositatem, sed summam humanitatem & morum placiditatem deprehendi. Sed tu illius ingenium melius nosti, ut qui tibi penitus & intimè notus sit. M. Ita est Placidi. Et si fortasse illum nondum satis nosti, habet hòc uir ille peculiare, quod singulari desiderio pacis & concordia Christianæ & Ecclesiastice tenetur: & in iudicandis religionis cōtrouersiis recta regiaq; uia ingrediatur: & regulam scripturarum diuinarum, & intelligentię earum, per Catholicam traditionem ad nos propagatę, nulla habi- tur partium & personarum quamuis insignium ratione, sequatur. Eaq; de causa sit, ut apud non paucos partibus addictiores, & eius propositum non satis perspectum ha- ben-

bentes, male audiat, & inconstantiae, leuitatis & timiditas
tis incusetur: qui certe aliter iudicarent, si cum penitus
nossent, aut ex ipso potius, de se ipso audire, quam alio-
rum mendaciis credere, & suis suspicionibus indulgere
mallent. Ego uero hoc certo scio, quod in suo instituto,
non gratiam cuiusquam hominum, sed conscientia tan-
tum iudicium sequatur. Ac posset hic quidem hac potis-
simum tempestate aliquid opere pretii ad publicam Ecclesie
pacem conferre, si non creberrimis & penè conti-
nuis iisq; cum acerbissimis cruciatibus coniunctis mor-
bis afflictaretur & penè enecaretur. Quod uero ad hoc
scriptum attinet, in quo dicitur ab hominum consuetu-
dine remotus, & ex solitudine ~~et uiriliter~~ contraxisse, ita ut
omnis sensus eius obstupefecerit morositas, quam in-
epita, quam temeraria, quam uana haec sunt, cum ipse
Placidi iudicare potes. Quam uero Euagelicum hoc est
quod hominem certe Christianum & Christi baptisma-
te consecratum lamiam & laruam appellat, huius rei Ex-
emplum ex quo Euangilio sumpserit nescio, cum no-
strum Euangeliū contumeliosa uoce fratrem compel-
lantem, homicidæ parem faciat, & gehennæ ignis addis-
cat. Illud quidem uerum est Cassandra, iam inde ab
aliquot annis uitam priuatam & ingloriam & penè soli-
taria ac desertam duxisse, non ita tamen ut tanquam la-
mia uel larua in antro semper delituerit: aut ut Timon
ille ~~μισανθεπος~~ hominum consortia uitauerit, sed quod
ob animi paruitatem, & corpusculi infirmitatem, quo-

DEFENSIO LIBELLI,

rumuis horum familiaritatem, cui se minus aptum
 sentiebat, minus affectauerit, neminē uero unquā cuius-
 cunq; factionis ille fuerit, qui eius cōgressum expetebat,
 repulerit, eorū uero in quibus moderationis aliquod ue-
 stigiū, id est, ingenii sui similitudinē aliquā perspexerit
 (q̄ hodie exigua turba est) amicitia & familiaritate liben-
 ter est usus, tantū uero abest, ut ex solitudine & uiriliteria &
 morositatē cōtraxerit, ut nimia facilitate & credulitate,
 dum se quibusuis accendentibus exhibet, imo explicat &
 paret facit, in leuitatis potius uitium pleriq; inclinare sit
 uisus. Neq; uero in tanta haec tenus obscuritate uixit, ut
 nisi nunc primum in theatrum productus esset, eius no-
 men altis adhuc tenebris sepultum iaceret, cum & litera-
 rum professione & libellorum aliquot emissione (nam
 grauiora & ualeudinis imbēcillitas & temporum
 iudiciorumq; malignitas uetus) iam inde ab annis am-
 plius uiginti, studiosis & literatis passim hominibus, po-
 tissimū per hanc inferiorē Germaniam non fuerit pror-
 sus ignotus. In hoc eodem scripto insimulat eundē quod
 uiginti annorū spatio, ad medium quādam & flexuosam
 religionem cūdendam sit abusus: itaq; ex eius finu, faci-
 lē infausta illa commenta elici potuisse, quæ lucem tene-
 bris miscendo, sub pestiferæ concordię prætextu, omnes
 in Ecclesia corruptelas fouerent. Hic sanc̄ mirari satis nō
 possum in eo uiro cuius scripta pleraq; summam gra-
 uitatem & eximiaz cuiusdam pietatis speciem præ se fe-
 runt, tantam in affirmādo de re incognita temeritatem,
 & in

& in iudicando, si fas est dicere, malignitatem. Nā quod dicit de uiginti annorum orio, longè secus se habet, cum bonam partem illius temporis in peregrinationes insumpscerit, & iam inde à tredecim circiter annis, quietam desum ut cunque studiorum sedem coluerit, quod ipsum quoque tempus magna ex parte grauissimis & crebermis morbis fuit impeditum. Initio quoque lectioni eosum, qui Ecclesiaz reformationem pollicebantur additior, iniquior fuit iis, qui pontificii dicuntur, ea potissimum de causa, quod lanienis & incendiis potius, quam argumentis & rationibus sua tueri & aliena refutare uidentur. Mox uero cum utriusque partis scripta, inter se confesse cœpisset, & utrosque post diuinias literas, plurimum præsidii in auctoritate ueteris Ecclesiaz, & prisorum Ecclesiasticorum scriptorum, (quorum utriq; cresa testima præferebant) collocare uidisset, constituit post diuinarum literarum lectionem, firmam constantemq; de religione Christiana sententiam, & unanimi antiquitatis consensionem (apud quam ueram Ecclesiam ueramq; religionem fuisse, nemo inficiari posset) diligenter inquirere; & ad regulam diuinarum literarum, & Catholicae traditionis, qua uera sacrarum literarum intelligentia continetur, exutis prorsus partium affectibus, quos plurimum iudicio officere deprehendit, questionum controversiarum disceptationem expandere, & obseruatis harum controversiarum fontibus, de mediis ac rationibus, quibus hæc pernicioſa

D ii Eccles

Ecclesia dissidia componi possint, dispicere & cogitare. Non igitur hoc otio suo ad medium quandam & flexuosa religionem cudendam abusus est, uerum illud omnes quantulcumque fuit otii, in recta uera firmaque religionis forma inquirenda, à qua utrimque deflexum uidebat impedit. Neque talia unquam commenta emisit, quæ lucem tenebris miscendo, sub pestiferæ concordia prætextu omnes in Ecclesiæ corruptelas foueret, sed eiusmodi potius commentaria est meditatus, quæ tenebras à luce remouendo, sublatis quæ Ecclesiam deformant corruptelis, salutaris concordia uiam ostenderent. Nec satis modestiaz meminisse uidetur, cum illū Coloniae tot annis in suo sterquilinio iacuisse dicit, cum iam aliquot annis media in urbe in edibus celeberrimis, quondam consularibus, beneficio ampliss. uiri Henrici Baers illustriss. princ. Du. Cliviaz etc. Cancellarii, & ornatiss. uiri Adolphi Baers eius filii ad quos hæc hæreditate peruerterūt, diuersatus sit. Et quamuis priuatam nullaque publica functione illustrem uitam duxerit, non tam en ita uel in antro delituit, uel in sterquilinio iacuit, ut non in ea urbe, si non multis, certè aliquibus iisque præstantissimis & summi ordinis uiris, innotuerit, qui eum benevolentia & omni humanitatis genere, sunt complexi. Hæc breuiter de Cassandro nostro dicta uolui, cuius cum mihi innocentia, & integritas perspecta sit, indignè certe tuli, eum immerto tam superbè & fastidiosè traduci. P. Ego quoque hoc loco prudentiam & modestiam in hoc scripto desiderare

derare cogor. Sed quoniam in libelli istius de officio pii
viri, qui caput est & occasio harum omnium turbarum
mentionem incidimus, cupio tecum de eo latius agere,
quandoquidem otiosus iam mihi uideris. M. Satis mihi
nunc quidem otius suppetit, quod etsi minimè esset, libe-
ter in tuam gratiam quoduis negotium sim postposi-
turus. Nihil enim mihi tua tuiq; similium præsentia &
colloquio, iucundius & gratius accidere potest. Porrò
quod libellum hunc, caput harum turbarnm appellasti,
puto te intelligere, nullam in ipso libello culpam hære-
rere, sed causam omnem in errore illius, qui & de aucto-
re falsam persuasionem, & de fine propositoq; scripti, ua-
nam imaginationem in animum suum induxerat, possi-
tam esse. P. Haud aliter sentio mi Modeste, nam & id
ipsum res ipsa demonstrat, sed hoc est quod abs te uole-
bam. Cum scriptū illud aduersus versipellem modera-
torem, partim in personam, partim in rem ipsam fera-
tur, de persona quæ falso insimulabatur, error iam satis
detectus est, & ab ipso qui immerito impetebatur, satis
strenuè confutatus. Hoc unum nunc restat, ut rei ipsius
in libello compræhensæ, defensio suscipiatur, ad quam
rem efficiendum neminem te magis idoneum esse scio,
ut qui auctorem eius quisquis est (neq; enim id scire la-
bore) tanquam te ipsum penitissimè noueris, & eius mē-
tem certissimè teneas, neq; dubito te in eam cogitatio-
nem incubuisse. Quare te pro nostra amicitia obtestor,
ut quando iam otio abundamus, si quid ea de re in promis-

DEFENSIO LIBELLI,

pti habeas liceat id mihi ex te cognoscere, nā uaria sunt
 de eo libello iudicia, & nonnulla sinistra, quæ sinistra iu-
 dicia huius uiri tam acerba insectatio(cuius apud multos
 quævis dicta oraculi locum obtinent) mirum in modū
 auxit & confirmauit, quo fit ut ad audiendam reprehen-
 sionum illarum refutationem magis accendar. M. Tu
 uero Placidi prius quæso ingenuè mihi dico, quod tuū
 de libello illo, cū in eum primum incideres iudiciū fu-
 it, tum ad id quod postulas ueniemus. P. Dicam, quam-
 uis exiguum in me iudiciū sit. Argumentū sanè ipsum
 mihi non displicuit, ut quod cum ingenio meo dissidio,
 rum istorum iam pertæso, & pacis Christianæ cupido
 congruebat, sed illud & ego & boni aliquot mecum uiri,
 imprimis desiderabant, quod in partibus doctrinæ &
 rituum seu Cæremoniarū enumerandis, intrathesin & ges-
 nus se continuerit, neq; exēpla ulla, ex quibus mens eius
 proprius cognosci totumq; negotium melius illustrari
 potuisset subiecerit. M. Ideo consulto & recte ab eo fa-
 etum arbitror; neq; enim illi hoc loco propositū fuit, de
 singulis his articulis, quibus fere tota religionis causa cō-
 tinetur, accuratè distincte q; differere, hoc enim alterius
 & maioris est operis; & si modo uita & otium suppetat,
 alibi fortassis ab eodem fieri oportunius) sed satis habuit
 hoc loco breui & tamen nō obscura descriptione, piorū
 & in studio religionis non prorsus rudium consideratio-
 nem excitare. Quod uero ex me libelli defensionem co-
 gnoscere cupis, equidem tibi fateor Placidi (quid enim
 tan,

tantum amicum celem) aduersario illo scripto inspecto,
temperare mihi non potui, quamuis graui languore
impeditus, quin statim arrepto calamo aliquid sparsim
& tumultuarie anhotarem, quæ postea quādo per otium
licebat in ordinem aliquem & tanquam corpus redigi,
quod si tanta tibi eas nugas cognoscendi libido est, atq;
dignum putes, ut iis audiendis aliquid temporis impen-
das, puerum accersemus qui scriptum ipsum legendō
tibi recitet, quamuis ne quid te fallat tenue est & iciunū,
nulloq; orationis ornatū comptum & expolitū, utpote
ab ingenio exili, sed ex animo tamen pio bonaq; consci-
entia profectum. Neque uero hoc scripto nostro totum
illud aduersarium scriptum expendimus, nam id per
graues occupationes nondum licuit, sed eam tantum
partem attigimus, qua de doctrina & Ceremoniis dispu-
tatio continetur, reliqua quoque eadem ratione perse-
quuturi, si uitam Deus & ualetudinem suppeditarit, ue-
rūm quicquid est tibi libenter communicabimus. P. Ni-
hil est quod cupiam magis. M. Heus puer adesdum,
cape sis has chartas, & quæ in iis scripta sunt lege; at ut
clarè, distinctè, & articulate.

QVIC nuper libellū de officio pii uiri in lucem emi-
sit, ingenuè obtestatus est, ut si quis ei cōtradicē-
dū putet, uicissim æquum, moderatū amicum atq; frater-
num animū exhibeat: quod cū postularet equissimam se-
rem & quā merito impetrare deberet, postulare uisus est.

Qua-

Quare nunquam fore putabat, ut libellus hic in tam ini-
quum, acerbum & hostilem reprehensorem incurreret.
Verum continuò atq; is in hominū manus uenisset, ex-
titit quidam, qui plenis conuictiorū & contumeliarū ue-
lis, tū in eum quē falso auctōrē suspicabatur, tū in ipsum
fretum, quem opinati parentis causa extremē oderat, in-
uetus est. Impulsus autem huc uidetur, imprimis odio
quod iam in hominem cuius hoc opus esse putabat, con-
ceperat, eo quod ab illius castris, ad partes moderatorū
& pacificatorum: minimē sibi probatas, transfugisse sit
uisus: tum etiam quod negotiū hoc studiosē ad impedi-
endum cursum atq; progressum instituti sui, susceptū fu-
isse suspicaretur, quam etiam suspicionem tempus ipsum
adiuuit. Sed quām turpiter & longē falsus sit, res ipsa de-
clarat, nam quod auctōrē qualis cumq; huius scripti attri-
net: is sanè quāuis fortè in studio Ecclesiasticę uetus ta-
tis, & in rationibus pacificandę instaurandęq; Ecclesia,
cū eo quem falso auctōrē est opinatus cōueniat: tamen
in uitę instituto & genere profectuq; studiorū magna,
inter eos dissimilitudo est. Nam ille ingenio & memoria
præstas ea studia est secutus, quæ eiad gloriā & nominis
celebritatē aditum patefecerūt. Itaq; perpetuo in summa
luce & illustrissimorū uirorū noticia & familiaritate uer-
satus est. Hic uero ingenio exili, animo paruo atq; deie-
cto; adhęc corpusculo assidua infirmitate & crebris mor-
bis fracto atq; exhausto, studia illa maiora, quibus gloria
& nomen paratur, omittere coactus est; & si quid facul-
tatis

tatis & temporis, ab inbecillitate corporis, & crebro re-
currētibus morbis, reliquum fuit, quod sanè fuit per quā
exiguum: id omne in cognoscenda memoria, ecclesia-
sticæ uetus statis, & in obseruandis fontibus controversia-
rum, quibus hodie religio Christiana conflictatur, & ra-
tionibus ac mediis, quibus illæ componi possint, dispici-
endis impēdit. Quare hactenus uitam priuatam, obscu-
ram, & ingloriam duxit: ab honorum uero & opum cu-
piditate, longissimè semper absuit, uitæq; tantum necel-
laris, quæ illi Deus honesta ratione suppeditauit, cōten-
tus, oblicuram quidem, at quietam & innoxiam hactenus
quantum non assidui morbi interturbant, uitam exegit,
Quo sit ut criminum illorū, superbiz, cupiditatis, ambi-
tionis, uersutiæ, & adulationis, quorum uirum illum in-
simular, in hoc homine ne suspicio quidem ulla hærere
possit. Hæc de persona dicta sufficiant, de qua semel ad-
missus error, alterum quoq; errorem peperit, de fine pro-
positoq; libelli, quem ad impedientium ipsorum insti-
tutum, seu, ut loquuntur, ad abrumpendum Euangelii
cursum, conscriptū euulgatumq; esse iudicabat. At rur-
sum uehem̄ter errat: nam qui huius est auctor opusculi,
cūm illud meditabatur, neq; de Gallia, neq; de editio-
ne quidem, quicquam cogitabat. Nam disputatione qua-
dam, quam fortè cūm nonnullis uiris non malis, de anti-
quis Ecclesiæ Romanæ ceremoniis, omninoq; de Eccle-
sia Romana habuerat, motus, pauca quædā tumultuaric
scripsit, quibus in genere sententiâ suâ, de Ecclesia ciusq;

DEFENSIO LIBELLI,

doctrina & cæmoniis, tum de pii uiri, nullo publico in Ecclesia vel republica munere fungentis, officio explicaret; ut cum usus esset ea ad manum haberet, et bonis fidisq; hominibus ostenderet, atq; de iis placide amiceq; conferret. Id cum fieret, evenit ut cum initio ualde esset exiguum scriptum, obiectis nouis argumentis, subinde aliquid accederet, idq; nō ordine, sed ut quicq; obiectum erat, ita reliquis adnœctebatur: quo sit ut nonnullis locis farraginis potius, quā arte digestæ et collocatæ orationis speciem habeat. Quod tamē immerito reprehenditur, cum in huiusmodi scriptis, non quam compositè & ordinatè, sed q; uerè, et rectè quid dicatur, spectandū sit; Ad editionem uero non sua sponte, sed grauium quo- rundam et piorum uirorum quibus illud exhibebat, hor- tatu, inductus fuit, imò uero non edidit ipse, sed arbitratui cuiusdam boni uiri permisit, ut si uideretur, prælo tradendum & publicandū curareret, suppresso tamen au- toris nomine, cuius expressio nihil conferre, imò eius instituto, nonnihil obesse posse uidebatur. Meminisse aut hi homines debent, non ad ipsos tantum peruenisse, & intra ipsos conclusum esse regnum Dei, sed in ea quoq; communitate, quam uniuersam immerito papatus no- mine infamant, multos esse pios uiros, nō minore quam quisq; ipsorum præ se ferat, reformandæ ecclesiæ studio, & corruptelarum ac superstitionum odio flagrantes. Id quod ingenuè agnouerunt et profesi sunt, uiri qui- dam eo loco atq; fastigio apud eos collocati, ut eorum aucto-

auctoritatem defugere non possint, quorum unus in-
 tereos præcipius, fatetur in ea parte quæ Catholica uel ^{M. BENTUS,}
 Romana dicitur, multos esse spiritu Christi uerè præ-
 ditos, neq; deesse tales apud suos. Alibi scribit de his re-
 ligionis controuersiis, cum iis demum conferendum et
 tractandum esse, qui in aduersa parte Deum timeant,
 & uerè filii Dei sunt: et quamuis ob probabiles causas
 ipsorum institutum non probent, quædam tamen apud
 suos correcta cupiant. Alius passim scribit ad harum cō- ^{P. Melanchthon,}
 trouersiarum diiudicationem arbitros et iudices esse de-
 ligendos, uiros doctos et pios, quales adhuc sunt in om-
 nibus nationibus, non partiales, nec uni parti addictos,
 ueritatem intelligentes & amantes. Alius uero affir- ^{I. BRENTUS.}
 mat iudicandi auctoritatem non adimere se omnibus
 Prælatis & Episcopis indiscriminatim, cùm speret inter
 eos pios esse uiros, qui genua sua nō flexerint ante Baal.
 Ex his & his similibus, quorum plura adducere pos-
 sim testimoniis necessariò conficitur, eorum quoque,
 qui Romanæ Ecclesiæ aduersarii habentur testimo-
 nio, in communione Romanæ, quam papisticam uo-
 cant ecclesiæ, esse homines uerè pios, et ad regni Chri-
 sti hæreditatem pertinentes. Hi certè inter extrema
 illa uitanda, medium obtinent, cùm eos qui in sua par-
 tenihil correctum, sed omnes abusus & superstitiones
 defendere uolunt non probent. An si quis se ex ho-
 rum numero profiteatur ut impius & infidelis dam-
 nandus & repellendus erit, et non potius ut utilissimus

DEFENSIO LIBELLI,

ecclesiæ, & ad pacem & concordiam conciliandam aptissimus, collaudandus & amplectendus eris. Et qui optat & studet ut quam plurimi eo animo prædicti sint, is Euangelii cursum remorari, & non potius iuuare & promovere dicetur: nisi forte aliud quiddam peculiare Euangelii nomine intelligent. Quin potius nulli magis Euangelii cursum remorantur, quam horum similes, qui probos & pios viros, ad legitimam ecclesiæ instaurationem, studia sua & operam conferentes, contumeliis lacefunt, & calumniis, quod in ipsis est, opprimunt. Nos autem profitemur in utraq; parte viros esse pios & moderatos, qui ab utroq; extremo remoti, ad medium illud punctum, in quo purum germanumq; Catholicismum constituiimus, proximè accedunt, quibusq; hæc extrema suo acerbitas ex animo displiceret, & Christianam moderationem in suis desiderat, & communem in Christo ecclesiæ pacem omnibus uotis exoptant. Atq; is finis nobis & huius libelli auctori propositus est, ut quam plurimi tales reddantur: & qui eiusmodi sunt, in suo proposito confirmantur. Falsus est ergo castigator noster (aliud enim uocabulum modo non suppetit: & calumniatorē dicere modestiæ institutum prohibet,) qui libellum hunc quem flagellandum suscepit, turbati & interrupti Euangelici cursus arcessit, cuius pro defensione et purgatione, aliquid mihi dicendum esse putaui. Quamuis magna pars aduersarii huius scripti, in personæ, in quam per errorem ferebatur, inseftatione consumitur, totaq; ferè

ferè scriptio ex odio hominis et falsa suspicione professa uidetur, sic ut puteam eo errore sublato, illum aut styling acerbatem mitigaturum, aut omnino à scribendo temperaturum fuisse. At ea quæ in hominem dicuntur, ad nos nihil attinent, ut qui patrocinio nostro nō egerint cùm et iurisconsultus sit, & summa eloquentia, dicens diq; copia instructus, & magnorum clarissimorumq; uirorum præsidio septus, quin et edito iam scripto, innocentiam suam, ingenuè strenueq; defendit. Ipse uero libellus non alio egere patrono uidetur, q; erudito attento & æquo lectore, qui facilè quicquid in eo accusatur et reprehenditur, per summam calumniam dictum esse cognoscet; nihil uero obiici, cuius non in ipso libello, si diligenter expendatur, cōfutatio abunde subministretur. Hæc quamuis ita se habeant, ramen nō inutilem, nec bonus & ueritatis ac pacis amātibus uiris, ingratam operam me suscepturum existimaui, si explicata libelli sententia, calumniarum et cauillationū nebulas, discussiam atque depellam: qua in re eam modestiam, et orationis lenitatem, sequi statuimus, ut omnes intelligent, nos non alicius personæ, aut partis odio impulsos, sed solo innocentia tuendæ, et ueritatis afferendæ studio huc inductos fuisse.

Cùm igitur initio statim libellum uirulentum appellat, et mox auctori, superbiam, fastum, seruilem malitiam et uersutiam inauditam tribuit: librum uero ipsum meras imposturas et præstigias spirare, tuendis impiis

DEFENSIO LIBELLI,

erroribus esse compositum, calumnias et uirulentia refer-
tum, asserit, in eo stomacho suo plus nimio indulget; at
que hæc bili commotæ, et consuetudini qua soleme il-
lis est, scripta sua huiusmodi flosculis, siue emblematis
exornare et insignire condonanda putamus. De auctoris
aut animo, quām illum æquū, moderatū, et fraternū ex-
hibuerit, judicabit melius Deus, & æqui placidiq; lecto-
res, quām hic castigator æstu quodam ut uidetur furoris
incitatus. Et qui pacato tranquilloq; libellum animo
legerint, non impios errores, imposturas, calumnias et
uirulentias, sed summum ueritatis studiū, ingenuitatē,
candorem, simplicitatem, moderationē atq; modestiam
deprehendent. Facilè autem apparet, si recriminari libeat,
quāto iustius hæc omnia tela in illius, qui ea temerè cia-
culatus est, caput retorquere liccat: sed nos nullius ho-
minis immodestia et morositas à modestiæ lenitatisq;
proposito dimouebit. Post pauca scriptorem exagitar,
qui se post uanas fluctuationes, portum tandem inuenisse
dicat. Et cauendum moner, ne imagine quieti portus se-
ducti, in arenas & Syrtes ptrahanter, imò satius esse inter
quoslibet scopulos duriter uexari, quām in hac palude
qui portus loco ostentatur demergi. Quæso te pie lector
quis aliis commodior et securior portus inueniri et com-
monstrari poterit, quām si remotis et sedatis odiorum
et contentionum procellis, animus uacuus et tranquil-
lus in Christo acquiescat. Nam inter multiplices huius
uitæ turbines et tempestates, in solo Christo, pacem, sa-
lutem,

Iutem quietem et portū inuenias, à quo Christo ecclesia, ut à capite corpus, separari non potest. Huic autē capiti cum suo corpore qui ut membrum uiuum, coniunctus, compaginatus, et tanquam incorporatus est, is tutissimum et quietissimum portum inuenit: ad quem portū non alia uia, quā per ueram fidem et synceram charitatem pater, quæ uia cùm nunc à duobus potissimum uoraginibus, tanquam scylla atq; charybdi intercludatur, qui rectum et medium inter eas cursum, qua ad portum perueniatur, ostendit, is sanè neminem in scopulos, Syrtes et arenas abducet. Id quod certè sedulò hic scriptor conatus est, non arrogantiā et superbia ulla, sed sola erga ecclesiam in charitate adductus. At uideant qui hæc rident, ne cantus suauitate illecti, neglecto portu ad Syreneos scopulos consenescat. Addit post hæc unum hoc agere eos, qui per Galliam purum Dei cultum restitutū cupiant, ut à sordibus & inquinamētis, quibus est miserè sedata purgetur. Et quidem miserè sedarā esse ecclesiā negare nō possumus, neq; quicquā nobis lōgius est, q; ut illi succurratur, Verūm an hoc unū agat qui id præ se ferunt, ut legitimè ad pīa antiquitatis exemplum ecclesia repurgetur, & non potius, quod multi opinantur, ut facie omni pristinæ ecclesiæ deleta, noua forma & nū per excogitata, iplisq; propria & familiaris in ecclesiam inducatur, & an eam in ecclesiam induci expediatur, nondum conuenit. Subiicit autem hoc piūm studium ab hoc scriptore, quem ex falso suspicione, conductitum inters

intercessorem, appellat, impediri, qui censcat tanta de-
re diu deliberandum, & à grauissimorum morborum,
quibus laborat ecclesia, curatione temperandum, ne ui-
delicet Romanæ ecclesiæ auctoritas conuellatur, & ec-
clesiæ occidentalis status labefactetur, et perpetua suc-
cessio, quod sine schismatis & defectionis criminе fieri
nequeat, uioletur. Verum nihil tale in hoc libello reperi-
as. Quamuis enim eius auctor, singulari ordinis, pacis &
concordiæ studio teneatur, et ab omni turbatione & con-
fusione abhorreat, non tamen hæc eò ualere putat, ut
perniciosorum in ecclesia morborum curatio negliga-
tur, modò id caueatur ne intempestiuæ remedia adhibe-
antur, quæ ipso sint morbo grauiora. Quapropter aperiè
scribit le nō improbare, si qui necessitate uel eximia ur-
litate inducti, aliqua legitimè in ecclesiis suis seruato Ca-
tholicæ unitatis et charitatis uinculo immutarint, et re-
pugnarint. Meminit enī scripsisse B. Augustinū, Quod
necq; contra fidem, necq; bonos mores iniungitur, indif-
ferenter esse habendū; ita his de causis, id est, aut propter
fidem, aut propter mores, uel emendari oportere, quod
perperam siebat, uel institui, quod non siebat.

Opant quidem illud imprimis optimi quiq; ut Rom.
Pontifex auctoritatem et potestatem, quam certè tot se-
culorum & populorum consensu obtinet, ad generalem
totius ecclesiæ quæ illi paret (& quis illi in tam pro insti-
tuto non pareat?) curationem & iam diu defyderatam &
promissam reformationem, tandem aliquando conuer-
rat,

tar, mirantur autem non parum cur id haec tenus differatur, cum ut ipsi existimant, ille pro ea, quam adhuc obtinet auctoritate, nulla iactura auctoritatis uniuersalis ecclesiaz, nulla suaz ac ecclesiastici ordinis dignitatis immunitioне, imo et citra concilii fatigationem, simul & gloriæ Christi et publicaz ecclesiaz tranquillitat, et priuatum multorum piorum hominum cōscientiaz consulere posuit, idq; efficere, ut si non statim omnes motus, quibus hic noster orbis Christianus cōcutitur, compescantur, seminaria tamen & fomenta tollantur. Et contra nisi id primo quoq; tempore fiat, periculum esse ne hi motus, usq; adeò crescant & inualescant ut postea sedari & componi uix possint, in quo etiam ipsius Pontificis, omniumq; ei coniunctorum causa periclitetur. Verū si Deus in cuius manu & regum et Pontificū corda sunt, nondum illi hanc mentem inspiret, ut in uniuersum ecclesiaz hac ratione in tempore prospiciatur, non æquum uideri, ut singula regna uel nationes, quæ instante iam & præsente periculo urgentur, curam sui abiificant, & non potius legitimis rationibus, publicaz ecclesiaz suaz tranquillitat, per eos quibus ecclesiarum cura diuinitus est commendata prouideant: non quidem noui aliquid, quo præsens ecclesiaz status frustra turbetur, aut ueru-
statis auctorati detrahatur instituendo, sed quæ an-
tiquitus tradita et modò necessaria sunt, ut in uera fide et
disciplina Christiana populus contineatur, restituendo
& reuocando. Nam ut patres Africani Concilii ad Coele-

DEFENSIO LIBELLI,

istinum urbis Romanae Episcopum scripsierunt, decretis Nicenae Synodi prudentissime iustissimeq; prouisum fuit, ut quæcunque negotia in suis locis ubi orta sunt finiantur, nec unicuique prouinciae gratiam Spiritus sancti defuturam; quod non solum ad causas clericorum, sed etiam ad fidei & disciplinæ negotia pertinere ex quarto Concilio Toletano perspicuum est, in cuius cap. tertio, definitur, ut si fidei causa sit, aut quælibet alia ecclesiæ communis, generalis totius Hispaniæ & Galliciæ Synodus cōuocetur. Ad quem locum ita Nicolaus de Cusa sua ætate Germanorum doctissimus appellatus, & rerū ecclesiasticarum diligentiss. & perspicaciss. obseruator.

Lib. 2. de eccl. torden. Ca. eba. cap. 3. 1.

Ecce inquit, quod istud Concilium disponit de prouinciis illi Concilio subiectis, ac etiam dicit, quia quæ fidē & generalem ecclesiam respiciunt, in tali uniuersali Conciilio tractari debere, ex quo est mente tenēdum quod uniuersalis multarū prouinciarum Synodus est supra ipsas prouincias, generalesq; etiam fidei causas tractare possit. Multa sanè exempla magnorum & celebrium conciliorum, generali totius alicuius nationis seu regni Episcoporum cōuentu habitorum, proferri possunt, in quibus fidei causæ in iis locis exortæ & tractatae sint, & definitæ, quæ & ipsa concilia generalia, uniuersalia & plenaria nominantur. Si igitur in aliquo regno, ubi imminens periculum præsens remedium exigit, sapientum et piorum virorum synodus, siue conuentus, supremi administratoris iussu instituatur, in quo de his religionis contro-

uer-

DE OFFICIO PII VIRI.

41

uersis utile aliquid & diuinis literis antiquæq; traditioni
consentaneum constitui possit, in quod qui in utraque
parte saniores sunt consentiāt: & ex quo Christiana trā-
quillitas in ecclesia nascitura speretur: non credo hic
quenquam pium, nedum uerum hunc uel opinatum au-
torem, huic instituto intercessurum, neq; ut longa deli-
beratione res differatur, consulturum; sed ad eam perfi-
ctendam omne suum studium & operam adiuncturum.
Neq; ideo Romanæ Ecclesiæ auctoritatē cōuelli existi-
mandum est, si reliquis quoq; ecclesiis suum ius in cōsti-
tuenda religione & disciplina Christiana tribuatur. Neq;
uerò ecclesiæ Occidentalis statum labefactari, si pars ei-
us aliqua insignis ad pristinam dignitatē & formam in-
stauretur & exorneretur. Neq; successionem uiolari, si Epi-
scopi apostolicum munus in constituendis & repurgan-
dis ecclesiis hactenus ferè neglectum, sedulò exequan-
tur. Neq; defectionis et schismatis crimen incurri, si ur-
gente ecclesiæ necessitate, aliquid præsentibus moribus
dissentaneum, diuinis uero literis & antiquis mori-
bus consentaneum instituatur: modò per liuorem &
odium à reliquo corpore non recedatur, neque temera-
rio præiudicio reliqui cōdemnentur, sed ut s̄æpe dicitur,
charitatis & concordiæ Christianæ uinculū retineatur.
Nunc ad alia transeamus.

Scribit auctor libelli

nullum in his controuersiis certius iudicium inueniri
posse, quām si ipsa scriptura sacra, eiusq; uera intelligētia
adhibeat, id eo torquet, quasi hoc dicto scriptura ita in

F ii sum

DEFENSIO LIBELLI.

summo gradu locetur, ut pars ratiendi iudicij aliunde pendeat, immo hoc agatur ne quid momenti in scriptura contineat, nisi hominum decretis adiuta, atque adeo quamvis aliquid scripturarum deferri videatur, callidè tamen in eius locum hominum placita substitui. Hæc omnia quām uana, et cùm à ueritate, tum ab auctoris mente aliena sint, æquus per se lector iudicare poterit. Cùm itaq; in iudicandis controversiis, non nudus scripturarum contextus, sed eius intelligentia proponitur, non propriè duo diversa proponuntur: nam quod dicitur scriptura & eius uera intelligentia, perinde ualeat ac si dicas, scriptura recte & sanè intellecta. Namq; fuisse mentem auctoris colligi potuit ex eo quod subiicitur, scripturam esse implicitam traditionem, & traditionem esse explicatam scripturam. Intelligentia ergo scripturarum, quæ ex traditione percipitur, non est ab ipsa scriptura separanda, cùm in ea contineatur, uel tanquam definitio in definito, uel tanquam conclusio in præmissis. Idem significat libellus cum inquit in fidei præsertim quæstionibus nihil esse, quod non in scriptura contineatur. Atque hoc est quod inquit Nazianzenus, Quædam esse & dici in scripturis, quædam uerè esse in scripturis tametsi non dicantur. Cùm igitur huic seu traditioni Catholicae, seu ueritati, non scripturarum auctoiras in controversiarum dijudicacione tribuitur, nihil ipsi scripturarum detrahitur: cum nihil aliud sit quām mens & intelligentia scripturarum antiquitus nobis tradita, quæ ut scripta non sit, in iis tamen quæ scri-

scriptas sunt continetur. Quemadmodum cum in scriptis legibus, ubi de Republica constituenda agitur, ipsum aliquando r̄ḡm in controuersiam uenit, ita ut sententia inspicienda sit, atq; ex ea iudicandum, nihil tam auctoritati legis detrahitur, sed omnis auctoritas penes leges manet; ita cum dicimus nudam ut proposita est scripturam, quæ in alienum sensum trahi possit, non satisfacere ad omnes controuersias diiudicandas, sed eius mentem atq; sententiam esse spectandam, nulla in re scripturæ auctoritas imminuitur, sed omnis auctoritas illi soli defertur; nam scriptura sacra non est ipse literarum & syllabarum contextus, sed ipsa intelligentia quæ in iis continetur. Quid, an non ipse Christus aduersus Sadduceos intelligentiam legis potius, quam ipsa uerba attulit? Non enim illis uerba hæc, Ego sum Deus Abraham, Isaac & Jacob ignota erat, sed sensum qui in iis latebat, ignorabant. Ideoq; & ignorantia scripturæ accusantur. Quare illi derum scripturam nouisse dicendi sunt, non qui eius uerba tantum, sed sensum et intelligentiam tenent: quod breuiter dicitur à B. Hieronymo & ante eū à B. Hilario, scripturæ nō in legendō, sed in intelligendo consistunt: & pulchrè ab Ireneo dictum, aptaq; similitudine expressum est, hereticos in his Apostoli uerbis, Casro & sanguis regnū Dei non possidebunt, nudas ipsas distinctiones tenuisse, nec sensum Apostoli perspexisse, nec dictionum uirtutē scrutatos esse. Quidquid multa sunt loca scripturæ, quæ prima fronte absurdam & impiam

Hierony.
cont. Luci.
fr. Hilar.
ad Constan.
Lib. 1.

sententiam præseferunt, ut cùm humana mēbra & affe-
 c̄tiones Deo tribuuntur, cùm beati pronunciantur, qui
 se castrauerunt propter regnū Dei; oculus scandalizans
 erui & abiici iubet: & his similia; an non in his necessariō
 à uerbis ad mentem & sententiam est transeundum?
 Sunt igitur quod ad hūc locum attinet, duplia scriptu-
 ræ loca, quibus necessaria religionis nostræ capita con-
 tinentur. Alia enim ex ipsis uerbis manifestum sensum
 habent, de quibus nemo unquam controuersiam mouit
 nisi qui ipsam scripturam simpliciter negarit, deprava-
 rit, uel mutilarit, ut Christum natum è uirgine, crucifi-
 xum, mortuum, resuscitatum. Alia sunt quorum senten-
 tia, nō statim cuiuis tam obuia & plana est, quin in alie-
 nam & contrariam sententiam trahi possint, ex quorum
 uaria & peruersa interpretatione, uariæ hæreses natæ
 sunt. Verūm his opponitur, una, plana, certa, cōstansq;
 sententia, quæ antiquitus ab ipsis Apostolis & eorum au-
 ditoribus tradita, ad nos usq; manauit. Ut quod dicitur, in
 hac oratione, In principio erat uerbum, uocem λόγου non
 de cogitatione uel proposito, sed persona intelligi debe-
 re. Cùm igitur hanc intelligentiam, in nonnullis uerbis
 diuinæ scripturæ spectandam dicimus, non humanis
 decretis subiicimus diuinā scripturam; neque auto-
 ritatem eius totam ad hominum arbitrium trāsferimus.
 Nō enim cuiuis homini, imò ne uniuersali quidem con-
 cilio, talēm intelligentiam comminisci licet. Eam enim
 tantummodo recipiendam constat, quæ antiquitus (ut
 dixi)

diximus) cum ipsa scriptura, ab ipsis apostolorum temporibus est tradita. Neq; uero ideo ab hominum iudicio penderet hæc intelligentia, quod ex traditione & testimonio priscæ & Apostolicæ ecclesiæ sit petenda; nō magis quam ipsa scriptura sacra, ideo ab hominibus penderet, quia ciudem ecclesiæ traditione, has tantum quas recepimus ueras esse apostolicasq; scripturas ceteris reiectis, cognoscimus. Quemadmodū enim hæc intelligentiam, ita & ipsam scripturā, de cuius intelligentia agitur ex ecclesiastica traditione primum accepimus: qua ramen traditio, quamvis nobis scripturā ipsiusq; intelligentiam annuntiarit auctoritatem ramē ei quam haber diuinitus insitam, non contulit. Nā à quibus hæc traditionē accepimus testes tātummodo sunt cœlestis doctrinæ, nō auctores. Frustra igitur qdem tam iniqui sunt huic traditioni, qua ueram scripturæ intelligentiam confirmamus. Neq; enim aliam uim tribuimus traditioni in uera intelligentia à falsa discernēda, quam habeat in ueris scripturis à falsis & adulterinis dignoscendis. Omnino enim noticiam uerorum Euangelicorum, & Apostolicorum scriptorum ecclesiasticæ traditioni, quam per manus ecclesia ab Apostolorum discipulis accepit, acceptam fere debemus. Quomodo Origenes scribit se in traditione de quatuor Euangeliis accepisse, qua sola sine contradictione, in uniuersa quæ sub cœlo est, ecclesia Dei recipiuntur. Et Eusebius post enumerationem receptorum & dubiorum scriptorum, necessariò inquit horū Catalogum

Tomo 1. in
Matth. apud
Euseb. lib. 6.
cap. 25.

gum confecimus, ut discernamus inter ea scripta, quæ se-
 cundum ecclesiasticam traditionem, nec facta, nec du-
 bia, sed uera sunt. Pulchrè uero eodem loco duabus no-
 tis falsa scripta deprehendi afferit, tum quòd nemo ec-
 clesiasticæ successionis scriptor eorum mentionem fa-
 ciat, tumquòd phraseos character à consuetudine Apo-
 stolica uariat; quas etiam notas in falsa interpretatione
 & intelligentia scripturæ deprehendenda adhibere li-
 cebit. Si et nemo ueterum qui Apostolis apostolicisq;
 viris successerunt eius sensus meminerit; & ipsa senten-
^{sup. 11b. 1.}
^{sup. 20.}
 cia à uera compertaq; apostolica doctrina dissentiat. Eo
 enim argumento Ireneus in cōfutanda Florini cuiusdam
 prava doctrina uritur. Hæc dogmata, inquit Florine quæ
 afferis, confidenter dico, non sunt sanx sententiæ. Hæc
 dogmata non sunt consona ecclesiasticæ fidei; hæc do-
 gmata sancti illi presbyteri, qui ante nos fuerunt, nun-
 quam protulere, illi qui & apostolos uiderunt. Eodem
 modo & Tertullianus ait, Doctrinam hæreticorum, si
 cum ea doctrina, quam Apostoli institutis à se ecclesiis
 tradiderunt conferatur, deprehendi non esse Apo-
 stolicam. Contra quoque notæ Vincentianæ, quibus ille
 Catholicam traditionem agnosci dicit, ad scripta Ca-
 nonica cognoscenda accommodari possint. Ea enim ue-
 rè Canonica scripta habenda sunt, quæ antiquitus per
 omnes ecclesias omnium consensu sunt recepta, quo-
 modo supra ex Origene ostendimus. Cum igitur huius
 modi traditio pariter & scripturæ, & eius intelligētæ ser-
 uiat,

uiat, non est quod ab huiusmodi traditione, aliquid auctoritati scripturæ detractum i*ti* metuamus. Et quod tis memus, ne falsæ traditiones pro ueris & apostolicis obtrudantur, facile his notis diligenter exploratis & adhibitis, propulsatur. Verūm hoc loco admonendum illud est, cūm tria sint traditionum genera, aliæ enim doctrinam fidei; aliæ ritus & cæremonias, alię rerum gestarum memorias continent: nos hoc de dogmaticis tantūm(ut ita loquamur) loqui, quæ certæ & perpetuæ sunt, non de ritualibus; quæ pro temporum conditione variari possunt, non de historicis quæ incertæ plerunq; sunt, & ad salutem non conferunt. Cūm autem traditionem & ueritatem non scriptam dicimus, non intelligimus sententiam humano ingenio excogitamat, et à scripturis sacris extraneam & alienam; uerūm intelligimus sententiam, in scripturis sacris ad uerbum non expressam, sed ex eius uera interpretatione, quam apostoli uiua uoce predicarunt, et eorum auditores et successores nobis tradiderunt, exceptam et conseruaram; cuius rei inter multa exempla sunt, λόγον significare personam: diuinā naturam in filii persona humanæ naturæ esse unitam: filium patri esse coæternum atq; ὁμούσιον: spiritum sanctum cum patre & filio, simul adorandum et conglorificandum, et cetera huius generis, quæ non expressa in scripturis sacris legitimis, sed ex mente & intelligentia scripturarum intelligenda esse priscorum patrum, & grauissimorum conciliorum auctoritate didicimus.

At dices, nos de intelligētia scripturæ, quin necessaria sit non contendimus, uerum eam ex scripturis ipsis, non ex traditione petendam affirmamus. Est quidē hæc ratio interpretādæ scripturę longè optimā atq; certissimā, quā etiam priscos patres & cōmendasse et usurpare aduersus hæreticos, in primis Hilarium Pictauensem cognoscimus; sed cūm ea ipsa ratione, qua sunt subtilitate & pertinacia, in falso sensu astruendo abutantur hæretici, sit nō rarō ut ad finiendas controuersias, hæc ratio minus ualeat. Exempli causa, Catholicis aduersus Arrianos obiicentibus, hunc Euangeliū locū, Ego & pater unū sumus, ad unitatem substātiæ confirmandā, illi ex aduerso similem locū quasi huius, ut uolebant, interpretē adferentes, ut sint unū sicut & nos, unitatē uoluntatis & sensus significari cōtendebāt. Quām aut̄ hæc ratio nō sufficiat, acerbissima illa, quæ inter quosdam de Eucharistia hodie flā grat contentio, abunde restatur: in qua summo studio utraq; pars uerborū sensum, de quo solo quæstio est (nā de uerbis cōuenit) his quas diximus ē scripturis ipsis petitis probatiōibus inquirit. Ea uero ratio, qua intelligētia dictorum, ex ipsa Apostolorū interpretatione, antiqua & continuata traditione, ad nos deriuata petitur, sēpenuero ad uera dogmata confirmando et hæreses confutandas, plurimum momenti habet, utpote qua hæretici ipsi prorsus destituuntur: & quā nisi aperta cōtumacia & impudentia eludere & improbare nequeunt. Vtrumq; aut̄ genus ad redarguendos hæreticos adhibendum Ireneus testa-

testatur scripturam uidelicet sacram & traditionem, quæ est ab apostolis, quæ per successionem presbyterorū in ecclesiis custoditur. Est inquit plenissima hæc ostensio, unam & eandē uiuificatricem fidem esse, quæ in ecclesia ab apostolis usq; nunc sit cōseruata, & tradita in ueritate. Et de Polycarpo mox inquit, uenisse eum Romam, multosq; hæreticos conuertere, annunciantem solam hanc ueritatem, quam ab Apostolis acceperat, & ecclesiæ tradiderat. Idem quoq; alibi inquit eodē libro. Agnitus uera est apostolorum doctrina, et antiquus ecclesiæ status in universo mundo, & charactere corporis Christi, secundū successiones temporū, quibus illi eam, quæ in unoquoq; loco est ecclesiam tradiderunt, quæ peruenit usq; ad nos. Quamvis aut idem Ireneus affirmat fuisse quosdā hæreticos, qui neq; scripturæ, neq; traditioni assentiebātur, nō minor sanè eorū impudentia in neganda traditione cernitur. Cū em̄ scripturis urgebantur, scripturas accusabāt, ut non recte se habentes, & uariè dictas, ex quibus ueritas inueniri nō possit, ab iis qui traditionē ignorēt; eam aut traditionem nō per literas traditā, sed per uiuam uocem, de qua Paulus dicat, sapientiā loquimur inter perfectos, atq; eam sapientiā unusquisq; eorū inuentam à se fictiōnē affirmabat. Cum aut ad apostolicam traditionē prouocabantur, iactabant se non presbyteris modò, uerū etiam apostolis ipsis sapientiores, synceram ueritatem reperisse, apostolos uero saluatoris uerbis legalia miscuisse, quo quid arrogantius & impudentius fingi potest?

Lib. 3. ad
uer. baref.
cap. 3.

Mirum autem est quæ de intelligentia & traditione scripturæ sacræ adiungenda dicuntur, ea tam acerbè & odiosè ab isto sugillari. Cùm eadem propemodum nō à Symmystis modò et sectatoribus, sed ab ipsis eorū discibus proferantur. Multorum instar nobis erit unus M. Bucerus, quo nemo iistarum partium Catholicae pacis studiosior fuit, & ad eam accelsit proprius. Obiectum fuit illi, quòd in Reformationis libro non satis ecclesiæ Catholicae consentaneè, de prioribus ecclesiæ signis scripsisset. Ecclesiam enim Cathol. uelle scripturam intelligi debere secundum traditionem uniuersalis ecclesiæ, & exigere concordiam doctrinæ in traditionibus, quas ecclesia sine scriptis recepit: librū uero solam nudamq; scripturę literam intueri. Ad ea hunc in modum respondit. Liber inquit, sic loquitur. Primum signum ecclesiæ est uera doctrina, quomodo eam Deus per Christum et apostolos in Euangeliō in uero suo intellectu tradidit. Et paulò post, primum in quo ecclesiæ coniunctio et unitas consistit, est consensus de doctrina Euangeliī, & uero eius intellectu. In his inquit uerbis uerus intellectus Euangeliī disertè commemoratur, cum ipso Euangeliō, qui uerus intellectus, solum per Christum & apostolos initio fuit traditus, & ab ecclesia ut uniuersalis seu Catholica traditio conseruatus. Cùmigitur in libro totidem uerbis positum sit, doctrina quam Deus per Christum & apostolos in Euangeliō tradidit in uero eius intellectu, sanè in eo comprehenduntur omnes Christiani

nz doctrinæ partes, quæ ecclesiæ à Deo siue scripto, siue non scripto traditæ unquam fuerunt. Hæc ille in apolo-
gia Germanicæ scripta aduersus Coloniensium antidida-
gma. Idē in libro cōtra Latomū, duo ecclesiæ auctoritati
tribuit, Traditiones sine scripto traditas, & interpretatio-
nes legitimas scripturarū, ex quo genere esse dicit, præ-
cipuorum articulorum intellectum uerum. Verbi cau-
sa. Cūm scripture nobis prædicat patrem, filium & spiri-
tum sanctum, sentimus tres personas & unam substanz-
tiam, de his inquit & huiusmodi omnibus, quarū cogni-
tio ad salutem est necessaria, obtinet ecclesia ueram scri-
pturarum interpretationem, receptam iam inde ab apo-
stolis, & vindicatam contra hæreticorum sophisticen.
Quamuis autem dicat patres confirmandis ueris senten-
tiis & falsis refellēdis, diuinis maximè scripturis usos, fa-
tetur tamen eos & traditiones obiecisse. Item Ireneum
Tertull. Augusti. ecclesiæ traditiones, in intelligentia
præcipuorum dogmatum extulisse; sed quid Bucerum
cōmemoror: cūm Caluini ipsius uerba in promptu sunt,
quæ aduersus Pighium de lib. arbitrio scripsit. Non dif-
ficulter inter se & Pighium in hac de traditionibus con-
tentione conuenire posse, si modò ecclesiæ traditionem
ex certo & perpetuo sanctorum & Orthodoxorum cons-
ensu demonstraret, atq; iis simpliciter & candidè ad uer-
am & germanam ecclesiæ doctrinam comprobandam
uteretur. Certè nihil aliud huic libello propositum fuit.
Quod autem addit. Nūc si ex priuato paucorū consensu

DEFENSIO LIBELLI,

communem ecclesiæ consensum facere uelit Pighius,
non recipiā, in eo quoq; consentimus. Hæc libenter ex
huiusmodi scriptoribus cōmemoro, quæ ad pacē &
conciliationē accedūt. Et utinā eam moderationē perpetuō
retinerent, facilius multarū & grauissimarū quæstionum
concordia iniri possit. Sed uideo nihil magis, quā impla-
cabile & hostile odiū utrinq; contendentiū animis insitū
concordiæ & cōciliationi obſistere: quo fit ut omnia ad-
uersariorū dicta in deteriorem partem torqueantur, de-
prauentur, exasperentur. Facilius haud dubiè cōueniret,
ſi hæc charitatis regula ab utrisq; adhiberetur, ut qualem
quisq; uelit interpretem ſuorū ſcriptorū, talem ſe exhibe-
beat aliorum; & qua moderatione utuntur in eorū ſcri-
ptis cōmoda interpretatione mitigandis, quos ſibi con-
iunctos ſuęq; partis ſtudioſos uiderint, aut à quorū diſ-
iunctione ſibi metuunt, eandem ad exploranda ſcripta
dictaq; eorū, quos aduersarios ducunt, accommodarent.
Sed hæc obiter, nunc ad reliqua orationem cōuertamus.
Non fuit ſanè cauſa cur tam accuratè testimonia de per-
ſpicuitate & certitudine ſcripturarum congereret, eaq;
tam insolenter nugis, imò sacrilegis figmentis ſe oppo-
nere iactitaret. Sunt autem omnia, quæ in medium ad-
fert testimonia, aut ex ueteri, aut nouo Testamēto ſum-
pta. In lege quidem & prophetiis præcepta pīz uitæ, ue-
riq; diuini cultus manifeſtè proponi dubium non eſt:
mysteria uel ò salutis noſtræ per Christum, in ueteri
legi decretis, & prophetarum oraculis, recondita &
abſtru-

abstrusa, paucisq; diuinitus ad hoc delectis nota fuisse manifestum est. In nouo uero Testamento hęc omnia mysteria, quorum ad uitam æternam noticia opus est, diligentissimè et planissimè primum quidem iussu mādatoq; Christi uiuę uocis prædicatione ab apostolis explicata, mox ad posterorum memoriā literis consignata fuisse, omnibus perspicuum est. At qui eorum, quę literis prodita sunt, sensus & intelligentia primis illis discipulis & apostolorum auditoribus manifestissima et notissima fuit, ut quorum explicationē ab ipsis apostolis Euangeliiq; præconibus acceperant. Quamuis B. Petrus agnoscat in scriptis Pauli inesse quædam intellectu diffīcilia & obscura, quę imperiti infirmi q; ut cæteras quoque scripturas in suam ipsorum perniciem detorserint. Illud sanè uerum est, nonnulla nō tam planè aperteq; dici potuisse, quin posteri, quibus apostolica phrasis, non tam nota & familiaris erat, ad eorū intelligentiā explicatione & interpretatione à maioribus accepta opus haberent. Accedit postea hæreticorum uerbi, qui huiusmodi aliquot scriptis, nouos, alienos & peruersos sensus affinxerunt. Huiusmodi sanè apostolicorum scriptorum loca, quamvis ab apostolis, disertis, propriis & tunc omnibus, qui eos audierunt, notis uerbis exposta fuerunt, & in se quidem manifestam certamq; sententiam continuerint, posteris tamen qui ab apostolorum aetate longius recesserunt, præsertim rudioribus & imperioribus, non tam plana & aperta fuerunt,

ut non probabili aliqua expositione, uerus illorum sensus obscurari & deprauari potuerit, & non aliqua explicatione iuuari & illustrari opus habuerit. Certe tot contētiones omnium seculorum, de summis quoq; articulis fidei, inter eos qui iisdem utebantur scripturis habitę, illud manifestè conuincunt. Quòd si simpliciter omnia, quæ ad fidem pertinent, tam manifesta & obvia sunt, ut nullius prorsus interpretationis indigeant, qui sit quæso ut hodie de grauissimis articulis, & quos ad religionis puritatem imprimis pertinere putant tātoperè decertetur, idq; ab iis qui utrinq; & scripturæ testimonia producunt, atq; inter prima dogmata, hanc scripturæ claritatem & certitudinem ponunt, neq; tamen adhuc de eius sensu in iis de quibus contendunt, inter se conuenire possunt: cùm tamen utrinq; manifestis se clarisq; scripturæ locis sententiam suam tueri clament?

Manet ergo hoc fixum et certum, pleraq; scripturæ noui testamenti loca, etiam ad fidei causam pertinentia, non tam esse nobis ex ipso uerborum contextu nota, quin de eorum sensu controuersia nasci queat, nec alio, ad id probandum, quām ipsa experientia argumento est opus. Quæ tamen ipsa loca ea potissimum in quibus saluti necessaria sententia continetur, piis omnibus clara nota & certissima sunt; quod eorum intellectum non ex proprii ingenii inuestigatione, non ex quorumlibet hominū probabili ratiocinatione, sed ex ipsa uiua apostolorum prædicatione & explicatione, à maioribus ad nos usque

que deriuata acceptum teneant. Atq; ad hūc uerum ger-
manumq; intellectū apostolicorū dictorum assequendū
in primis consensum uetus statis pertinere, certissimū est:
id quod ex uestris quidā neq; ii uulgares perpetuis hisce
& infinitis disputationum conflicitationibus impulsū atq;
coacti, aliquando ingenuè confitentur. Ita enim Philip.
Melanchthon quodam loco afferit, sententiam diuini
uerbi, consensu Catholicæ ecclesiæ perspicuam esse & il-
lustratam. Et in Epistola quadam anno eo, quem ultimū
uitæ habuit. Scio inquit, carnificinam non solum seuam,
sed etiam perniciolam esse debitationem. Existimo au-
tem ad confirmandas mentes, consensum uetus statis plu-
rimum conducere. Adiiciam his confessionem apertissi-
mam, nostræq; sententia prorsus congruentem, quam-
uis ad alium finem relatā viri in academia celebri, non
incelebris diuinarum literarum professoris, & dogmatū
uestrorum non instrenui propugnatoris. Magnam in-
quit hodie esse sectarum uarietatem, qui aliquo sunt in-
genio norunt. At ne una quidem est tam inepta, tam im-
pia, tam profana, quæ uerbum Dei non uenditet, iactet,
sibiq; uendicet, imò ueritati etiam opponat. Hæc ratio
satis monet minimè stupidos, & eos qui aliquo desiderio
salutis afficiuntur, ne nudis uerbis statim fidem adhibe-
ant. Quomodo igitur examen hoc sit instituendum at-
tentè est considerandum. Non poterit autem meo qui-
dem iudicio certior, aur compendiosior ad inueniri me-
phodus, quā ut eruditæ antiquitatis uestigiis insistamus,

De causis, re-
cuperatæ sy-
nodi.

Ad Iod. Cne
tonem med-
cum Vratif-
icationem.

Optimi magistri atq; duces nobis esse possunt. Ireneus
Tertull. August. qui plurima huius generis certamina
posteritati reliquerunt. Ex his monumentis quiuis co-
gnoscere potest ipsos in primis adhibuisse fidei quam uo-
cabant regulam, huic iungebant piorum atque eruditior-
rum antecessorum suffragia, consensumq; apostolica-
rum ecclesiarum, hoc est earum, quas uel ab ipsis apo-
stolis uel ab apostolicis ut uocabant uiris originem di-
xisse, constabat. Audis' ne æquissimè lector sententia
quā haec tenus tuemur, quæq; extrema impietatis & sa-
cilegii accusatur, à socio -iusdem disciplinæ manife-
stum assueratorem, nullam esse sectam tam profanam,
qua non uerbum Dei sibi uindicet, ex quo conficiatur,
nudis uerbis non statim fidem esse adhibendam, ad exa-
men autem ueritatis certissimam & compendiosissi-
mam methodum esse, si eruditæ uerustatis uestigiis insi-
statur. Ad Philippum quoq; ut redeamus, si ut ille & qui-
dem uerissimè confirmat, ad mentes in uero intellectu
diuini uerbi confirandas, & ad illustrādam diuini uer-
bi sententiam ualeat in primis Catholicæ ecclesiæ & uer-
statis consensus, non igitur sacrilegū & impium figmen-
tum est dicere, scripturæ sacrae nudis uerbis, eius intelli-
gentiam ex testimonio uerustatis & consensu Catholicæ
ecclesiæ esse adhibendam.

Facile autem quiuis animaduertere potest, ea quæ iam
diximus, cum scripturæ locis ab aduersario adductis mi-
nimè pugnare. Sunt quidem prophetic sermones in-
star

star Lucernæ in caliginoso loco apparentis, sed eorū ser-
monum sententia nō omnibus statim cōspicua est. Qua-
propter idem Petrus continuò admonet, Propheticam
scripturam nō esse priuatæ interpretatiōis. Est item scri-
ptura omnis diuinitus inspirata, utilis ad doctrinam. Sed
tamen ad eam intelligendam institutione & doctrina
opus esse idem Paulus testatur, cùm inquit, persistito
in his quæ didicisti, sciens à quo didiceris. Breue qui-
dem compendium Euangelii sibi à Ioanne propositum
est, ut ea quæ ab ipso scripta sunt credamus, & creden-
do uitam habeamus. At si omnino nullo alio opus est,
cur frusta huius Euangeliu aliquorum Euangelistas
rum & apostolorum scripta adiecta sunt? Lex quoque
quæ obseruantibus diuina mandata, uitam, transgesso-
ribus mortem denunciat, clara est atque certissima;
manserunt tamen in ea multa fidei mysteria usque ad
tempus reuelationis abscondita. Porro quod scripto-
rem infimulat, quasi hac ratione scripturam dubiam,
flexibilem, perplexam, ambiguam, & inuolucris te-
stam affirmet, tale quicquam neque sensisse unquam
neque dixisse hunc scriptorem credo, neque ex iis quæ ab
ipso dicta sunt, tale quicquam consequitur. Non enim
difficitur ~~con~~rouersiam omnem quæ de scripturæ sen-
tunascitur, non uitio scripturarum, quasi illæ de indu-
stria obscurè & ambiguè proditæ sint, sed hominum uitio
accidere: qui aut tarditate & ignavia, non eam quam
debent diligentia & studium ad eius sensum percipiendū

DEFENSIO LIBELLI,

adferunt, aut animi superbia paratum & promptum ex
 majorum traditione sensum aspernantur, aut deniq; ma-
 litia alienum & coustum sensum astringunt. Ut uero ad
 conclusionem huius loci ueniamus, non negamus, ex so-
 la scriptura peti certam definitionem, neq; tamen ideo
 a scriptura ueram eius intelligentiam ueramq; eius intel-
 ligentiaz consequendz rationem separamus. Ea quoque
 quæ scripta sunt, ad solidam fidem sufficere profitemur,
sed adea, quæ scripta sunt intelligenda, uera & apostolica
traditione nos non parum iuuari necessariò confitemur.
 Quin & fides illa, qua una salutem cōsequimur, per uni-
 uersum diuinaz scripturaz corpus diffusa, ab ipsis, ut est
 probabile apostolis, in breue compendium est redacta,
 quod apostolorum Symbolum dicimus, quod certè Sym-
 bolum non scriptura, sed traditione accepimus. Imò
 maiores nostri atramento illud chartis illini, atq; aliter
 quam uiua Catechistarum uoce Catechumenorum ani-
 mis inscribi religioni duxerunt, qua de re Isidorus Hi-
 spalensis, Symbolum inquit, hoc fidei & spei nostraz, non
 scribunt in charta & atramento, sed in tabulis cordis car-
 nalibus, cuius rei rationem, alibi reddit. Iccirco autem
De ecclie
fir. offi. lib.
2. cap. 2. 1.
 patres nostri hoc non scribi, sed retineri cordibus tradi-
 derunt, ut certum esset neminem hoc ex lectione, quæ
 interdum peruenire etiam ad infideles solet, sed ex apo-
 stolorum traditione didicisse. Hæc certè breuissima fidei
 confessio, qua nos in patrem, filium & spiritum sanctum
 credere profitemur, quæ nihil est aliud, quam dominico-
 rum

rum uerborum, quibus baptisimi formam præscripsit,
 explicatio neq; ullo scripto prodita, sed sola traditione
 ad nos deduxta, Apostolica tamen auctoritate, consensu
 & testimonio perpetuo omnium ecclesiarum firmata.
 Ad obiectionem censoris, ut appellat, qua dicit hære-
 ses paulò post apostolorum mortem exortas non scri-
 pturæ uerbis, sed sana intelligentia profligatas; respōdet.
 Ego ut hoc posterius concedo, ita fortiter cōtendo aper-
 tis scripturæ uerbis deuictos fuisse hæreticos. Cui nos uis-
 ciſſim paucis respondebimus. Constat sane Orthodoxis
 certamen omne cum hæreticis, non de uerbis scripturæ,
 sed de sensu fuisse. Et quamuis Orthodoxi ueram cer-
 tamq; sententiam ex ipsis scripturis afferrent, hæretica
 tamen pertinacia, disputationis acumine, quo pollebat,
 freta, alias scripturas, aliosq; sensus opponebat, ita ut cer-
 tamen infinitum existeret. Videlicet hoc uir acutissimus Si-
 finnius, quamuis Nouatianus, de homousio tamen Or-
 thodoxis consentiens. Cum enim Theodosius Impera-
 tor cum Nectario Episcopo Constantinop. de quæstio-
 ne controuersa tandem explicanda & concordia ecclesiis
 restituenda ageret, Sifinnius hic quem Agelius Nouatias
 norum Episcopus, cuius tūm lector erat, postea succe-
 sor, ut hominem scientissimum & eloquentissimum ad-
 duxerat, consultus respondit: Dialecticas disputationes,
 ut quibus schismata non modò nō unirentur, sed ad ues-
 hementiores contentiones magis hæreses accenderen-
 tur, prorsus fugiendas; Testimonij autem potius ex traditio-

socrat. bīf.
extēfia. . .
cap. 10. Trī-
part. bīfīa.
lib. 9. ca. 19
Nicep. lib.
11. cap. 15.

DEFENSIO LIBELLI,

ne ueterum adhibenda; sciebat enim ueteres omnes in eo conuenire, quod initium essentia nullum Dei filio attribuerent. Interrogandos igitur haeresiarchas (nam plurimum sectarum duces conuenerant) probet ne eos doctores, qui ante diuisionem floruerint; & an eorum de proposita quæstione testimonia recipiant. Quod cum fieret, probare quidem se eos, & ut praceptores ac doctores uenerari uno ore responderunt; de eorum uero testimonio recipiendo cum interrogarentur, ita confusi turbatiq; atque inter se ipsi diuisi separatiq; sunt, ut certi nihil ex illis cognosci potuerit. Quare imperator animaduerso quod sola disputatione, non autem ueterum expositione nitentur, recta fide suscepta & cōprobata, reliquas omnes fidei profesiones improbavit. Ex qua historia satis appetet ad ueram fidem stabiliendam & falsam labefactandam, traditiones & expositiones antiquorum nonnihil momenti & ponderis habere, sed de his satis.

In iis uero qua sequntur maiorem sibi infectandi & blem suam in innoxium auctorem euomendi, materiam & occasionem habere uisus est. Dixerat auctor, cum necessitatem intelligentiae scripturarum ex Catholica traditione petendat, demonstrare uellet de intellectu uocis ονόματος, ingens esse certamen, & qui diuersam ab ecclesia sententiam sequuntur, non minus probabilibus rationibus nūi. Hoc dictū Castigator noster, non humani castigatoris & monitoris officio contentus, sed capitalis accusatoris, immo Sophistici calumniatoris persona indutus, ad atrocissimis

cissimi criminis in simulationē detorquet. Apponam autem eius uerba, in quibus nullam, in monendo humanitatis legem seruatā esse constabit. Ea sicut habet. Quod Arrianos dicit dum negat uoce τὸ λόγον hypostasin uel personam significari, rationibus uti & que probabilibus atque Orthodoxos, in eo se patronum detestandæ impietatis prodit. Nam si admittimus quod uult, deitas Christi in solo concilii decreto fundata erit, Quis non uideat hominem profanum, aliud simulando hoc fidei principium malitiosè conuellere? Haec tenus castigatoris uerba audiimus, Quod itaque initio Arrianos commemorat, non ignorantia sed incogitantia tribuendum est. Neque enim de Arrianis ulla sit à scriptore mentio, sed in genere de iis loquitur, qui diuersam ab ecclesia sententiam sequuntur. Nam quod de peruerso intellectu uocis λόγος dicitur, id olim Samosateno, photino & nostra & tate Serueto conuenit, non Arrio, qui non negauit uoce τὸ λόγον hypostasin uel personam apud Ioannem significari, sed hanc personam non esse natura Deū, nec eiusdem cum patre substantia pertinaciter assuerauit. Qua de re piè, & copiosè differit Philip. Melanchthon in locis communibus, probatque λόγον in narratione Ioannis significare personam, tum ex aliis scripturæ locis, tum ex consentientibus, veterum scriptorum, qui ante Synodum Nicenam fuerunt, dictis, ac perpetuo eccl. Cas tholicæ consensu. Quod addit dicere illum Arrianos rationibus uti & que probabilibus, uerba auctoris sic

sichabent. Qui diuersam ab ecclesia sententiam sequuntur, non minus probabilibus rationibus nituntur. Quod de rationibus probabilibus dicitur, æquiorem interpretem requirit, uox enim probabilis duplē habet sensum. Sunt enim & uerè probabilia quæ Græcis ἐνθοξα, sunt autem in speciem & non re ipsa probabilia quæ, φανόμενa discuntur, ex quibus syllogismū ἐξικόνη nimirum multis hodie notum & usitatum Aristoteles confici docuit. Quare si cui hæc oratio castiganda uidetur, addat illud ut dicat, in speciem probabilibus. Quamuis nec ipsa, ut est posita oratio, quicquam habet incommodi, si commode intelligat. Nā & Aristoteles scripsisse fertur qdam falsa probabiliora esse quibusdam ueris. At nostro castigatori magis ea interpretatio placuit, quam in occasionem atrocissimæ criminacionis torqueri posse putauit. Neqt; tamen ex ipsis, ut posita sunt uerbis, tam atrocem criminacionem, nisi sycophanticæ artis scientissimus & experientissimus ullus hominum confidere potuisset; quæ ars potius sanguinario inquisitori, quam Euangelicæ mansuetudinis professori conuenit. Quid autem atrocius in quenquam dici potest, quam si dicas illum detestandæ impietatis Arrianæ patronum se prodere: & hominem profanum aliud simulando hoc fidei principium de diuinitate Christi malitiosè conuelleret. Sed nā istis importunè effutiendis, magis ipse, quisquis horum auctor est, animi sui, odii, malevolentia, & iracundia æstu labo- rantis morbi prodidit, quam ut uulnus ullum scripto-

DE OFFICIO PII VIRI.

63

N innocēti inflixerit, imò uel labeculam ullā asperserit.
Ad rem autem ut ueniamus, ostendunt sanè hoc scri-
pta hæreticorum, si nuda ipsa Ioannis uerba intuearis, at
que ipsam uocem, λόγον in se consideres, non minus pro-
babilibus humanæ sapientiæ uerbis eos usos fuisse, quām
Orthodoxos, qui uocis huius uerū intellectum, non ex
probabilitate rationis, sed ex comparatione & exploratio-
ne aliorum locorum, tum etiam perpetuo & concordi
testimonio ueterum scriptorum, attulerunt. Atq; fuit, &
est hodie quoq; hæc firma demonstratio. Apostolorum
auditores, quorum auctoritate & testimonio credimus
Ioannem hæc uerba scripsisse. In princip. erat uerbum,
iudem nobis tradiderunt, eundem apostolum per hanc
uocem λόγον non cogitationem & propositum, sed per-
sonam & naturam subsistentem significasse. Errant igit
tur ignorantes scripturas atq; uirtutem Dei, qui quamvis
probabilium rationum specie adducti hac uoce λόγος hy-
postasis significari negant. Quinetiam hæc uerba Ioan-
annis quum scribit, uerbum quod ab initio uita erat, &
Deus erat apud Deum, carnem esse factū, satis apertè es-
sentiam & hypostasis sonant, sed non ita quin hæreticis
probabiles in speciem rationes suppetant, quibus uerbi
nomine aliud intelligi, sectatoribus suis persuadeant, ut
nostra ætate in Adamo pastore uidimus. Quare pluris-
imum apud eos ualeat uel certè ualere deberet, cùm eis ad
ueram huius uocis intelligentiam probandam, scriptu-
tarum testimentiis, ipsam apostolorū explicationem, ex

I

co-

DEFENSIO LIBELLÍ,

eorum uiua prædicatione, acceptam & posteris traditam,
adiungimus. Quo démonstrationis genere Ireneus Ter-
tull. Basil. August. non raro usi sunt. Id si quis nūc quoq;
faciat, an ille se detestandæ impietatis patronū proderet
& ut homo profanus hoc fidei principiū malitiosè con-
uellet; & Christi essentiam & Hypostaticam à patre di-
stinctionem scripturarū testimoniis spoliabit; aut deita-
tem Christi in solo Concilii decreto fundabit; ut hic im-
pudētissimè calūniatur. Aduersus quā calumniam, cùm
fidei causam attingat, grauius & copiosius esset dicendū,
nisi eam non iudicio, sed implacabili odio & impotenti
calumniandi libidine expressam esse oēs intelligeret. Ve-
niam mihi ab æquis lectoribus dari postulo, si hic paulò
acerbior & uehementior uisus sum; eam enim uehemē-
tiam invito, & ab ea imprimis abhorrenti rei indignitas
extorsit. Intolerandū enim mihi uisum est, hominē in-
nocentiss. & immeritissimū horum tam atrocī criminū
quocunq; modo insimulari, cuius tamē eam mansuetu-
dinem esse scio, ut si modo illū erroris sui & incogitantiz
pœnitentia libenter culpam oēm sit remissurus, præsertim
cū uerisimile sit, hæc nō ex animo dicta esse, sed affe-
tione R̄hetorici cultus, ut hac uehemētia quā οφοδότητα
uocant Gr̄eci, orationi magnitudinē, & ut ita dicā tumo-
rē (δύκω dicunt Gr̄eci) adderet, qua tamen oportuni-
us alio loco uti potuisset. Sed ad institutum reuertamur.
De hac autem oratione, Verbū caro factum est, quā pros-
babiles in speciem rationes hereticis suppetant, quibus
cam

DE OFFICIO PII VIRI.

65

eam in suā & peruersam sententiā trahāt, nimis manifesta exempla & ueterū & recentiū Eutychianorū declarant. Quām ingens hodie hominū numerus est, neq; ingenio nec zelo Dei carentiū, & in lectiōne scripturarum exercitatiſſimorū, qui damnatā olim in Eutychē, & nūc ab infelici Hofmanno & Mennone refuſcitatam de uerbi incarnatione sententiā obſtinatissimè ſequūtur: cùm alſcrunt uerbum nō accepisse ē uirgine carnē, ſed propria uirtute in uirginis utero carnē & hominem effectū. Atq; ad eam ſententiā confirmādam, hæc Euangelistæ uerba, uerbum caro factum est, aliud ingeminant, & tanquam clarissimè & apertissimè dicta, omnibus rationibus, quæ ex aduerso obiici poſſint, cōfidenter opponūrū: & scripturæ loca, quibus hęc uox, factū est, ad hæc ſignificationem accedere uidetur, diligenter conquirūrū. Huius pertinaciaz exemplū, quod hodie in huius generis hominibus exp̄rimur, Thodoreetus in primo aduersus hæreticos dialogo in Eranistæ persona clarissimè exp̄reſſit. Nā cùm ab Orthodoxo firmissimis ē pluribus ſcripturarū locis rationibus urgeretur, ille perpetuo eādem cantilenā occisnebat, Ego dico ut edoc̄tus ſum. Ego credo Euangelistæ qui dicit, Verbum caro factum est, Idem hodie & Menno factitat. Pulchrè quoq; in eodem dialogo, & ſequenti bus hæreticorū ingenium deſcribit, qui cū ſoli ſe diuinæ ſcripturæ fidem habere dicant, tamen testimonio ueritatis ſe plurimū tribuere diſſimulare non poſſunt, cum ſiquid in aliquo antiquorū ſcriptorum inuenerint quod

I ii illo.

illorum sententiaz suffragari uidetur, dici non potest, quām magnificē & insolenter illud iactēt. Quare & apud Theod. Eranistes post firmissimas è scripturis diuinis ab Orthodoxo allatas rationes & explicationes, probabili-
ter quidem inquit interpretatus es, ego aut̄ scire uelim, quomodo antiqui Ecclesiæ doctores illud dictum, Ver.
ca. fact. est intellexerint, & post perspicuam aliquot san-
ctorum patrum expositionem allatam, mirari se ait, eo-
rum uirorum concordiam & consensionem, qui omnes
Euāgelica dicta sic interpretati sunt ac si simul conueni-
sent, & suam communiter sententiam cōscripsissent. Et
in altero dialogo post longam è scripturis disputationē,
sequi se sanctos patres, qui olim in ecclesiis fuissent Era-
nistes profitetur. Et in tertio dialogo pollicetur Ortho-
doxus ostensurum se sanctos patres, eadem cum iis quæ
ab ipso affirmata sunt, sensisse. Ad quæ Eranistes. Gratā
sibi & expetendam eam narrationem fore: certam enim
& mirè utilem esse huiusmodi doctrinam. Ex his certè ap-
paret quantum pondus auctoritatis hæc consensio anti-
quitatis, etiam in hæreticorum animis, tametsi id aliquā-
do sedulo dissimulent, obtineat. Quantum etiam tradi-
tioni maiorum in quæstionibus fidei tribuere uideri ue-
lant hæretici, ut qui eius auctoritatem etiam perniciosi-
simis erroribus confirmandis seu potius colorandis ob-
tendant, exēplo Eunomii à Basilio demonstratur. Fidem
enim suam, seu potius perfidiā expositurus Eunomius,
affirmat se traditionem piam, quæ ab initio apud patres ob-

obtinuit, uelut amussim ac regulam præmissurum, ipsaq;
exacti iudicij loco, ad eorum quæ dicuntur iudicationem
uisurum. Quid hic aliud egit Ennomius, quam quod ho-
stes circunuerunt callidi duces facere solent ut hostium,
quos fallere statuerunt, arma, clypeos, & insignia sibi ac-
commodeant; ita Ennomius cum sciret hoc clypeo tradi-
tionis imprimis fidere Orthodoxos, suosq; maximè eodē
urgeri, eum ipse sibi aptauit, sed eius fraus diu peritiss. an-
tagonistam Basiliū latere non potuit. Deprehendit
enim ille, quam ante piam patrum traditionem, regulā,
amussim, ac secundum iudicium, Orthodoxos imitatus no-
minauerat, postea instrumentum fraudis & artē figmen-
ti ab eodem significari. Patet igitur ex hac Eunomii si-
mulatione, quo loco apud Orthodoxos huiusmodi piz
traditiones habitæ fuerint. De loco autem illo, Ego & pa-
ter uuum sumus, ingentes quoq; contentiones fuerunt,
cum hinc Catholici, illinc Sabelliani de eius sententia
acerrimè decertarent, illis unitatem substantiæ, his uni-
tatem personæ co-significari affirmantibus: Arriani ue-
rò utrisq; cum extorquere conantibus, & uoluntatis tan-
tum unitatem notari uolentibus, uicit uerò Orthodoxos
rum sententia, qui eo loco διατελεῖ uocem antè paucis no-
tam confirmauerunt. Atq; ad eam sententiam confir-
mandam, præter firmissimas è scripturis diuinis allatas
rationes, etiam antiquitatis testimoniis, qui eam inter-
pretationem apostolicam esse testati sunt, uehementer
adiuti fuere. Cum hæc quæ uerissima esse constat dicun-

I iii tur,

ur, nō sensus apertissimis uerbis detrahitur, nec cōfusus spiritui sancto sonus tribuit, ut hic cauillatur, neq; ideo huiusmodi pronūciata scripturę ambigua & ænigmatica putāda sunt, quod maiorū traditione & perpetuo ecclesię consensu illustren̄, neq; doctrinę q̄ in lege, prophetis & Euangeliō traditū, infirma & medendis erroribus inutilis afferit. Quin potius in om̄i disputatione de fidei cōtrouersia, soli diuinę scripturę summa auctoritas & iudicium deferit. Quāuis cū de eius sensu, ut s̄apē, quæstio oritur, hanc de qua iam frequēter diximus, apostolicā & ecclasiasticā traditionē, multū præsidii & adiumenti adferre, negari nō potest. At inquies Paulus cū ad oēs pugnas ecclesiam instituit, satis habet uocare uerbū Dei gladium spiritus, traditionis uerò non scriptar̄, nullam mentionē facit. Quid quoſo hoc loco Paulus uerbi Dei nomine intellexit. nō certè scripturā noui testamenti, quæ nondū scripto prodita erat neq; solam scripturā ueteris testamenti, sed haud dubiè doctrinam Euangelicā à Christo traditā, ab apostolis reliquis & ab ipso prædicatā: quæ sane præter pauculas ipsius epistolas magna rūm ex parte sola nō scripta traditione cōstabat. Traditionis uerò nō .. cōw. ... scriptar̄, an nō satis apertè meminit cū inquit? Laudo uos quod omnia mea meministis, & quemadmodum tradidi uobis, traditiones tenetis, & alibi; Tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam nostrā, De spiritu sancto cap. 29. quæ testimonia à B. Basilio adferuntur, ad cōfirmandam glorificationē cum spiritu sancto, quam nōnulli ut scrip-

pto

DE OFFICIO PII VIRI.

69

pro non expressam reprehendebat. Quarū inquit traditio-
nū una est & præsens hæc, quā qui ab initio cōposue-
runt posterisq; tradiderunt, ulu semper simul cum tēpo-
re progrediente per longam consuetudinem ecclesiis ir-
radicarunt. Hactenus Basilius. Monet deinde castigator
noster lectores, ut sibi ab i[m]postore caueant, qui eos in
labyrinthum coniicere conetur. At quis tandem est hic
Labyrinthus? Veram & Catholicam esse doctrinam, quæ
sacris literis est expressa; sed pari fidei integritate eam
amplectendam, quæ ex eartum mente, ab ipsis usq; apo-
stolis trædita, ad nos peruenit. Atq; hic nullus labyrinthus
est, sed certissima & expeditissima omnes perfidiaz
ambages evadendi ratio & uia. Id enim uerissimum esse
neque is ipse qui nos notat, negare poterit. Cum mul-
tos ipse fidei articulos, non expressos in scripturis, sed ex
earum intelligentia nobis traditos, pari religione, si mo-
do Christiani hominis nomen tueri uelit, amplecti co-
gatur. Quid enim ut apostolicum Symbolum racciam,
de quo supra dictum est, an non primariorum illorum
& sacrosanctorum conciliorum Niceni inquam. Con-
stantino. Ephes. & Chalcedo. symbola & decreta de sum-
mis fidei nostræ questionibus, adhæc quod Athanasio
inscribit Symbolū religiose ac certa integrâq; fide haud
aliter atq; ea quæ scripturis exprimuntur, amplecti se &
credere profarentur? Atqui horum pleraq; in nullo no-
ui testamenti libro conscripta leguntur; sed mentem
& intelligentiam eorum quæ scripta sunt, ex diligenti
scri

scripturarū collatione & scrutationē hauftam, fideliter explicant: & acceptam ab apostolis, & antecedentium patrum perpetua traditione receptam Euangelicorum & apostolicorum scriptorum sententiam continent. Verū de his nō magna, seu potius nulla inter nos dissensio est, dum illud inter nos conuenit, nihil esse huiusmodi non scriptarum traditionum, quæ non cum eis, quæ scripta sunt conueniunt: atq; adeo, ut supra quod dictum est, in iis quæ scripta sunt comprehenduntur. Illud uero nūc consideremus, quòd existimat ex iis, quæ de traditione & intelligentia à scriptore libelli dicuntur, absurdū sequi. Videlicet è scripto, quia flexibile sit, cōtrouersiam, si qua forte oriatur, absq; traditionis subsidio definiri nullam posse. Verū scriptoris mentem, aut non intellexit, aut intelligere noluit. Non enim in se ipsam flexibilē sentit esse scripturam, sed à peruersis hominibus, nōnulla eius loca aliorum detorqueri posse: atq; ad firmam, certam, constantemq; scripturæ sententiam obtinendam & retinendam, traditionis apostolicæ & antiquitatis ac confessionis ecclesiasticæ præsidio, fideles multum adiuuari. Id quod & conscientiaz stimulo coactos nonnullos ex corū sodalitio principes uero fateri supra ostendimus: Exempla uero adferunt, quibus ostendere nititur non omnium cōtrouersiarum explicationem ex uetus tis scriptoribus sumi posse. Neq; de illo pugnare uolumus, tantum dicitur, ad grauiissimas nonnullas controvēsias explicandas, multum momenti in monumentis veterum positiū esse:

esse; de quo certè nemo paulò rerum ecclesiasticarū pessimior dubitabit. Quæ uero ab eo proferuntur exempla, cum magna & intolerabili uerustatis infamia & ignominia coniuncta sunt. Audet enim affirmare, ex præcipuis nostræ fidei capitibus tria hæc non minima. De naturæ nostræ corruptione, Gratuita iustificatiōe, & Christi sacerdotio, ita obscurè à uerustis scriptoribus attingi, nulla ut inde certitudo elici possit. At ego ut huic calumnia occurram, ex amplissimo illo uenerandæ uerustatis sensu, quoniam longum esset tam multos adducere, unum producam summa auctoritate & fide prædictum, qui unus & suo & omnium collegarum suorum, hoc est omnium Orthodoxorum patrum, qui secum & ante ipsum fuerūt nomine, uerba faciat. Is erit Leo urbis Romæ Episcopus; Anno 444.
epistola 59.

in epistola ad Leonem Augustum, qua illū in fide Orthodoxa de humana Christi natura, cuius rei gratia concilium, Chalcedonēse coactum fuit, aduersus Eutychētis insaniam, confirmabat. Eius uerba ita habent: Qui cunq; sunt ita obcaecati & à lumine ueritatis alieni, ut uerbo Dei à tempore incarnationis humanæ, carnis dengent ueritatem: ostendant in quosibi Christianum nosmen usurpent, & cum Euangelio ueritatis, qua ratione concordent, si per beatæ virginis partum, aut caro sine deitate, aut deitas est orta sine carne. Sieut enim negari non potest, Euangelista dicente, quod uerbum caro factum est, & habitauit in nobis: ita negari non potest B. Pauloprädicante, quod Deus erat in Christo muns-

K dum

dum reconcilians sibi. Quę autem teconciliatio esse pos-
set qua humano generi propitiaretur Deus, nisi omnium
caulam mediator Dei, hominumq; susciperet? Qua uero
ratione ueritatem mediatoris impleret, nisi qui in for-
ma Dei æqualis est patri, in forma serui particeps esset
& nostri; ut mortis uinculum unius præuaricatione con-
tractum, unius morte (qui solus morti nihil debuit) sol-
ueretur? Effusio em̄ pro iniustis sanguinis iusti Christi,
tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad precium,
ut si uniueritas captiuorum in redemptorem suum cre-
deret, nullum diaboli uincula rerinerent. Quoniam sicur
Apostolus ait, ubi abundauit peccatum, superabundauit
& gratia. Et cum sub peccati præiudicio nati, potestatem
acceperint ad iustitiam renascendi, ualidius factum est
donum libertatis, quam debitū seruitutis. Quā itaq; sibi
in huius sacramenti præsidio spem relinquent, qui in sal-
uatorē nostro negant humani corporis ueritatem? Di-
cant quo sacrificio reconciliati, dicant quo sanguine sint
redempti. Quis est (ut ait Apostolus) qui tradidit se-
metipsum pro nobis oblationē & hostiam Deo in odo-
rem suavitatis? Aut quod unquā sacrificiū sacratius fuit,
quam quod uerus & æternus pōtifex altari crucis per im-
molationem suę carnis imposuit? Quamuis enim mul-
torum sanctorum in conspectu Domini preciosa mors
fuerit, nullius tamen insontis occisio, redēptio fuit mun-
di. Acceperunt iusti, non dederūt coronas, & de fortitu-
dine fidelium exempla nata sunt patientię, non dona in-
stanciæ

stiz. Singulares quippe in singulis mortes fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo fine persoluit, cum inter filios hominum unus solus Dominus noster Iesus Christus, qui uere erat agnus immaculatus, extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, oēs sunt etiam susci tati De quibus ipse dicebat. Cūm exaltatus fuero omnia traham ad meipsum. Fides enim uera iustificans impios & creans iustos, ad humanitatis suę tracta participem, in illo acquirit salutem in quo solo homo se inuenit innocentem, liberum habens per gratiam Dei de potētia eius gloriari, qui contra hostem humani generis in carnis nostrę humilitate cōgressus, his uictoriā suam tribuit, in quorum corpore triumphauit. Obscuro te aquisissime lector quid de hisce p̄cipuis, fidei capitibus, in quibus humanæ naturæ per Christum mediatorem instauratio continetur, clarius certius & religiosius dici potuit. Naturæ nostræ corruptionem, & sub peccati tyrannide seruitutem, an non satis expressit cum inquit, mortis vinculum unius pr̄uaricatione cōtractum, unius morte solutum, sanguinem iustum pro multis effusum, uniuersitatem captiuorum precio sanguinis C H R I S T I à diaboli uinculis solui, item solum Dominum nostrum I E S U M Christum uerè agnum immaculatum extitisse, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes sunt etiam resuscitati, hominem in solo Christo se inuenire innocentem? De gratuita uero iustificatione quid apertius, quam quum inquit

K ii fidem

fidem ueram iustificantem impios & creantem iustos in illo acquirere salutē, in quo solo se homo inuenit innocentem, qui homo iam per gratiam liberum habeat, de eius potestate gloriandi, qui contra hostem humani generis in carnis nostrae humilitate congressus his uictoriā suam tribuit, in quoru[m] corpore triumphauit. At de Christi fæc[t]o sacerdotio an præclarus quicquam expectas cum audiis affirmari solo hoc sacrificio quod in humani corporis ueritate obtulit Christus, Christianos esse reconciliatos, solo eius sanguine redemptos; qui (ut ait Apostolus) tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis. Item nullum unquam fuisse sacrificium sacratus, quamquod uerus & æternus pontifex altari crucis per immolationem suæ carnis imposuit? Quid an non etiam uirtutem & efficaciam mortis Christi à morte sanctorum hominum satis manifestè distinxit, & gloriam redemptionis solius Christi morti asseruit: cū inquit: Quamnis multorum sanctorum in con-spectu Domini pretiosa mors fuerit, nullius tamē inson-tis occisionem propitiationem fuisse mundisibi quenq[ue] sanctorum mortuum, nec quemquam suo fine alterius debitum persoluisse. Hęc quidem Leo Romanus Episcopus, quem uides thesaurum hunc præclarum fidei, à p[re]cipuis apostolis apud suam ecclesiam depositum & commendatum, diligenter hactenus conseruasse et fideliter dispensasse. Atq[ue] hic non unum te Leonem, sed uniuersam Synodus Calchedonensem, quæ eius aduersus Eu-tichem

tichem scripta summa ueneratione & approbatione cōplexa est, immo uniuersam Orthodoxam antiquitatē, cuius hi interpres & os fuerunt, te audire existimato.

Quod si hoc interprete & tanquam Legato uetustatis contentus non es, adducam tibi ex ipsa antiquitate, uisum pietate & eruditione imprimis uenerandū, Ireneum inquam, qui Galliam Lugduni, ubi episcopatu functus est, Euangelica et apostolica doctrina imbuit. Cuius quę ad nos uenerunt scripta, quamuis in refutandis fanaticorum hominum, qui tunc ecclesiam turbabant, deliriis plurimum occupentur: tamen doctrina hęc de corruptione naturę nostrę, & salute per Christum restituta, non obscurę in iis explicatur: cuius doctrinę specimina aliquot proferemus. Dominus inquit pollicitus est mit-
tere se paracletū, qui nos aptaret Deo. Sicut enim de arido tritico massa una fieri non potest sine humore, neque unus panis: ita nec nos multi, unum fieri in Christo Iesu poteramus, sine aqua, quę à cælo est. Et sicut arida terra, si non percipiat humorem nō fructificat: sic & nos lignum aridum existentes primum nunquam fructificaremus uitam, sine superna uoluntaria pluuiia. Item. Quę ipsum spiritum dedit ecclesię in omnem terram mittens de cœlis paracletum, ubi & diabolum, tanquā fulgur proiec̄tum ait Dominus. Quapropter necessarius nobis est ros Dei, ut nō comburamur, neq; infructuosi efficiamur, & ubi accusatorem habemus, illic habeamus & paracletum, commendante Domino spiritui sancto suū, homi-

DEFENSIO LIBELLI,

Cap. 20.

nem qui inciderat in latrones, cui ipse misertus est, & ligauit uulnera eius. Item: Solus uerè magister Dominus noster & bonus, uerè filius Dei, & patiens uerbum Dei patris, filius hominis factus. Luctatus est enim & uicit; erat enim homo pro patribus certans, & per obaudientiam, in obaudientiam persoluens: alligauit enim fortem, et soluit infirmos, & salutem donauit plasmati suo, destruens peccatum. Est enim piissimus & misericors Dominus, & amans humanū genus: hærere itaq; fecit & adunxit, quēadmodū prædiximus, hominē Deo. Si enim homo non uicisset inimicum hominis, nō iustē uictus esset inimicus. Rursus aut̄ nisi Deus donasset salutē, non firmiter haberemus eam; & nisi homo coniunctus fuisset Deo nostro, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim mediatorem Dei & hominum per suam ad utrosque domesticitatem, in amicitiam et concordia utrosq; reducere, & facere ut Deus assumeat et hominem, & homo se dederet Deo. Quaenam ratione filiorū adoptiōis eius participes esse possemus, nisi per filium eam, quā est ad ipsum, recepissemus ab eo communionē, nisi uerbum eius cōmunicasset nobis, caro factū? Et mox: Propter hoc enim uerbum Dei homo, & qui filius Dei est, filius hominis factus est, cōmixtus uerbo Dei; nō emperatur aliter incorruptelā & immortalitatē accipere, nisi ad uniti fuissimus incorruptelā & immortalitatē. Itē: Quoniam ipse Dominus erat, qui saluabat eos, quia per se metipso nō habebat saluari; & propter hoc infirmitatē

Cap. 21.

Cap. 22.

homī

hominis annuncians, ait. Scio enim quoniam non habi-
 tat in carne mea bonum, significans, quoniam non à no-
 bis, sed à Deo est bonum salutis nostræ. Et iterum: Misericordia
 ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?
 Deinde infert liberatorē, gratia Iesu Christi Domini no-
 stri. Et alibi: In Abrahā inquit prædidicerat, & assuetus
 fuerat, sequi uerbum Dei. Etenim Abraham prono ani-
 mo unigenitum & dilectum filium suum cōcessit sacri-
 ficium Deo, ut Deus beneplacitum habeat, pro uniuerso
 semine eius dilectum & unigenitum filium suum pre-
 stare sacrificium in nostram redemptionem. Propheta
 ergo cum esset Abraham, & uideret in spiritu diem
 aduentus Domini, & passionis per quem ipse quoque, &
 omnes qui similiter, ut ipse credidit, credunt Deo, salua-
 ri inciperent, exultauit uehementer. Nō incognitus igi-
 tur erat Dominus Abrahā, cuius diem cōcupiuit uidere:
 sed neq; pater Dñi; didicerat eñ à uerbo Dñi, & credidit
 ei. Quapropter & depuratū est ei ad iustitiam à Dño. Fi-
 desquę est ad Deum, iustificat hominē. Hęc & his similia
 ex iis libris colligi possint, in quibus apostolicam graui-
 tatē in prædicādo beneficio incarnationis & mortis Chri-
 sti, fac ille agnoscas. Plurima qđem eodē opere de liber-
 tate hominis, in eligendo bono & reprobando malo disce-
 rit; sed hęc aduersus eos dicuntur, qui natura quosdam
 esse bonos, quosdam uero malos assertebant, ut ostendat
 Deū, neminem per uiolentiam cogere; sed credentibus &
obtemperantibus uitā, non credentibus & absidentibus

DEFENSIO LIBELLI.

ut loquitur ac Deo æternam mortem constitutam: haec confirmantur testimonio apostoli ad Romanos. An diuinitas bonitatis eius & patientiae et longanimitatis contemnit ignorans quoniam bonitas Dei in pœnitentiam te adducit, &c. Quod si ea, quæ de libertate voluntatis, cum à Christo, cum ab Apostolo, cum ab hoc apostolico viro dicta sunt, quidam ad eleuandam Dei gratiam torsount, hanc culpam illi præstare non debent; et Dei gratia effectum est, ut errori illi nascenti, statim à doctissimis et sanctissimis viris, apostolicam, & apostolicorum virorum doctrinam apud se conseruatam retinentibus, occurreretur. Sed nunc ad institutum reuertamur.

Nemo sanctè tam insanus est, ut dicat cognitionem salutis non ex diuinis literis, sed ex traditione tantum maiorum hauriendam, uerùm majorum traditionem ad cognitionem salutis è diuinis literis percipiēdam multum habere momenti dicimus. At illud falsissimum et in sanctos patres contumeliosissimum esse iam uidimus, nūquam ex patribus disci posse, quomodo Deo reconciliemur, quomodo illuminemur à spiritu sancto, quomodo gratis accepta nobis feratur obedientia Christi, quid ualeat sacrificium mortis eius, et continua pro nobis intercessio. Nam si horum cognitio ad salutem est necessaria, et eorum (ut eius uerbis utamur) lucuienta explicatio in scriptura paſsim occurrit, aut supinæ negligentiaz accusandi erunt, qui in tanta multitudine scriptorum, quibus populum ad pietatem instituēdum suscepereunt, ea præterierunt.

terierint, quæ ad salutem comparandam imprimis sint necessaria; aut crassæ ignorantia, qui ea quorum in scripturis tam luculenta explicatio extat non intellexerunt; aut detestanda perfidia, qui si ea intellexerunt populo Christiano exponere noluerūt: aut depravata corruptaque tradiderunt. Si dicas sanctissimis illis & eruditiss. uiris fanaticorum hominum delyriis intricatis rerum tam necessariarum tractandarum occasionem defuisse. Fateor equidem eos hærecon importunitate coactos, magnam partem scriptorum suorum in eorum delyriis refutans consumpsisse, quæ potissimum in contemplatione diuinæ essentia & œconomia incarnationis dominica uerabantur, è ceteris uero quæ tunc controuersa non erant, quædam tunc non tam accuratè subtiliterque persecutos fuisse, quod (ut Augustinus loquitur) sine aduersario securi fuerint, Quo tamen aduersario forte oblate, uidemus quanto studio ueram & Euangelicam, apostolicamque doctrinam, de gratia Dei, & beneficio Christi defendenter & explicarint, ut ex Augustino, Innocentio, Zosimo, Prospero, Fulgentio, à Pelagio & Celestio eorumque sectatoribus excitatis, manifestum est. Adhac fieri non potuit cum omnes haec quæstiones, quarum cognitio ad salutem est necessaria inter se aptæ & connexæ sint, ut non aliquando in tot & tam multorum patrum scriptis, non aliquando etiam aliud agentibus aliquis etiam locus hisce explicandis inciderit, quod sanè factum esse commonstrauimus, & si res postuleret, pluribus commō-

strare possimus. Præterea miror cum nō uidere, si id ue-
rum sit quod affirmat ex uetustis illis patribus nūquam
addisci posse ea quæ ad salutem apprimè cognitu necessa-
ria sunt, consequens esse uniuersum populum Christia-
num, iam inde ex quo tempore extat ecclesiasticorū scri-
ptrū memoria usq; ad hanc nostram ætatem, cognitione
rerum ad salutem imprimis necessariarū destitutū fui-
se: cùm certū sit populum oēm Christianū, præfectorū
suorum doctrinam secutum, eos aut̄ non aliter docuisse
quām scripserint, neq; ea quæ docuerunt, in suis scriptis
om̄ino prætermisssile. Quod addit de erroribus tunc nō
dum exortis, de libero arbitrio, de operum meritis, de sa-
tisfactionibus, aliàs aptior erit dicēdi locus. Neq; inficia-
mūr controuersiam quoq; hodie incidere posse de qua
in scriptis ueterum dilucidior explicatio desideretur, nec
certa aliqua sententia ex antiquo & uniuersali consen-
su constitui possit, ita ut scripturę sensus ex sola collatio-
ne & inspectione scripturarum inuestigari debeat. Sed
contrà negari non potest, hodie quæstiones, easq; non
leues excitatas, in quibus explicandis præcipuum ex per-
petuo hoc consensu & uniuersali ecclesiæ traditione mo-
mentum accedit. Quæritur enim hodie iure ne baptizen-
tur infantes, qui id negant, manifestis se ac clarissimis
Euangelii uerbis nisi iactant, qui crediderit & baptiza-
tus fuerit: qui uero id affirmant, ad sententiam horum
uerborum ptouocant, & quamvis multis è scriptura du-
ctis rationibus, iisq; sane firmissimis utantur, tamen ad
suam

DE OFFICIO PII VIRI.

32

suam ueram Catholicamq; sententiam comprobandam multam quoq; in hoc antiquitatis consensu præsidii esse agnoscunt. Id quod inter alios Philippus Melanchthon ^{In locis con-}
mu. anno 4.
 ingenuè confessus est, quū de paruulorū baptismo loquēs
 air, uniuersalis cōsenſus ecclesiæ omniū temporū est te-
 stimoniū, quod hæc ordinatio est apostolica, quæ hisce
 dicitis Augustini ubi de eodē argumento loquitur, cōsenſus ^{De Baptij.}
 tanea sunt, Quod, inquit, uniuersa tenet ecclesia, nec consiliis institutum, sed semper retentū est, non nisi auctoritate ^{contra Do-}
cap. 24.
 apostolica traditum rectissimè creditur.

Ad illud quoddicet in eo pestiferam esse labem quum dicitur pari integritate amplectenda quæ ab exordio Euangelii recepta sunt dogmata atque ipsam scripturam, iam supra respondimus. Neque enim de aliis dogmatibus loquimur, ut iam aliquoties dictum est, quām quæ scripturis diuinis consentanea sunt: & quæ quamuis in scripturis sacris ad uerbum non exprimantur, tamen ex iis quæ scripta sunt consequuntur: neque alio loco habenda sunt, quā diffusiores explicationes & interpretationes eorū quæ breuius & rectius scripta sunt, quæ interpretationes & ante euangelium scriptum uiua uoce pleræq; traditæ, & ab auditoribus acceptæ posteritatiq; per successionē traditæ & expositæ, nōnullæ uero & amplissimorum conciliorum decretis declaratæ fuerunt. Atque hæ sunt illæ traditiones seu ueritates non scriptæ quarum gratia hic noster castigator tantoperè tumultuatur. Horum exempla iam supra posuimus ut λόγοι

L ii signi-

DEFENSIO LIBELLI,

significare personam; filium patri esse coeternum & co-
substantialem; in diuina natura tres esse hypostases &
unam eandemque essentiam; in Christo Domino duas
esse naturas, personas unam: Spiritum sanctum cum pa-
tre & filio simul adorandum & conglorificandum; Chri-
sti carnem nobis esse consubstantialem: infantes iure ba-
ptizari, & cetera huius generis, quorum nonnulla ho-
die a nouis haereticis, iam olim lepertas haereses revo-
cantibus, impugnantur, eo potissimum nomine, quod
in scripturis totidem uerbis expressa non legantur: de
quibus nobis uobiscum nulla controversia est, quum &
ipso pari fidei integritate ea amplectamini, atque ea quae
scriptis prodita sunt: & haereses cum iis pugnantes pari-
ter detestemini, atque in iis haeresibus oppugnandis eun-
dem aritem, id est, uetus tatis & uniuersitatis consen-
sum admouere soleatis. Sed aduersarium ut uidetur, ina-
nis metus percellit, timentem uidelicet ne praetextu hu-
iusmodi dogmatum hominum placita obtrudantur.
Nam ut interim notas illas a Vincencio commemoratas
seponamus, certe Martini Buceri auctoritatem & testi-
monium refutare non poterit, quo uim huius con-
sensus & insignem notam quo impia commenta a ue-
ris dogmatibus discernantur, ostendit. Nam sententiam
Mattheus
sup. 2. de perpetua B. Marie uirginitate probans, ita loquitur.
Ad quod credendum consensus perpetuus ecclesiarum mo-
mentum pricipuum adserit. De quo sanè dubitare, dum
nullum id cogit certum oraculum scripturarum, non est eo-
rum

rum qui quid sit Christi ecclesiæ didicerunt. Ex hoc uero consensu nemo uereatur ut impia sibi hominum commenta obtrudantur tilla enim semper deprehendes cum expressis scripturæ oraculis pugnantia ex diametro. Hæc Bucerii verba sunt.

Neq; uero absurdum est, neq; Pauli scriptis aduersum si dicamus uerbum Dei esse quod approbatum sit communi ecclesiæ consensu; cum fateamur illam esse ueram scripturam diuinam, quæ approbata sit communiecclesiæ consensu. Neq; enim hic consensus est placitum hominis, sed necessaria & à rei ueritate expressa confessio & testificatio. Postular ut inter nos conueniat quid sit uerbum Dei, id uero difficile non erit. Dicimus enim uerbum Dei (de uerbo Euangeli seu noui testamenti loquimur) esse uoluntatem Dei à Christo & apostolis uiua voce prædicatam, cuius prædicationis (quæ propriè Euangelium & uerbum Dei dicitur) summa ab apostolis eorum ue discipulis nullo quidem expresso diuino manda to, sed piorum hominum rogaru, & salubri cautione ad posteriorum memoriam literis consignata fuit, quorum scriptorum explicatio & interpretatio uera ab auditoribus obseruata, ab ecclesiis quas apostoli instituerunt conservata, & posteris per manus tradita fuit, quæ etiam magna ex parte, & in monumentis priscorum scriptorum & primariorum conciliorum decretis est prodita. Non absurdè igitur respondebitur esse uerbum Dei aliud scriptum aliud non scriptum, quod tamen uerbū non scriptū.

nō est aliud, hoc est diuersum & alienū à scripto, sed ideo
 (sapè enim repetendū est) nō scriptū dicitur, quod quæ
 uis sententiam scripti cōtineat, scripto ramen nō expri-
 matur. Cū hanc ita se habeant, causam nō video cur se tā-
 topere torqueat, & piorū conscientiis tam anxiè metuat
 ob hoc uerbū, nō scriptū, cùm pleraq; omnia quæ ad hoc
 genus pertinent, iā olim ut diximus priscorū patrū mo-
 numētis, & primariorū conciliorū decretis, quibus ipsi
 quoq; auctoritatem se deferre profitentur, satis luculentē
 exposita sint. Neq; enim conciliorum propositum fuit,
 nouum Dei uerbum cudere, sed acceptum à maioribus
 aduersus hæreticos illud impugnantes vindicare, quem
 finem conciliorum seruus Dei peregrinus (ita enim se
 ipsum appellauit) in suo aduersus prophanas hæresēon
 nouationes libro, diserte exposuit: Quid inquit unquam
 aliud conciliorum decretis enīsa est ecclesia, nisi ut quod
 ante simpliciter credebat, hoc idem postea diligē-
 tius crederetur: &c. Hoc inquam semper, neque quic-
 quam præterea, hæreticorum nouitatibus excitata, con-
 ciliorum suorum decretis Catholica perfecit Ecclesia,
 nisi ut quod prius à maioribus sola traditione suscep-
 rat, hoc deinde posteris etiam per scripturæ Chirogra-
 pham consignauit. Quibus consentanea sunt, quæ in
 libro de iudiciis Synodorum, siue is Crucigeri siue Me-
 lanchthonis sit, leguntur, Synodus inquit, non gignit
 nouum articulum, aut nouam interpretationem: sed
 testis est ueræ & incorruptæ sententiæ, traditæ in scri-
 ptis

Vincentius
Linenfis.

ptis et uoce apostolorum. Neque uero parum momen-
ti ad deprehendendam ueram & solidam Catholicæ
traditionis effigiem, non autem eius inane spectrum,
ut suo more ludit castigator, in his tribus notis à Vin-
centio Lirinensi dicto commemoratis positum est, an-
tiquitatis, uniuersitatis & consensus: quas tamen no-
tas nimis argutè immò uero sophistice & pueriliter ca-
uillatur: quæ omnes cauillationes cum ad auctorem
potius, quam recitatorem pertineant, ipsum auctorem
producemus, ut suis ipse uerbis causam suam aduersus
reprehensorem, iam tandem post mille amplius an-
nis extantem tueatur, si primum illud castigatorem no-
strum admonuero, cùm dicit non multum apud sanæ
mentis homines profecturum malum dialecticum,
qui membrum unum in duo discerpar, ipse uiciissim me-
minerit, multò minus se apud sanæ mentis homines
profecturum, quamuis bonum et excellentem sophis-
tam, qui benedicta temere conuellerat. Esto nihil sit
aliud uniuersitas & consensus, quam uniuersalis consen-
sus, an ideo rei explicandæ causa separatim ponni non po-
tuerūt: Quid enim ad rem interest, siue hoc siue illo mo-
do dicas, quenam quæso hæc improbitas est, & cauillandi
immoderata libido, tā minuta lectari, & in commentario
theologico tam exactam dialecticarū præceptionū ob-
seruationem exigeres? Verūm ipsius auctoris mentē, atq;
adeo rem ipsam non satis obseruasse uidetur. Nam hæc
consensio ab auctore, ut ex eius explicatione patet, nō ad
uni-

uniuersitatem tantum sed etiam ad antiquitatem refessa
renda est, ut si hæc breuissimè complicare & cōplecti uel
lis, dicendum sit, Antiqua & uniuersalis consensio, siue,
ut ipsem auctoꝝ in anacephaleosi prioris sui libelli lo-
quitur, uniuersitatis & antiquitatis cōsensio. Sed hæc do-
cendi causa separare maluit, neq; id etiam præter rem, cū
re ipsa se parentur. Inueniri enim potest uniuersitas sine
antiquitate ut Arrianismi tēpore; & antiquitas sine uni-
uersitate ut Hebianis insania. & utraq; simul sine consen-
su, ut diuinitatis & resurrectionis abnegatio: et consensus
sine utraq;, ut hæresis de baptismo infantium, in quam in-
gens hominum multitudo consentit, nunquam tamen
et nondum per omnes ecclesiās dispersa, et ante annos
quingentos prorsus ignota, ac primū sub Bernardiæta-
tē nata uel certè diuulgata, sed mox oppressa, quā nunc
proh dolor, non paucis ante annis resuſcitatam et reno-
uam uidemus. Sed nūc ipsum auctoꝝ uerbis suis suam
causam agentem audiamus (ea autēm uerba extant in li-
bro quem pro Catholicę fidei antiquitate & ueritate dis-
simulatoꝝ suo, peregrini nomine supposito conscripsit,
cū iam ex uariis ut inquit ipse & tristibus militiæ turbis
nibus euolutus, in portum et quietem, ut tunc quidem
erat, monasticę et religiosę conuersationis se contulisset.
idq; eo tempore cū iam ecclesiam multis et acerrimus,
hæreticorum certaminibus defunctam uidisset) uerba
eius ita se habēt: Sæpe magno studio et summa attentiōe
p quirens à quā plurimis, sanctitate et doctrina preſtan-
tibus

tibus viris, quoniam modo possim certa quadam ac qua-
si generali ac regulari via Catholicæ fidei ueritatem, ab
haereticæ prauitatis falsitate discernere, huiusmodi sem-
per responsum ab omnibus ferè retuli, quod siue ego, siue
quis alius uellet exurgentium haereticorum fraudes de-
prehendere, laqueosq; uitare, & in fide fana sanus atq; in-
teger permanere, dupli modo munire fidem suam do-
mino adiuuante deberet, primò scilicet diuinæ legis au-
toritate, num deinde ecclesiæ Catholicæ traditione. Hic
fortasse requirat aliquis, cùm sit perfectus scripturarum
Canon, sibiq; ad omnia satis superq; sufficiat, quid opus
est ut ei ecclesiasticæ intelligentiæ iungatur auctoritas.
Quia uidelicet scripturam sacram pro ipsa sua altitudi-
ne non uno codicq; sensu uniuersi accipiunt, sed eiusdem
elogia aliter atq; aliter alias atq; alias interpretatur, ut pe-
ne quot homines sunt, tot illinc sententia erui posse ui-
deatur. Aliter namq; Nouatianus, aliter Photinus, aliter
Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arrius, Euno-
mius, Macedonius, aliter Apollinaris, Priscillianus, aliter
Iouinianus, Pelagius, Cœlestius, aliter postremo Nesto-
rius. Atq; idcirco multū necesse est, propter tantos tam
uarii erroris anfractus, ut propheticæ & apostolicæ in-
terpretationis linea secundum Ecclesiastici & Catholicæ
sensus normam dirigatur. In ipsa item Catholicæ ecclæ-
sia magnopere curādum est, ut id teneamus quod ubiq;
quod semper, quod ab omnibus creditum est: hoc est esse
nim uerè proprium Catholicum. Quod ipsa uis nominis,

DEFENSIO LIBELLI,

nis, ratioq; declarat quę omnia uera ac uniuersaliter cōpre-
hēdit. Sed hoc ita demū fit, si sequamur uniuersitatē, an-
tiquitatem, cōsensionem, Sequimur autē uniuersitatem
hoc modo, si hāc unam fidem uerā esse fateamur, quam
tota per orbem terrarum confitetur ecclesia, Antiquitatē
uerò ita, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos
sanctos maiores ac patres nostros celebrasse manifestū
est, cōsensionē quoq; itidem si in ipsa uetusitate omnium
uel certe penē omniū sacerdotum pariter & magistrorū
diffinitiones sententiasq; sectemur. Nō possum hic præ-
terire eiusdē hui⁹ auctoris pulcherrimā digressionē qua
& Catholicę traditionis auctoritatē & fidelis expositoris
diuinarum literarū munus exponit. Enarrās em̄ hunc lo-
cum Pauli ad Timotheū, o Timothee depositū custodi.
Quid est inq; depositū, id quod tibi creditū est, nō quod
à te inuentū, quod accepisti, nō quod excogitasti, rem nō
ingenii sed doctrinæ, nō usurpationis priuatę, sed publi-
ca traditionis, rem ad te perductā non à te prolatā, in qua
nō auctor debes esse, sed custos, nō institutor, sed sectator
nō ducens sed sequēs, depositum inquit custodi, Catho-
licę fidei talētum in uiolatum illibatūq; cōserua, quod ti-
bi creditum est, hoc penes te maneat, hoc à te tradat. Au-
sum accepisti, aurū redde, nolo mihi pro aliis alia subiici-
as, nolo pro auro aut imprudēter plumbum aut fraudu-
lēter aramēta supponas, nolo auri speciē sed naturā pla-
nē o Timothee, o Sacerdos, o Tractator, o Doctor, Si te
diuinū munus idoneū fecerit, ingenio, exercitatione, do-
ctrina

Et rīna, esto Spiritalis tabernaculi Beselcel, preciosas diuinis
 ni dogmatis gēmas exsculpe, fideliter coapta, adorna sa-
 pienter, adiice splendorē, gratiā, uenustatē. Intelligatur te
 exponente illustrius, quod antea obscurius credebat: per
 te posteritas intellectum gratuleretur, quod ante uetus
 nō intellectum uenerabat. Eadē tamē quē didicisti, ita do-
 ce, ut cū dicas nouē nō dicas noua. Sed longū esset omnia
 quē huic nostro instituto seruiunt cōmemorare, suffece-
 rit autē si huius prioris libri seu cōmonitorii (ut ipse ap-
 pellat) anacephaleosim ut ab ipso auctore est cōprehēla,
 in mediū adducam. Diximus inquit hāc fuisse semper &
 esse hodieq; Catholicorū cōsuetudinē, ut fidē uerā duo-
 bushis modis approbent. Primū diuini Canonis aucto-
 ritate, deinde ecclēsiaz Catholicaz traditione; nō quia Ca-
 non solus non sibi ad uniuersa sufficiat, sed quia uerba di-
 uina pro suo pleriq; arbitratu interpretantes, uarias op-
 niones, erroresq; concipient; atq; ideo necesse sit ut ad
 unam ecclesiastici sensus regulam scripturę cōstellis in-
 telligentia dirigatur, in iis duntaxat præcipuē quæstioni-
 bus, quibus totius Catholicī dogmatis fundamenta ni-
 tuntur. Item diximus in ipsa rursus Ecclesia uniuersita-
 tis pariter & antiquitatis consensionem spectari oportes-
 se, ne aut ab unitatis integritate in partē fehismatis ab-
 rumpamur, aut è uerustatis religione in hereticon noui-
 tates præcipitemur. Item diximus in ipsa ecclēsiaz ue-
tustate, duo quædam uchementer studioseq; obser-
 uanda, quibus pœnitus inlattere deberent, quicunque

hæretici esse nolint. Primum si quid esset antiquitus ab omnibus ecclesiæ Catholicæ Sacerdotibus uniuersalis Concilii auctoritate docetum. Deinde si qua noua exigeret quæstio ubi id minimè reperiretur, recurrendum ad sanctorum patrum sententias, corum duntaxat qui suis quicq; temporibus & locis in unitate communio-
nis & fidei permanentes, magistri probabiles extitissent. Et quicquid uno sensu atq; consensu tenuisse inuenirentur, id ecclesiæ uerum & Catholicum absq; ullo scrupulo iudicaretur. Hactenus ipsum auctorem loquentem audiisti optimè lector, eiusq; sententiam satis intellexisti.

Sed ne ipsius proprium esse hoc commentum putes, alios ante ipsum insignes in ecclesia uiros eandem uiam & rationem commonistrasse paucis indicabimus. Tertullianus itaq; de hæretorum præscriptione primâ hanc no-
tam antiquitatis commendat, cum ait, per quæ iam ad-
uersus uniuersas hæreses præiudicatum esse, id esse uerū
quodcunq; primum, id esse adulterum quodcunq; poste-
rius, eodem libro sic inquit: Ceterū quod apud multos
unum inuenitur, non est erratum sed traditum. An non
hic aperte ad traditionem ueram ab errore discernendā,
uniuersitas & cōsensio seu uniuersitatis consensio adhi-
betur? Basilius quoq; libro de spiritu sancto, ad confir-
mandam traditionem de glorificatione cum spiritu san-
cto, quam quoddascripto non constaret, nonnulli infes-
tabantur duas has notas antiquitatem & cōsensionem
adducit, in quibus & tertia continetur. Nam in cōsensio-

ne uniuersitas quoq; intelligitur. Num inquit si uelut in iudicio probatione per scripta destituti, stiū multitudi nē uobis produceremus, suffragium uestrum consequeremur? Ego quidem arbitror. Nam in ore duorū uel triū testimoniū stabit omne uerbum. Quòd si etiam diuīnitas temporis à nobis stare, uobis palam demōstraerimus, num uobis probabilia dicere uidebimur? Nō posse uidelicet līcē hanc iure cōtra nos intendi, persuasiva cē quodammodo sunt uetera dogmata, in antiquitate uelut canicie quadam reuerendum quiddam habētia. Tres etiā has notas Catholicæ traditionis in hoc dicto Augustini aduersus Manicheos deprehendere licet cūm inquit, Pa-
lam est quodd in re dubia ad fidei certitudinem ualeat ecclēsia auctoritas, quæ ab ipsis fundatissimis apostolorū sedibus in hodiernum diem succedentiū sibimet episco-
porū serie, & tot populorum cōsensione firmatur. Quā-
uis hic & quarta nota elici possit, quæ est perpetuitas &
continuatio doctrinæ, quæ per successionem propaga-
tur, uerū eam noster Vincentius in antiquitate com-
prehendit. Est igitur in hoc Augustini loco, antiquitas in fundatione, perpetuitas in successione, uniuersitas in
populorum varietate, cōsensio in multorum approba-
tione. Ex his itaq; auctoris & aliorum excellentissimorū
uirorum illi consentientium uerbis, facile iudicare potes
zquissime lector, quanta sanctissimi & eruditissimi uis-
ti manibus iniuria inferatur, cūm puerilibus quibusdam
arg sophistis argutiis, cuius sententia exagitatur, cū hac

M iii ipsi

DEFENSIO LIBELLI,

ipius distinctione fucus fieri & inanes præstigię simpli-
cium oculis obserendi, ac sub fallaci traditionis titulo con-
fusum chaos obtrudi pronuntiatur, hoc est ut aperte lo-
quamur, simulator, præstigiator & impostor nominatur.
Quamuis autem hæ contumelię in ipsum exscriptorem
iaci videantur, tamen constat eas in ipsum potissimum
auctorem redundare.

Quod autē fingit roganti quæ sit uerustas cuius decre-
tis parendum sit, auctorem insulsas neniae obiecturum,
quæ sub Ignatii, Clementis, Lini & similium nomine cir-
cunferuntur, falso certè cum ex eorum numero esse su-
spicatur, qui ambiguis, falsis & supposititiis scriptis nitā-
tur. Quamuis enim præstantissimorum quorundam &
antiquissimorum monumenta aliqua interierint, tamen
adhuc satis multa tanquam è naufragio uel incendio re-
liqua sunt, ex quibus ueritatis testimonia sumi possunt:
Satis autē intelligimus cuiusmodi scripta ab isto notētur,
quamuis satis negligēter exempla protulerit. De Ignatii
enim epistolis illis duodecim, præsertim quæ Græcē ex-
tant, non est quoddubitetur, quarū etiam Eusebius me-
minit. Lini quod sciam nihil extat nisi quod scripta quæ
dam de passione Petri & Pauli illi adscribūtur. Clemētis
ad Corinthios epistolā ab Eusebio cōmemoratā, à Cle-
mente Alexādrino citatā, desideramus. De reliquis quæ
Clemētis, Anacleti, Euaristi, Alexandri, Telephori &c.
nomine circumferuntur, qui credi possit ut ea homo uer-
titatis & sinceritatis amantissimus tantopere probet cum
plex

pleraque eorum & olim ab ipsis pontificibus inter apocrypha sunt reiecta, & postremis hisce seculis, nostraque etiam aetate, a uiris prudentissimis & doctissimis adiectis gravissimis & firmissimis rationibus in dubium sunt uocata, in quibus est Nicolaus Cusanus uir rerum ecclesiasticarum peritissimus, acerrimiisque iudicii, cuius hac de re uerba ex libro tertio de concordantia Catholica adscripsi. Sunt inquit, meo iudicio illa de Constantino apocrypha, sicut etiam fortassis quedam alia logia & magna scripta, Sanctis Clementi & Anacletu papæ attributa. Si quis illas scripturas diligenter perlegeret & eorum tempora ad eorum scripta applicaret, ac deinde in opusculis omnium patrum, qui usque ad Augustinum, Hieronymum & Ambrosium fuerunt, ac etiam de gestis conciliorum ubi auctentica scripta allegantur usum & memoriam habesset, hoc inueniret uerum: quia nec in illis omnibus scripturis, de illis prefatis epistolis mentio habetur, & etiam ipsæ epistolæ applicatae ad tempus eorum sanctorum se ipsis produnt & reliqua. Hæc quidem ille, Erasmi uero nostri de his scriptis iudicium omnibus notum est, quare illud adducere nihil attinet. Suspiciosum certè hunc hominem esse oportet, qui tam inepta de auctore libelli suspicetur, cum eius suspicionis in toto scripto nulla occasio offeratur.

Qui eo quo supra diximus modo de traditiōe & antiquitatis, uniuersitatisque consensu in explicandis scripturis diuinis loquuntur, nequaquam lucem in scripturæ sim.

simplicitate refulgenter ex confusa densaque; priscorum interpretatum caligine peti iubent, ut hic suo more cauillatur: sed veteres diuini verbi interpretates, facere ad dispellendas tenebras diuinis literis ab hereticis illatas praesertim, sequendos esse docent. Neque uero est, quod eos qui ita sentiunt tanquam turpitudine aliqua admissa quicquam pudeat: ipsum potius, si quis modo est pudor, cum uir grauis & religiosus haberi uelit, cuius sermonem omnem sale conditum esse conuenit, huiusmodi puerilium ne dicam scurriliu[m] facetiarum merito pudere deberet.

Eiulde quā haec tenus praestitit ingenuitatis & cædoris est, qd hinc, hoc est ex ea ratione tractadæ scripturæ, quæ ex traditione uetus statis sumitur, cabalâ ludorum sectâq[ue] phariseorum originem traxisse scribit; & ex eadæ lacuna, (agnoscis lector modestiam sermonis) emeruisse papatum; neque alia fultura nisi Mahumetis religionem. Vides quos socios papatus adiungat, ludos effascinatos, Pharisæos, & Mahumeranos, quod fortassis ferri poterat, si papatus nomine ad eos tantum qui dignitatis uel quæstrus sui causa crassos & manifestarios abusus prætextu Romani pontificis defensos & confirmatos uolunt, omnèq[ue] quod in se est ecclesiæ instaurationem impediunt, astrinxeret. At nunc cum papatus nomine uniuersum ferri potius occidentis, qui iam olim episcopi Romani administrationi & procurationi subiectus est, Christianismum designat, paulò reuerentius & modestius de eo loquendū uideretur. Sed hic loquendi modus tam inolitus & infixus est

DE OFFICIO PII VIRI.

95

est his hominibus, ut iam radices firmissimas egisse, neque facile cuelli & elidi posse videatur. Quare eo dissimilato ad rem ueniamus. Iudicorum itaq; Cabala magis hominum uitio, eius nomine ad ineptissimas nugas abundantium, quam sua ipsius natura & conditione male audit. Quod idem & aliis præclaris rebus, ut Mathematicis, Philosophiæ & Dialecticæ accidit. Nam ut doctissimi viri auctores sunt, uera Cabala nihil aliud erat quam doctrina uiva uoce tradita, continens certissimam mysticorum quorundam diuinæ legis scriptorum interpretationem, quam oraculo diuino Mosem suscepisse, ac deinceps selectis seniorib; tradidisse, eoq; modo ad posteros propagatam existimant. Nihil autem aliud Cabale nomine quam huiusmodi traditio declaratur, habetq; nomen ab accipiendo, ut hæc à tradendo. Sunt enim hæc coniuncta, quomodo Paulus inquit, Ego accepi à Domino quod & tradidi uobis. Tradidi uobis quod & accepseram. De hac Cabala & traditione meminit Iosephus cū Antiq. Iud. inquit, Pharisæos multas traditiones à maioribus, per manus acceptas tradidisse populo, quæ non sunt scriptæ inter leges Mosaicas, quibus Sadducæi auctoritatem abrogant, dicentes ea tantum obseruari oportere quæ scripto continentur. De hac Cabala, multa præclarè differit Ioannes Picus Mirandulanus, uir uaria multiplicijs scientia præsertim abtrusiore illa & reconditiore insigniter prædius, in oratione de homine, eam uidelicet esse ueram diuinæ legis interpretationem Mosi diuinitus traditam:

1. Cor. 11.
2. Cor. 15.

Antiq. Iud.
lib. 13. cap. 8.

N

Caba

DEFENSIO LIBELLI,

Cabalam id est receptionem ideo dictam, quod non per literarum monumenta, sed ordinariis reuelationum successionibus, alter ab altero quasi hereditario iure doctrinam illam reciperet. Hanc ab Esdra diuino iussu, habito Septuaginta seniorum consilio in Septuaginta libris comprehensam, ne cum propter exilia, fugas, & captiuitates gentis, institutus ille à maioribus per manus tradendis seruari cōmodè non possit, cœlestis illius doctrinæ arcana penitus interirēt. Hos cōmentarios hodieq; apud Iudeos magna religione obseruari, sibiq; diligenter esse perfectos atque in illis se non tam Mosaicam, quam Christianam religionem comperisse: illic de Trinitatis mysterio, uerbi incarnatione, Mesiæ diuinitate, de peccato Originali, deq; illius per Christum expiatione confessanea Pauli, Dionysii aliorumq; ecclesiasticorum autorum scriptis extare. Illud quidem certum est, quicquid apud Pharisæos rectæ sententiæ ueræq; legis intelligentiæ, id omne ex hac Cabala uel traditione manasse. Ex hac Cabala uaticinium prophetæ, Er tu Bethleem terra Iuda, de Mesiæ ortu intellexerūt. Ex hac Cabala Christus Pharisæos tentans sumpsit, Davidis hunc Psalmum Dixit Dns domino meo &c. ad Christum referri. Ex hac quoq; Cabala Christus Sadducæos redarguens, scripturā hanc Mosis, Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, de resurrectione mortuorū interpretatus est. Ex hac Cabala Pharisæi à Saducæis dissidentes, animorū immortalitatē & mortuorū resurrectionē, lege quoq; diuina signi-

DE OFFICIO PII VIRI.

57

significatam crediderunt. Non igitur hac Cabala fascinati fuerunt Iudei; nec Pharisæi legem adulterinis cōmentis contaminarunt; sed hinc potius Sadducæi animorū immortalitatē & resurrectionē negarunt, & scripturā ignorasse à Christo dicti sunt, quod nudis scripturæ uerbis affixi, hāc diuinā Cabalam quā illis Christus exposuit, repulerunt. Et Pharisæorū omnis error ex eo natus est: quia eam Cabalam uel malitiosè depravauerunt, uel cōtumaciter repulerunt: & eius prætextu abutētes, multas ineptas, iras & diuinæ legi contrarias traditiones excogitarunt. Ita & posteriores Iudei & Rabini multas absurdissimas fabulas, Cabalæ nomine, quibus reuera miseros effascinarent scriptis suis prodiderunt, quæ omnia ueræ Cabalæ uerēq; traditioni nihil quicquam derogant. Si etiam tale aliquid apud nostros factū est, nihil ad nos, qui de ueris tantum certisq; traditionibus loquimur. Nō igitur error & secta hinc nascuntur, quum in scripturarū explicazione, huius traditionis subsidiū adhibetur; nec ea traditio causam ullam præbet ut à puro genuinoq; Dei uerbo deflectatur; sed ideo potius assūmitur, ut purus & genuinus scripturarum sensus conseruetur. Quin potius sectarum omnium & errorum causa hinc tanquā è capite dicitur, quod hac perpetuæ traditionis regula & amissi neglecta, unusquisq; pro suo ingenio scripturæ sensum ad suum institutum detorquet.

Quæ deinceps in explorandis quæstionum generibus ab isto scribuntur, pleraque omnia tam aperi-

N ii cas

captiosa & sophistica sunt, ut præter solam libelli inspectionem & lectionem æquus & uncunq; attentus lector aliam nullam responsonem & confutationem requirat. At ipsemet castigator iniquitatem censuræ sua subinde prodit, cum aliqua è libello (qua uideri poterat) absurditate producta, eius mitigationem & temperamentum quod statim adiicitur, cum dissimulare non posset, calumniandum suscepit. Ad insigniores igitur aliquot calumnias obiter respondebimus.

In ordine quæstionū, quæ ad doctrinam pertinet, tertio loco cōstituitur ea doctrina, quæ ab omnibus ecclesiis uel maiore eius parte est recepta, & probabilibus rationibus è sacris literis confirmata. Hanc pio cuiq; suscipiendā existimat; quamuis ingeniosis hominibus, rationes occurrere possint, qbus probabiliter refutetur. Ad quod doctrinæ genus auctor hæc & huiusmodi referenda intellexit. Animas beatas corporibus solutas, statim diuina uisione frui, quod Ioannes xxii. negauit. Angelos & beatorum hominum spiritus, qui iam diuina uisione fruūt, pro conseruis, uel (ut ita dicam) commembris suis, in terra peregrinantibus apud Deū intercedere, quod Zwinglius improbavit. Animas è corporibus excedentes, statim à Deo, uel suppliciis æternis uel cœlesti regno adiudicari; quod Græcis neq; in hunc usq; diem, olim nec Latinis quidē omnibus uidebatur, & si qua his similia sunt. Hanc doctrinam igitur suscipiendā auctor monet, quod iam ab omnibus penè ecclesiis sit recepta: addit autem, & pros-

probabilibus è sacris literis rationibus confirmata. Hoc temperamentum de confirmatione è sacris literis, nupgas hic noster appellat. Quid ita! Quod nulla tam crassa in quaestione ueniat absurditas, cui non hac ratione coloraliquis è sacris literis induci possit. Quin potius hæ uanissimæ nugæ sunt. Nam si tam crassa sit hæc absurditas, haud dubie apertis diuinæ scripturæ testimoniis confucabitur. Quomodo igitur probabiles rationes dici posseunt, quæ apertis diuinæ scripturæ testimoniis aduersantur? At si hoc temperamentum non sufficit, addere & illud, Et apertis diuinarum literarum testimoniis non repugnat. Quod si cui nec illud satisfacit, iam cū Bucero commentate. illirescit, qui monet ex hoc consensu ecclesiæ non esse in Matth.
cap. 1. ciuiquam uerendū, ne impia hominum cōmenta sibi obtrudantur. Illa enim semper hac nota deprehēdi. Quod expressis scripturæ oraculis ex diametro repugnant. Quod exempli loco adfert, Missam sacrilegiū dici, quod in eos singatur Christus immolari, de eo nō est nunc disputandi locus: hoc certè constat, hanc loquendi formam, ut in legitima celebratione corporis & sanguinis Domini (quæ iam inde usq; ab Ambrosii ætate Missa nominatur) in qua immolationis Christi in cruce factæ memoria representatur, Christus offerri & immolari dicatur, non esse nuper in aliqua ecclesiæ parte repartam: sed iam olim à grauiſſimis uiris utriusq; orientis & occidentis ecclesiæ, summo consensu usurpatam, & si recte explicetur, quod ab illis doctissimis uiris sit, nihil habet.

se, quod diuinis literis aduerteretur. Testimonia uero illa
quorum meminit, quibus id probetur, non à nuper exor-
atis, leuiibus, indoctis & impuris papistis; sed ab antiquissi-
mis, grauissimis, doctissimis, sanctissimisq; scriptoribus,
in hanc sententiam esse producta: quod si opus sit facile
ex Iustino præsertim & Cypriano demonstrare possimus.
Non igitur fatuitas est, hæc testimonia pro comprobā-
do mystico sacrificio produci; nisi forte hi grauissimi viri
ab eo fatui iudicentur: quos cum multis aliis eruditio-
ne & pietate prestantissimis, his testimoniis, ad compro-
bandum mysticum in legitima administratione sacra-
menti Dominicī corporis, sacrificiū, usos constat.

Miror aut̄ cur illud reprehendar, quod dicitur non esse
pugnaciter agendum in confutatione earum quaestionū
qua iam recepta sunt, etiam si neque tam claris scripturæ
testimoniis, neque tam firme & antiquo ecclesiæ consensu
mitantur, modo diuinis literis manifestè non repugnant.
An non idem à Bucero dictum fuisse supra ostendimus,
cum ait: Impia hominum commenta hoc modo depre-
hendi, quod cum expressis scripturæ oraculis ex diame-
tro pugnant. Quæ igitur à multis & grauibus uiris re-
cepta sunt: neque apertis scripturæ oraculis confutari
possunt, non statim inter impia hominum commen-
ta reiici debent: neque de iis temerè odiosum certamen
cum quoquam suscipiendum erit. Modestius autem
uir quidam eruditus, ex eo hominum ordine qui prote-
stantes uocantur, cum de sanctis hominibus iam Chri-
sto

Iacobinus
Camerar. de
p̄i Catholi-
ca ecclæsiae
præcib;

sto fruentibus loquitur, pia inquit affectio erga illos,
& uotum communium precum non possit ut opinor,
damnari: cum neque aduersetur doctrinæ ueritatis ce-
lestis, & exempla ueruostatis extent. Nimis autem in-
ceptum est, quod hic noster adorationem Baalim hac ra-
tione defendi posse scribit, quasi non satis manifestè in
scripturis sacris alieni Dei adoratio prohibeatur.

Cum in libello dicitur, si qua sententia iam omnino
recepta, minus alicui probabilis uideatur, de ea tamen
non passim neque odiose contendendum, sed cum eru-
ditis uiris placidè inquirendum, nescio quam hic ar-
rogantium obseruarit. Affirmat non esse dubium quin
uerborum blanditiis mali grauitatem extenuet, dum
falsa, peruersa aut uitiosa commenta, sententias minus
probabiles appellat. At quis spiritus tibi hanc auctoris
mentem fuisse reuelauit, ut nomine minus probabi-
lium sententiarum falsa, peruersa & uitiosa commenta
intellexerit? nisi is spiritus, qui etiam rectè & simplici-
ter dicta falsis suspicionibus deprauare consuevit? Certe
auctor ipse inter sententias minus probabiles, & eas que
diuinis literis & ueteris ecclesiæ traditioni aduersant (ea
enim sunt falsa, peruersa & uitiosa commenta) manife-
stè distinguit. Ac si scire uis quid hoc loco nomine sen-
tentiarum huiusmodi, quæ quamuis receptæ sunt tamen
alicui minus probabiles uideri possint, auctor intellexe-
rit, ego tibi paulò sincerius & uerius auctoris mētem de-
clarabo. Receptra cist iam olim sententia, & Augustini
omni-

DEFENSIO LIBELLI,

omniumq; eius & sequentium ætatū consensione firma
 ta, infantes etiam Christianorum, qui cetero baptismum
 moriuntur, æternis suppliciis damnari, uel certè regno
 Dei in perpetuum excludi. Quid si cui hæc sententia du-
 torius minusq; probabilis uideatur, & probabilibus rationi-
 bus mouetur, ut existimet huiusmodi infantes qui iam
 uoto & uoluntate parentum Deo ad baptismum oblati
 & consecrati sunt, si ante expirent, quām baptismi sacra-
 mentum cōsequi possunt, à Deo recipi, & à baptismi gra-
 tia, à quo non uoluntate sed necessitate prohibentur non
 excludi, sed uotum & uoluntatē pro facto deputari? Quo
 modo sine dubio adultis sublata baptismi facultate fides
 & baptismi uotum pro baptismo deputatur, & infantibus
 Hebraeorum ante octauum diem mortuis parentū
 ad ipsorum salutem suffecisse putatur: qua in sententia
 superiore seculo fuit uir doctiss. Joan. Gerson, & nostra
 ætate uir acutissimus Thomas Caietanus. Quod cum ita
 sit, existimamus multo eum qui ita sentiat, rectius pru-
 dentiusq; facturum, qui de hac sua opinione atq; senten-
 tia cum doctris viris & ingenii moderatioris inquirat, &
 placidè moderateq; disceptet, quā qui eam passim & con-
 tentiosè apud quosquis obrudat, & aliter sentientibus per-
 tinaciter & odiosè obliuetetur. Quam quæsto hic æquissi-
 me lector arrogantiam & non potius summam mode-
 ritatem animaduertis. At uideat prudēs & pius lector quid
 de his iudicandum sit, qui salutem huiusmodi infantium
 • uicentissimum fiduci articulum publicè priuacimq; per-
tinac-

discisimè uentur, idq; noua & inaudita ratione, cùm
promissionem firmamētumq; salutis huiusmodi infan-
tium nō ad baptismi gratiam, ut omnes ecclesiastici, sed
ad generationem & ortum carnalem referūr: & quod in-
tolerabilius est, contrariam sententiam tam multorum
& antiquorum patrum testimoniiis firmatā, ut grauissi-
mū & intolerabilē errorē, publicis scriptis & cōcionibus
insectantur.

Parem hic animi cādorem adhi-
ber, cū & illud arrodit quod in libello uerissimè dicitur.

Quæ probabilibus rationibus doctorum hominum in
utramq; partem differūtur, de iis liberam esse cuiq; quid
uelit sequendi potestatē, quo dicto asserit curiosis & pro-
teruis hominibus plus licentia quam par sit concedi.
Quam autem id falso asserat exemplo id manifestum
fiet. De origine animæ cruditez & graues extat iam olim
hominū in utramq; partem disputationes, aliis arbitran-
tibus eas ex traduce propagari, quam sententiam ut à pri-
mordiis fidei acceperam, Aethiopes hodie constanter re-
cent: aliis assertibus animas singulas à Deo creari &
corporibus iam conformatis infundi, quam sententiam
iam maxima pars scholasticorum doctorum sequitur.
Quid hic quæsto periculi est, si dicamus unicuiq; fas esse
citra odiosam contentionem & pertinacem asseueratio-
nem utrum ex iis uelit, eamq; quæ sibi magis probatur
sententiam sequi?

Nunc ad eas tandem sententias uentum est, quæ diui-
nis literis & ueteris ecclesiæ traditioni aduersæ postremis

DEFENSIO LIBELLI,

his temporibus per errorem, imperitiam uel ambitio-
nem inuectæ sunt. Eas libelli auſtor ita cauendas nō ne-
gat, ut tamen priuato homini temerè apud quofuis de iis
contendendum non putet, ubi certa sit offensio, utilitatis
& profectus nulla ſpes. Adiunxit autem tres Christianæ
prudentiæ regulas, quarum prima eſt, non temerè & paſ-
ſim ubiq; dicendum quicquid ſentias; altera, nunquam
dicendum contra quām ſentias; tertia, ubi gloria Dei &
proximi utilitas postulat, liberè & conſtanter dicen-
dum quod ſentias. Atq; his cautionibus et præſcriptioni-
bus om̄em ſe calumniæ aditum interclusiſſe ut nulla ad
eū parte adſpirare poſſit, putabat. Sed caſtigator noſter,
qua eſt ſubtilitate, rimas adhuc aliquot, per quas pene-
traret, inuenit. Primum quod errores & corruptiæ que-
ut fermentum uitandæ monentur, ad poſtrema hæc tan-
tum & corruptiſſima tempora reſtringātur. Quaſi uero
hæc poſtrema tempora triginta tantum aut quadragin-
ta annorum ſpatio definiuntur. Certe confuerunt ipſi
ſuas ſententias piaꝝ uetus tati patrocinio & testimonio
commendare. Papifticos autem, ut uocant errores no-
uitatis nomine condemnare: ut qui à trecentis uel quas
dringentis circiter ab hinc annis ab indoctis ſophiſtis uel
ab auaris & ambitionis pontificibus inuecti ſint. De iſtis
erroribus non eſt nunc hic diſputandi locus. Grauiſ
enim res eſt, & diligētiore inquisitione opus habet. Illud
tantum hoc loco admonendum, nonnulla ab hiſ pro
capitalibus & exitialibus erroribus damnari, que ſi re-
ſtare

& cestimentur, tam grauiter damnanda non sunt: cum
 & antiquitus per omnes ecclesiias sint recepta & diui-
 nis literis non aduersentur, imò probabilibus rationis
 bus ex iisdem diuinis literis non destituantur. Quem,
 admodum contrà facendum est piè initio receptis & cre-
 ditis, postea superstitiones opiniones & obseruaciones
acclesiasticæ, quas nonnulli ecclesiasticæ auctoritatis præ-
 posterè studiosi, defendendas sibi putauerunt, cuius
 rei exemplum in cultu et ueneratione sanctorum, cu*Immaculæ*
 ius hic sit mentio maximè cernitur. Nam ueteres addu-
 citi scripturæ testimoniis et exemplis, quibus manife-
 stum est preces iustorum hominum pro aliis suscep-
 plurimum apud Deum ualere, adhac certo persuali ho-
 mines non extingui morte, sed Christo coniunctos bea-
 tam uitam agere: eorum quoq; precibus in celo regnan-
 tium, sc in hac uita peregrinantes iuuari magnopere op-
 tarunt ac postularunt: atque uotum illud suum ac deli-
 derium uel omnes in uniuersum, uel nominatim quoq;
 aliquos ex iis, tanquam spiritu & animo præsentes appels-
 iando, tum in publicis tum in priuatis precibus declara-
 runt: non quo illos mediatores summos et propitiato-
 res apud Deum constituerent: sed ut precibus illorum,
 quas plurimum apud Deum ualere credebant, nostris
 quoque precibus adiunctis, facilius à Deo patre per uni-
 cum mediatorem et propiciatorem C H R I S T V M,
 quod uellent impetrarent. Quomodo Chrysostomus,
 Quando, inquit, quod ex nobis est simul offerimus.

DEFENSIO LIBELLI,

& accedit intercessio sanctorū, plurimum nobis confert.
 Neque per hoc puram & legitimam Dei inuocationem
 ullo modo corrupti censemant, non sanè magis quām
 cūm in hac uita exemplo apostolico, fratres nostros
 Christianæ professionis uinculo nobis coniunctos im-
 pensius & enixius obsecramus, ut nos precibus suis apud
 Deum laborantes adiuuent. Hoc autem uel ipsi schola-
 stici uiderunt, in quibus Alexander Alesius disputans de
 eo qui sit orandus, solum Deum simpliciter orandum &
inuocandum afferit, ut à quo solo sit omne bonum, san-
ctos uero magis se habere ex parte orantium quasi co-
adiuantes, quām illius qui oratur. Hęc nemo sanus im-
 pietatis damnare poterit. Sed hominum supersticio hos
limites paulatim excessit. Tantum enim hęc sanctorum
interpellatio excreuit, præsertim uirginis matris, ut ad-
uocati & mediatoris Christi officium propemodum
obscurari. Maiore enim studio, & pleniore fiducia ple-
 rig. matris & aliorum sanctorum, quos sibi patronos &
 aduocatos delegerunt, nonnunquam etiam obscuro-
rum & incertorum quām ipsius Christi patrocinio & in-
tercessione se commendarunt, ac proprios Christi, ran-
quam iam aduocati & intercessoris officio defuncti titu-
los, ad niagrem tanquam potiorem uel certè leniorem &
mitiorem translulerunt. Neque id à uulgo tantum im-
 perito factitatum est, sed etiam doctorum Theologo-
 rum scriptis & concionibus comprobatum. An nō aper-
 se scribit Gabriel Biel uir aliqui non indoctus nec in-
 eptus,

epus patrem cælestem dimidium regni sui dedisse bea-
 tissimæ uirgini coelorum reginæ, idq; in Ester significa-
 tum fuisse, cui dictum sit ab Assuero, etiam si dimidium
 regni mei petieris dabitur tibi; ita patrē cœlestem cùm
 habeat iustitiam & misericordiam tanquam potiora re-
 gni sui bona, iustitia sibi retenta, misericordiam uirgini
 matri concessisse. Eandem sententiam ab insigni quo-
 dam Theologo publicè aliquando pro concione Lute-
 cie Parisiorum proponi audiui. Eadem in urbe cùm ado-
 lescens quidam ad supplicium illud exquisitum & hor-
 rendum fidei nomine duceretur; ac palo inspecto subin-
 de exclamaret, Domine Deus habe miserationem mei,
 magni quidam nominis Theologus mulç insidens, iden-
 tide increpatris uoce & gestu occlamauit, dic inquit Ma-
 riamater gratia, mater misericordia &c. Sancta Maria
 ora pro mc. Hęc & similia plura proferri possint, ut quod
 nonnullis in locis in precibus ecclesiasticis canitur. Ora
 patrē et iubē filio. Item: O felix puerpera/ nostra pians
 sceleratiure matris impera/redemptori, Hęc ut colorem
 aliquem inuenire possint, eiusmodi tamen sunt, ut pias
 aures non immerito offendant: et ab optimis quibusq;
 & minimè superstiosis improbantrur. Quinetiam pu-
 blicè ab iis quorum ad officium hoc spectat, corrigenda:
 ac sanctorum et imprimis uirginis matris ita ueneratio
 commendanda, ne Christi seruatoris honori aliquid dero-
 getur, neue (ut Bonauētura uerbis utamur) dum matris
 excellētia ampliatur, filii gloria minuatur, & sic in illo

In profa cito
initium. Na-
ria preconio.

In Tert. dis. 3. q. 2.

O iii mater

mater prouocetur, quæ magis uult filium extolli quam seipsum, ut pote creatorem creature. Et mox, obiciens bus quod honor matris referatur ad filium, responderet idem ille Bonaventura. Verum id quidem esse, non tam ex eo sequi, quod omnis honor qui attribuitur filio, tribuendus sit matri; quia sic non esse filium hono- rare, sed potius filio contumeliam facere, dum honorem ipsi debitum quis alii attribueret. Hæc ille & quidem piè, quæq; aliorum incommodè dictis corrigendis rectè op- ponit & adhiberi possint. Verum illis tam absurdis erro- ribus alii offensi, nō se intra abusuum & superstitionum reprehensionem continuerunt, sed simpliciter omnem interpellationem sanctorum cum Christo regnantium impietatis, blasphemiarum, & idololatriæ damnauerunt: ac ut eam magis odiosam ac tetram redderent, sanctos iam beato suo cum Christo fructes, mortuos homines, pra- ter ecclesiæ consuetudinem appellarent. Atq; hanc mor- turum, ut uocant, appellationem inter præcipuos ero- res Papisticos, ob quos uidelicet illorum communio fu- gienda sit, posuerunt. Eam potissimum damnationis huius sententiam adferentes, quod per eam pura, & legi- tima Dei inuocatio corrumpatur: & ad homines mor- tuos gloria soli Deo debita transferatur, cum iam supra satis ostenderimus, hac sententia si rectè intelligatur & usurpetur, nihil Christi officio, & gloriarum Dei derogari: cū & Christo ueri intercessoris & capititis ecclesiæ ac uni- ci redemptoris ac propitiatoris officiū relinquatur: & ora- tio

tioannis ad Deum tāquam ad unicum fontem & largi-
torem omnis boni referatur. Quare & principibus in ea
societate uiris aliquando hēc sententia non tam absurdā
uita est. Lutherum & Oecolampodium omitto, quorum
aperta testimonia proferri possint: unū modō Bucerum
proferam, qui in defensione ad Abrincensem Episcopum
sic loquitur. Si quis per pensa infinita illa Dei in sanctos
indulgentia & facilitate & simul illorum in nos miseros
adhuc conseruos suos & cōmembra charitate, animi ar-
dore huc prorumpat, ut illos ceu p̄fentes p̄fens ap-
pelleret, proq; se intercedere Deū roget, id licet in nulla scri-
ptura doceatur, si sic tamē fiat, nulli damnamus. Huius-
modi enim primū ipsum Deum orāt, & tota fiducia Dei
bonitate & Christi merito nitunt. Sanctos uero inuocāt
ut unā oreant, nō ut pro se oreant, ipsis orare aut nō auden-
tibus aut negligētibus. His certè multū dissenteranea sunt
illorū scripta, qui hanc appellationē sanctorū quocunq;
tandē modo fiat, blasphemiae & idololatriæ cōdemnant.
Sed de hac re obiter dixisse sufficiat, ut intelligamus non
rectē à plērisq; nec eodē ab omnibus modo falsas istas &
impias doctrinas aestimari. Indignū autem refutatu est,
quod enumerationē illam per errorem, imperitiam uel
ambitionē doli insimulat; neq; em̄ qui causas aliquot er-
rores aut facti alicuius adducit, reliquias excludit, sed po-
tius reliquias eiusdē generis in iis intelli & includi uult.
Nō igitur negare uoluit auctor errores aliquos per au-
ritiam uel per uafriciem obrepere potuisse.

Iure.

Iure se reprehendere putat quod dicitur, ita doctrinę
 palam impiz fermentum cauendum, ut tamen non te-
merè apud quosuis de eo contendatur: quo quid uerius
& sanius dici potuit: Præsertim cum de homine priuato
loquatur: & expressè addatur, ubi certa offensio, utilitatis,
nulla spes: & regula proponatur, ubi gloria Dei & proxi-
mi utilitas postular, liberè et constanter dicendum esse
quod sentias. Mirum autem cur dicat calliditatem lau-
dari, cum dicitur. Non paſſim et ubiq; dicendū esse quic-
quid sentias. Quid, an non extremae teneritatis est paſſim
& ubiq; sine ullo hominum et temporum delectu,
quicquid sentias effutire: Est igitur hoc Christiane pri-
dentiz proprium & præcipuum officium, neq; ſolum à
priuatis ſed ab iphis quoq; diuini uerbi ministris obſer-
vandū. Idq; mādato & exemplo Christi et Apostolorum
cōprobatur. Prohibuit em̄ Christus sanctum dari cani-
būs, et de doctrina ſua à pontifice interrogatus obticuit.
Quare recte ab Augustino diſeritur, aliud eſſe uerum
occultare aliud falſum dicere uel mentiri: illud enim nō
ſemper uitiosum eſſe, hoc uero ſemper. Sic enim de uer-
bis Domini ſcriptum reliquit. Quoniam potest nō uul-
los Dei præceptis obtemperare cupientes nomē ſimpli-
citatis decipere, ut ſic putent uitiosum eſſe aliquando ue-
rum occultare, quomodo uitiosum eſſt aliquādo falſum
dicere, recte ſubiungit. Nolite sanctum dare canibus: quia
Dominus quamuis nihil mentitus ſit, uera tamen ali-
quando occultare ſe oſtendit, dicens. Adhuc multa ha-
beo

DE OFFICIO PII VIRI.

iii

Hoc nobis dicere, Ibidem: Qui ergo mundum & simplex
cor habet, non debet sibi reus uideri si aliquid occultet,
quod ille cui occultat, capere non potest, nec ex eo arbi-
trandum est licere mentiri: non enim est consequens ut
cum uerum occultatur, falsum dicatur. Hactenus Augu-
stinus. Si ergo uerum occultare licet, etiam ubi occasio
aliqua eius proferendi offerri uideatur, quanto magis ta-
cere licet ubi non modò utilitas nulla inuitat, sed certa
etiam noxa & offensio expectatur.

Hactenus in iis quæstionibus quæ doctrinam spectat
terfati sumus; nunc quem candorem & qualem tandem
acuitatem in explorandis iis, quæ de cæremoniis & tradi-
tionibus ecclesiasticis ad disciplinam populi Christiani
pertinetibus dicta sunt, adhibuerit, uideamus. Primum
itaq; scribit auctor libelli sacramenta à Christo instituta,
castæ & integræ obseruanda, nihil ut eorū institutioni tā-
quam mutilis & imperfæctis addatur, neq; ut superfluis
derrahatur. Hoc cùm simpliciter reprehendi non possit,
aliud quod mox subiicitur dictum inuadit, quo scribitur,
Apostolis, eorūq; successoribus ius potestatemq; cōces-
sam esse, ut pro tempore, & utilitate ecclesiæ ritus quo-
dam instituerent, quibus in publicis illis ecclesiæ conuen-
tibus sacramenta illa diuinitus instituta administraren-
tur. An hic quicquam animaduertis cādide lector, quod
non & uerissimum sit, & à grauiissimis uiris & ducibus il-
lius etiam societatis confessum & affirmatum: Cuius rei
exempla proferre haud difficile esset, nisi prolixitas pro-

P

hibe,

De cæremoniis
ijs & ritu
bus ecclesiasticis.

DEFENSIO LIBELLI,

liberet & minus necessarium esse scirem. Quis enim unquam non ingenuè agnouit, in celebratione publica sacramentorum, iam inde ab ipsis apostolis, & antiquissimis ecclesiariū temporibus, ritus quosdā ad ordinis & decretorū in iis conuentibus conseruationem, & ad dignitatis & uirtutis illorum cōmendationem & explicationē, institutos, & summo cōsensu per uniuersas totius orbis ecclēsias obseruatos fuisse. Quid, an hæc pugnare putas & contradicere iis, quæ supra a firmata sunt, nihil sacramentorum institutioni tanquam mutilatīs & imperfēctis addendum? atqui hoc castigator noster persuadere conatur. Verū uel pueri prīmis dialecticā elementis imbuti facilē hoc sophisma deprehendent, & prauè uitioseq; hunc clenchem institutum esse clamabunt. Non enim hæc re ipsa pugnantia sunt, nihil addi licere sacramentis diuinis, & addi licere, modò illud diuersa ratione fieri intelligatur: uidelicet nihil addi licere, quibus homines ad sacramenti dignitatem considerandam excitantur & commoueantur. Verū quā parte eum calceus urat satis appetit, cum de quibus additamentis loquatur mox aperte declareret. Agnoscit uerustam esse originem exuflationis, Chrismatis, & cerei paschalis, quibus accesserit sputum sale mixtum, aliæq;, ut inquit, insulſitatem. De hoc sputo, cui iniquior esse uidetur, aliæ erit dicendum. Non autem sine magna contumelia antiquitatis & totius prīceps ecclēsiz, hanc & eius summi

DE OFFICIO PIU VIRI.

In ceremonias, insulticantes appellat. Cur autem non
huius modo quæ leuiores uideri poterant, sed antiquissi-
mas illas & sanctissimorum uerustissimorumq; patrum
testimonii commendatisimas, exufflationes & Chris-
tatis ceremonias repudiauerint, ipsi uiderint: illud
certe tolerandum non est, quod non modo illas ut mi-
nus utiles uel superuacaneas omiscerunt, sed ut inceptas,
iudicas, ridiculas, imò noxias & pernicioseas plazique
damnandas & profigandas ducunt: eosq; qui eas antiqui-
satis reverentia, & præsentis ecclesiæ charitate, ac publi-
ca pacis studio adducti colunt atque obseruant, ut Papi-
stas et Antichristianos insectantur: quæ insectatio non
modo ad præsentem ecclesiam, iam proh dolor mul-
tis sordibus inquinatam, sed ad universæ ecclesiæ, qua-
tenus rerum ecclesiasticarum memoria repeti potest, in-
famiam et consumeliam pertinet. Rectè autem uidit, ad-
uersus eos qui contumaciter hæc repudiant, uno uerbo
litè dirimi et finiri posse, si dicatur, optimo consilio, Chri-
sti institutioni hæc à maioribus adiuncta fuisse: que sen-
tentia ut uerissima et certissima est, ita qui eam negant,
summa impudètia et extrema arrogantia, maioribus no-
stris ignorantiam et stoliditatem, imò temeritatem et
blasphemiam impingunt, qui sacramenta diuina quasi
per se frigida et imperfecta, his additamentis et huma-
nis inventis corrigere et perficere uoluerint: Christoq;
quodammodo incogitantiam et negligētiā exprobra-
tunt. At qui piu homines, ei de maiorum institutis sincere

DEFENSIO LIBELLI.

reuerenterq; iudicantes, facile uident & ex ipsorum Icri-
ptis obseruant longè alio consilio has ceremonias à ma-
ioribus institutas. Quare & hi qui inter istos saniores &
moderatores fuerunt, longè mitius et religiosius de hu-
ijs genetis ceremoniis senserunt. Ac imprimis opera-
precium me facturū puto, si huius hominis importuni-
tati excellētiſſimi & nominatiſſimi inter ipsos & summz
auctoritatis uiri ſententiam oppoſuero, is erit Martinus
Buceruſ, cuius hēc ſunt uerba: Exorcismi, exuſſationes,
Chrifmī, alba uestis, benedictio aquæ baptifmatis, et si
quos alios ritus ueteres ad baptifmum uſurparunt, ubi-
cunq; adhuc in uera fide abſq; uilla ſuperſtitione ſeruau-
tur, pro bonis & piis exercitiis habeantur, Idem. Cōſul-
tū inquit eſſet, ſi in eſſentialibus articulis religionis con-
ciliatio fieri poſſit, ut etiā in his & ſimilibus ritibus, quos
uetus ecclesia communiter & singulari attentione coluit,
cōformes nos exhibeamuſ. Hēc certē uerba et maiorem
reuerentiam erga hēc maiorum instituta declarant, lon-
geq; meliorem firmæ concordiz ſpem oſtendūt. Impu-
dens igitur calumnia eſt, oleum & cereum aliter adhiberi
non poſſe, niſi Christo incogitantia exprobretur, qui nō
ſatis prouiderit hiſce materiis non minus quam aquaz,
ſpiritus sancti gratiam representari debere. Neq; enim
eorum qui hēc adhibenda primūm instituerūt, longoq;
tempore in hanc uſq; æratem adhibuerunt, ea mens fuit,
ut iudicarint ea ad ſacramenti huius ſubſtantiam & per-
fectionem neceſſaria eſſe, uirtutemq; aliquam baptiſmo
addeſſe

libro Gen-
uine ſcri-
pto Lypſie
anno 1510.

allere, sed ut his signis tanquam uisibilibus uerbis, ut ab Augustino appellantur, homines de sacramenti huius conditione, dignitate et uirtute admoneantur; quando in comparatum est, ut plerique homines magis signis in oculis incurrentibus, quam uerbis aures perfonantibus moueantur. Quamuis non satis deplorari potest nostrum temporis corruptela, quo sacramentū hoc negligenter & indignissimè fere administratur. Nulla cū uel certe minima in eius administratione reverētia adhibet, nulla institutionis præsentiu ratio habetur, cæmoniaz omnes ut muta & inania simulachra exhibentur, quo sit ut apud alios in ludibrium et contemptum, apud alios vero in abusum et superstitionem abierint. Hæc quæ uisio hominum accidunt, utinā corriganter, sperarem inferiores de ipsis cæmoniis ad legitimū suum et priuatum usum restitutis non tantam contentionē fore.

In rituum et cæmoniarum diuisione monet libellus quasdam cæmonias per uniuersum orbem iam inde ab ipsis ecclesiæ initiis summo consensu obseruatas, et ad nos usq; propagatas fuisse, quarū cùm rationes perpetuæ sunt, perpetuam quoque obseruantiam esse convenientia. Mox uero addit, ex iis qui per uniuersum fere orbem iam olim obseruabantur ritibus, nonnullos defuerunt paulatim abrogatos fuisse; atq; exempli gratia triplicem huius abrogationis causam apponit; uel quia non tamum momenti habere putabantur; uel quia temporum commutatione utiles esse desierunt; uel quia popu-

DEFENSIO LIBELLUS.

Hinc temperantia in abusum uenerant. Hic castigator nondum in se ipso querit, et pugnam ostendere conatur, ubi non modo pugna nulla, sed etiam summa consensio est. Si quis enim candidum animum adhibuerit, non modo haec non pugnantia, uerum etiam maximè consentanea, nec consentanea tantum, sed etiam consequentia esse deprehenderet. Nam ex traditionibus & cæremoniarum observationibus, quæ ob antiquitatem ad apostolos referuntur, quasdam uidemus in hunc usq; diem summaræ ligione ab omnibus gentibus Christiani nominis cultas & obseruatas; quasdam uero desuetudine paulatim abolitas: nonnullas uero quibusdam locis commutatas: cuius rei quæ alia causa est, quam quod ratio ob quam initio cæremoniaz huiusmodi instituz sunt & inductæ, in illis firma & immota permanerit, in his uero debilitata vel extincta vel commutata sit. Consequitur ergo si huiusmodi consuetudines & cæremoniaz ideo perpetuam obseruationem retinuerunt, quod earum rationes perpetuæ sint, ut quarum cæremoniarum non sit perpetua ratio, earum neque perpetuam esse obseruantiam necessitatem, sed ratione cessante & ipsam cæremoniam seu consuetudinem, quæ legis instar habet, cessare posse. Porro rationem hic intelligi existimo utilitatem, quæ non modo in fine utili ad promouendā in populo pietatem, sed etiam in accommodatione & collatione ipsius cæremoniaz ad eum finem, spectatur: uidelicet si caelatio & obseruatio momentum aliquod & pondus

DE OFFICIO PII VIRI.

ut ad eum finem consequendum obtineat, ut exempli
causa Aniversaria Paschæ, id est, Dominica passionis et
resurrectionis obseruatio, quæ non tantum in memoria
eius quod mortuus est Christus et resurrexit, sed etiam
in sacramento quo transitus è uita mortali ad uitam im-
mortalem significatur ab omnibus, qua patet nomen
Christianum gentibus celebratur. Atq; hic finis, id est,
memoriaz Dominicæ resurrectionis et sacramenti hu-
ijs felicis transitus frequens repetitio, quæm sit utilis du-
bium non est: ad eum uero finem plurimum conducit,
si in singulos annos sub ipsum quo resurrexisse creditur
diem, celebris populi conuentus habeatur, atque in eo
conuentu psalmis, hymnis, canticis, lectionibus sa-
crais et earum expositionibus, adhuc mysteriorum di-
uinorum, solemniore participatione ac splendidiore
quadam sacrarum ceremoniarum publicam in C H R I S T O
laetitiam significantium pompa, tanti benefi-
ciū memoria, tantæ que eo beneficio nobis partæ beatitudinis sacramentum, fidelī populo inculceretur & quo-
dammodo repræsentetur. Eadem ratio in aliis quo-
que ecclesiasticis ritibus in hunc usque diem inde us-
que à primis ecclesiæ C H R I S T I temporibus ubi
que seruatis facile perspici & explicari possit: cuius-
modi sunt celebratio Dominicæ Ascensionis, Aduen-
tus Spiritus sancti, Natalis dominici, Ieiunii uel absti-
nentie quadragesimalis, Exorcismorum, abrenun-
cationum & consignationis in baptismate, psalmorum &
hymn.

hymnorum decantatio, solennium precum et lectio-
mum in sacra synaxi recitatio, mulierum uelatio et silen-
cium in ecclesia, facinorosorum hominū à fidclium cō-
emunione legitima separatio; hæc enim omnia perpetu-
am habent rationem, quare non mirum si earum quoq;
obseruatio perpetua fuerit. De superstitionibus et abusi-
bis quæ pastorum negligētia et imperitia, et populi ma-
litia in eas irreperunt, nihil nunc aliud dicimus, quā nos
cum optimis quibusq; eas defendere nolle: sed prudenti
consilio, eas omes abusiones ab iis remoueret tolli sum-
mopere cupere, & quantum in nobis est, suadere, neq; ta-
men propter agnatum & inductum rei per se bonum ui-
cium, rem ipsam abiiciendam ducimus: sed ad rem uti-
lius conseruandam, uitia tollenda & rescindenda pura-
mus. Porro cæmoniaz quædam & ritus sunt antiquissi-
li quidem, & aliquanto tempore per ecclesiás latè usu-
pati, quos paulatim obsoleuisse & in defuetudinem ueniſ-
te uidemus: ex quibus alii prorsus extinti sunt, aliorū
uestigia adhuc tantum quædam & lineamenta seruan-
tur. Horum ab libelli auctore tria genera commemorā-
tur, quorum primum est eorum in quibus non tantum
momenti putabatur, ut omnino eorum obseruatio tam
accuratè retinenda uideretur: cuius generis est illud,
quod à Tertulliano & Hieronymo adtertur, de prægu-
stacione lactis & mellis post baptismū, ad infantiz ut in-
quit Hieronymus significationem: qui ritus ad illud Pe-
tri alludebat. Quasi modò geniti infantes lac et mel con-
cupi-

DE OFFICIO PII VIRI.

119

explicite &c. Item non geniculandum dominico die, &
 per omnem Pentecosten, hoc est, quinquaginta illos à
 Pascha ad Pentecosten dies, sed stādo orationē facienda,
 cuius ut apostolicz habitz, & in synodo Nicena cap. xx.
 constituz, & diuina ecclesiarum consuetudine firmat^r
 obseruationis, nullum nūc in ecclesia uestigium est reli-
 quū. Certe inter Dominicū & quācūs profestū diem nul-
 lum discrimen obseruatur, nisi quōd solennibus quibus
 dām ieiuniorū diebus Diaconus ad genua flectenda hor-
 tur. Item ieiunium quartæ feriz & prosabbati olim re-
 ligiosissimè celebatur, quibus diebus & synaxes fieri apo-
 stolicz esse ordinationis testatur Epiphanius. Sed illud
 quartæ feriz ieiunium propemodum apud Romanos
 obsolevit, nisi quōd nonnullæ gentes & priuatim nōnul-
 li homines eo quoq; die à carnium esu abstineant. Pro-
 sabbati uero siue sextæ feriz ieiunium in abstinentiam
 tantū carnium est conuersum, quomodo & totius feriæ
 Quadragesimæ: quæ tñ abstinentia inanem tantum ueri
 ieiunii umbrā retinet, cùm apud plerosq; deliciarum cō-
 mutationem, & maiorē luxus profusionem, quam cor-
 poris lascivii refrenationem ullam habeat. Alterius ge-
 neris sunt quæ facta temporum commutatione usum in
 ecclesia habere desierunt. Initio enim ecclesiis aliquor
 per insigniores ciuitates & prouincias constitutis, cùm
 eisdie ex gentibus & Iudeis homines ad Christianismi
 professionem accederet, universali confessione consti-
 tutum & receptum fuit, ut statim tantum diebus, hoc est,

Q.

pri-

DEFENSIO LIBELLI,

pridie Pascha & Pentecostes, solenni more in ciuitatibus baptisimus administraretur: ut qui è genitibus in communionem & tāquam in ciuitatem ecclesiaz adscribi uellent, certo tempore in ciuitate uenientes, cōmodius à presbyteris & catechistis fidei doctrina informarentur; & scrutinis, Catechismis, ritibusq; nōnullis sacris ad baptisimi susceptionem præparentur. Aucta uero iam & propaga gata ecclesia, cùm extincta fere gentilitate Christum omnes profiterentur, soliq; prope modū infantes ad baptisimum offerrētur, quorum tenera etas multis periculis est subiecta, non uisa est amplius tam accurata horū temporum obseruatio necessaria, sed contrà potius libera quocunq; anni tempore baptizādi infantes facultas permitta est; ita tamē ut solennis illius ritus in iis ipsis temporibus uestigia adhuc retineantur, quibus tamen temporibus uel pauci aliquot infantes baptizandi adhiberisolebant, ne prorsus inanis, ne dicam inepta & absurdā pompa exhibeat, si cæmonia illæ in gratiam corū quis sacramentum hōc regenerationis percepturi sunt à maioribus instituz, nemine præsente ad quem ille pertineat, celebrētur. Tertio loco sunt qua olim ecclesiaz initio tu-
tō & castè obseruabantur, sed postea multitudine & li-
centia populi crescente in abusum uenerant: ut erant ce-
lebrioribus temporibus nocturnæ in ecclesiis vigiliz,
ex quibus hoc religiosissimè tenebatur, ne noctu Pa-
scha ante noctis medium populus dimitteretur. Ve-
sum ha nocturnæ vigiliz in populo obsoletæ, à solis fe-
re

Vide Robert.
Tractat. de
lib. 4. ca. 1.

de monachis utcunq; retentæ, & maiorum prudentia in
ieiunia sunt commutatæ, quæ ideo ieiunia dispensationis
nocantur; sic ut ipsi ieiuniorum huiusmodi dies, ipsa-
rum vigiliarum unde commutata sunt, hodieq; nomen
obtineant. In his igitur & huius generis ritibus aut aboli-
tis prolsus aut commutatis, facile cuiuis apparer eam ab-
rogationis uel commutationis causam fuisse, quod non
eadem utilitatis ratio in iis perpetua manserit. Non igi-
tur hæc ullo modo pugnant, sed ut diximus maximè con-
sentanea imo & consequentia sunt iis, quibus affirmas-
tur, earum cæmoniarum quæ ab ipsis initiis eccles-
iarum ad hæc usque tempora sunt propagatae, ideo per-
petuam merito obseruantia fuisse, quod earum rationes
perpetuæ & immutatae sint. Nituntur hæc omnia duo-
bus illis pronunciatis non tam uulgatis quam ueris, qui-
bus dicitur. Manente causa effectum manere, & causa
cessante, cessare effectum. Hanc quam modò explica-
ti non dubito auctoris mentem fuisse, quam castigas-
tor aut non intellexisse aut dissimulasse aut deprauasse
videtur. Non enim uoluit auctor in omnibus antiquis
receptis cæmoniis hanc perpetuam rationem spe-
ctari, sed in iis tantum quarum obseruatio perpetua, & in
hunc usq; diem immota retenta est. Hæc cū uerè, rectè &
sanè dicta sint, non erat quod homo intemperās ea arre-
putio homini, & sui repente oblito tribueret, quin potis-
tu aquus lector iudicet, an non si quis cōuiciis certare ues-
tigium illi Græcum cognomentum impacturus sit,

Q ii cuius

DEFENSIO LIBELLE.

capituli tamen strenuè, grauitateq; calumniando & cri-
minando exerceat. Adhibetur ab auctore patronus Augu-
stini. ^{sp. 111.} stimus qui in epistola ad Ianuarium dicat. Si quid scriptu-
ra diuinæ præscribit auctoritas, non esse dubitandum quin
ita facere debeamus, concludit ex eo castigator aduersus
libellum, ut quidem uideri uult, sepius per se con-
scientias stabilire, neque esse inutilem, etiam traditione
et ymaginione non adiutam. Quis id uero neget? Constat qui-
dem multas esse utriusq; testamenti præceptiones, tam
apertas & manifestas, ut cauillationem nullam admittant,
& explicationis nullius indigeant. At contra negari
non potest, quædam esse in iisdem scripturis diuinis præ-
cepit, quæ in quibusdam causis controuersiam & qua-
stionem habent, ad quam tollendam perpetua illa non
scripta traditione plurimum adiuuamur. Expressum est
& manifestum Christi mandatum, de docendis & baptizi-
zandis omnibus gentibus, in nomine Patris & Filii, et
Spiritus sancti. An sub hoc præcepto etiam infantes co-
tineantur dubitari merito possit, nisi traditio hæc egypti
ad huius mandati intellectum, adiumentum & lucem ad-
ferret. Quod autem subiicit Augustinus. Si quid tota per
orbem frequenter ecclesia, vocare in controuersiam insolentissimæ esse insanæ, quo dicto earum cæremonia-
rum quæ traditionum apostolicarum & universalium con-
suetudinum nomine vocantur, obseruatio commendatur,
hoc existimat sanctum uirum pacis fouendæ causa
utile esse censuisse, ut quod ad paucorum rituum consue-
tudi-

indinem pertineat, de quibus nemo ipsorum litigare vel.
 Ier, adseriq; uerba sancti Augustini ex eadem epistola
 cam air; Retineri quædam non scripta, uel ab ipsis apo-
 stolis, uel conciliis quorū est in ecclesia saluberrima au-
 doritas, statuta; sicuti est quod Domini passio, & resurrec-
 tio, & ascensio in cœlum, & aduentus ē cœlo Spiritus san-
 ctus anniuersaria solennitate celebrātur, & si quid aliud tas-
 te occurrerit quod seruatur ab uniuersa quacunq; se dif-
 fundit ecclesia. Concluditq; in hæc uerba, cuius obsecro
 pudoris est, ex hac paucitate immensum aceruum confi-
 cere, quod impostor noster molitur. At cuius obsecro
 pudoris est, impostorem temerē appellare, quem nullius
 us adhuc imposturæ conuiceris, atque id eo ipso in loco,
 quo qui uelementius & acerbius tecum agere uelit
 multo certiora imposturæ signa obiicere tibi possit. Nā
 ita pauca ista exempla ex Augustino à te commemoran-
 tur, quasi ostendere uelis, iis ferè solis hanc definitionem
 uniuersalium toto terrarum orbe obseruatorum rituum
 contineri, excludiq; multa, quæ hodie in ecclesia titulo
 uniuersalium rituum obseruantur. Cum Augustinū di-
 ligentius paulò legenti constet, hac regula multos ritus
comprehendi, qui à uobis ut Papistici ridentur, exhiban-
tur, & exploduntur. Cuiusmodi sunt uerbi gratia, exor-
cimus, & exuffatio, & renunciatio diaboli in baptismo
pamulorum. Sacramentum Chrismatis, & unguentum
quo baptizatos ungit ecclesia. Consignatio crucis, seu si-
gnum dominicae passionis in fronte baptizandorum.

Q iii Com.

lib. 4. cap.
tra lilia.
De symb. lib. 1. cap. 1.
et li. 4. cap. 1.
De mapp. et
ob cap. lib. 1.
cap. 3.

De peccato.
 nar. &c. re
 miss. lib. 1.
 cap. 3. 4.
 Contra Inte-
 rius Petiti.
 li. 1. ca. 10. 4
 De Trinit. li.
 2. cap. 26.
 Contra fau-
 stimil. 1.
 De cura pro
 mortuis. Tra-
 diti. 1. 4. in
 laudem.
 De Canticis.
 De lib. 2.
 cap. 10.

Commendatio defunctorum, & commemorationis marty-
rum ad mensam dominicam, certo loco, in solenni sacer-
doris prece. Deprecatio sacerdotis super aquā baptismi,
super oleum, super Eucharistiam, & super capita eorum
quibus manus imponitur. Longe ergo latius patet hæc
 Augustini regula de iis quæ totu[m] terrarum orbe ab uni-
 uerla quacunq[ue] se diffundit ecclesia, non scripta, sed tra-
dita obseruantur. Quod autem uideri vult hæc ipsa mo-
 destia tantum & pacis souenda causa ab Augustino fu-
 isse concessa, ut ex hac modestia uiam sibi sterneret ad li-
 beram querimoniam qua postea utitur. Verū id quidem
 est, queri Augustinū humanis quibusdam constitutioni-
 bus & ut ipse appellat presumptionibus sic omnia suo
 tempore plena fuisse, ut præ iis multa in diuinis literis
 saluberrima præcepta minus curarentur: quæ religio-
 nem ipsam (quam paucissimis & manifestissimis celebra-
 tionum sacramentis misericordia Dei esse liberam uo-
 luit) seruilibus oneribus premant: ut tolerabilior sit con-
 ditio Iudeorum, qui diuinæ legis sarcinis non humanis
 presumptionibus subiiciuntur. Hæc quidem Augusti-
 nus, at ea minime ad eos ritus quos tota per orbem ob-
 seruat ecclesia, de quibus nunc solis nobis sermo est re-
 ferenda sunt. Id quod ex adiunctis ab ipso Augustino
 uerbis quæ à multis dissimulando prætereuntur, ma-
 nifestum est, quibus aperte profitetur, se de iis tantum
ritibus & obseruationibus loqui, quæ neque sanctarum
scripturarum auctoritatibus continentur, nec conci-
luis

DE OFFICIO PII VIRI.

in episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine
in uniuersitate ecclesiarum roborata sunt, sed diuersorum locorum
in diuersis moribus innumerabiliter variantur, ita ut uix
aut omnino nunquam inueniri possint causae quas in eis
instimendis homines secuti sint. Hac enim eius uerba
sunt, quae cum ab aliquo obseruari & adterri posse puta-
ret, concedit fieri potuisse ut Augustinus plus quam par-
erat, consuetudini detulerit. Nequaquam tamen eius
consilium suisse, sacramenta à C H R I S T O tradita hu-
manis commentis inquinare. At quae illa humana com-
menta sunt quibus uos sacramenta Christi inquinari
putatis, non est obscurum. At qui in iis fere omnia repe-
nirique ut ab uniuersa ecclesia in celebratione sacramen-
torum antiquitus obseruata ab ipso Augustino com-
mendantur, ex iis quae iam supra commemorauimus ex-
emplis notissimum est. Nec illud uerum est quod addit, -
Augustinum de iis tantum ceremoniis loqui, quarum
liber usus ecclesiis relictus sit. Nam ex ipsius explicatione
longe aliud apparet. Interrogatus enim à Ianuario, An
quinta feria ultima hebdomada Paschæ mane & uespero
offerendum sit, hoc est Eucharistia celebranda, an ues-
pero uespere tantum, idque ante coenam an post. Responderet
tria esse rituum genera, qui in ecclesia obseruantur. Pri-
mo loco sunt sacramenta à Christo instituta, ut est baptis-
mus & communicatio corporis & sanguinis eius: et si
quidaliud scripturis canonice commendatur, secundo lo-
co sum: et quae nō scripto prodita, sed traditione accepta
toto

DEFENSIO LIBELL*i*

toto terrarum orbe continentur, quæ uel ab apostolis vel plenariis conciliis sunt statuta, cuius generis sunt anniversariae, celebratio Dominicæ passionis & resurrectionis. & si quid alius occurrit, quod ab uniuersa ecclesia seruat. Ad tertium genus pertinent quæ per loca terrarum regionesq; uariantur, sicut est quod alii ieiunant sabbato, alii non, aliicotidie corpus et sanguinem Domini communicant, alii certis diebus, alibi singulis diebus offertur, alibi sabbato tantum et Dominico, alibi Dominicanto tantum. De his tribus generibus ita pronunciat. Ea quæ scripturæ præscribit auctoritas, sine dubio facienda esse: simili modo & illa quæ tota per orbem frequentat ecclesia. Nam de eo disputare quin ita faciendum sit, insolentissimæ esse insaniz. Quod uero ad tertium genus attinet, eius quod per loca regionesq; uariantur, quo in genere quæstio proposita continetur, faciendum esse cuicunque quod in ea ecclesia in quam uenit iniucnerit, quod quidem fidei aut moribus non aduersetur. De hoc tandem tertio genere hæc affirmat. Totum hoc genus regum liberas habere obseruationes, nec disciplinam ubi iam esse in his meliorem graui prudentiæ Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere uiderit ecclesiam ad quamcumque forte deuenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores iniungitur sed differenter esse habendum &c. Manifestum est igitur ex his Augustini uectib; discrimen ceremoniarum quæ in omnibus ecclesiis pari religione sequuntur & earum quæ libes

DE OFFICIO PII. VIRI.

119

Habent per uarias ecclesias obseruationem, quæ libertas in eo consistit, non ut quisq; suo arbitratu ea scriat, uel omitat & reiiciat, sed quod cuiq; ecclesiæ sua conueniudine frui liceat, nec una ecclesia alterius ecclesiaz consuetudini cedere & parere cogatur. Id intelligi uult de iis, quæ neq; contra fidem, neque contra bonos mores sunt. Nam ob has causas uel emendari oportere quod perperam siebat, uel institui quod non siebat. In hoc autem tertio genere constituit quædam, quæ diuersis diuersorum locorū moribus innumerabiliter uariantur, nec causa quam in eis instituendis homines secuti sunt, apparet, eas oblata facultate sine ulla dubitatione resccantur & existimat. Hæc est sententia B. Augustini in duabus epistolis ad Ianuarium satis copiosè & perspicue explicata. Quod autem scribit à suis non reiici priscos ritus quia deorum & ordinem pertineant, neq; pro humanae placitis haberi, utinam istuc uerbum uerē & ex animo dixerint. Id enim si factum esset, non tanta in ecclesiis diuersitas, unde dissipatio & dilaceratio nascitur, existisset. Nunc uero abolendis multis priscæ ecclesiaz ritibus, tanta uarietas ab iis inducta est, nulla ut penè similitudo cum præsenti per maiorem Europæ partem diffusa ecclesia, relicta sit. At enim excipiet ad abscondendos huiusmodi aliquos ritus superstitione & prauo hominum abusu se coactos fuisse. Verum ad pacem Christianam multo fuisse cōducibilius, si quod haud ita difficile fuerat, sublata superstitione & correcto abusu, pri-

R

sci

DEFENSIO LIBELLI,

Sci illi toto orbe seruati ritus retenti obseruatiq; fuissent.
 Hanc quoq; auctoris huius libelli mentem esse credidessim, falsoq; illi astutiam obiici, ut qui sub fallaci integrum corruptelas omnes occultare uoluerit.

Putidum cauillum uocat quod ex actis apostolicis assertur Paulum & eius socios ecclesiis ad quas ueniebant, obseruanda tradidisse decreta, quæ Hierosolymis frequentis synodo ab apostolis & senioribus erant constituta. Neque recusamus sanè cur minus expendantur illa decreta, & qua de causa ad eam obseruantiam ecclesiæ apostolus hortatus sit, inquiratur. Fatemur ex uerbo Dei contra eos indicatum qui gentes oneribus Mosaicæ legis subiicerent uolebāt, duob; his tantū capitibus de sanguine & suffocato exceptis, quorum obseruationem saltem ad tempus pacis inter duos illos populos constituendæ & stabilendi causa necessariam iudicabant. Atq; ex his quatuor capitibus traditionum apostoli arum, quæ in hac synodo decreta fuerunt illud discrimen cæmoniarum siue traditionum, quod ab auctore libelli propositum & a castigatore importuno reprehensum fuit, manifestissime & pulcherrime elucescit; uidelicet carum cæmoniarum quarum est perpetua ratio, perpetuam quoq; obseruantiam esse oportere, quarum uero cæmoniarum, siue traditionum ratio ex temporum commutatione mutatur, carum quoq; obseruationem paulatim aboleri. Nam de formicatione omittamus, quam gentes legi naturæ cuius in decalogo explicatio continetur, minime aduersari

N. 11. lib. 11. fol. 11. v. 1.

Si putabant, id decretum quoniam ad mores pertinet, ex generalibus illis institutis peritum uidetur, & de perpetua eius ratione quæ est castè pureq; uitam ducere du-
biū non est. De Idolothyto siue immolatitio uideamus, ius certè decreti ratio, quæ est ne idolorum cultu i alio
quid tribuere uideamur, hodie apud nos cessasse uidetur,
cum & idolorum cultus & consuetudo illa in idolorum
templis ex iis quæ idolis immolata erant epulandi in his
locis obsoleuerit. Quibus uero in locis adhuc idololatria
obtinet, in iis huic decreto adhuc locus esse possit. De
hac igitur abstinentia immolatitarum carnium, quod
primum caput est in apostolicis decretis, quam absti-
nentiam Catholicis Christianis quasi & ipsi aliquem ci-
bum pollutum iudicarent, Faustus obiecerat, ita respon-
det Augustinus: Cur inquit non expediatur immolatitio
uesci Christiano Apostolus dicit, Nolo uos socios fieri
^{cap. 11.} demoniorum, non quasi natura ipsa immolatitiae carnis
sit immunda, alioqui & uescen̄e contaminaret, sed ideo
sciens ab ea Christianus abstinet propter conscientiam,
ne demonibus communicasse uideatur. Hæc certè ratio
dum manet, hoc est periculum offensionis, ne idolorum
cultui aliquid tribuere uidearis, cui & illud accedere po-
test ne hac epulandi consuetudine ad idolorum cultum
infirmi reuertantur, hac inquā ratione manente etiam
huius decreti obseruatiā ratam firmamq; manere cōue-
nit. Atq; his rationib^z nititur Paulus dū Corinthios tam
accuratè ab Idolothytorum esu dehortatur. Neq; uerum

Lib. 9. cap.
tra Fanfani
Monkhe.

Cap. 8. n. 10

R ii uides

DEFENSIO LIBELLI

videtur quod scribit aduersarius paulo post ipsum Paulum abrogasse, quod pacis retinendæ causas seruare suaferat. Nam cum inquit, Quicquid in macellū uenit, māducate, nihil interrogantes propter conscientiam, non abrogationem apostolici decreti inducit, sed eius decreti sententiam interpretatione explicat, ne peruerso eius intellectu in superstitionem laberentur, quia putarent se contaminari, si uel inscientes in immolaticiam carnem incurrent. Ita hunc locum Chrysostomus & Theophylactus interpretantur. Theophylacti uerba quæ parciora sunt adscribantur. Cum haec tenus inquit multis concuisset ac cōfirmasset, abstinentiam planè ab Idolothyti, ne plus æquo hic curiosiores imò superstitiones rediderent, adeo ut abstinerent etiam ab iis quæ in foro uenerunt, cum metuant ne & ea sint Idolothyra, omne inquit quod uenditur, edite &c. Hæc de Idolothyto dicta sunt. Reliqua duo capita de sanguine & suffocato tanta olim religione à Christianis omnibus per uniuersum orbem obseruata fuere, ut prorsus adhuc necessitate quamdam ad ea se astringi arbitrati fuisse uideantur, exempla

L.B. 5.4.1. pauca sed illustria commemorabo. De Biblide martyre ita scribit Eubesius: Quomodo inquit infantes ederent illi, quibus ne irrationalium quidem pecudum sanguine uesci licet. Et Tertullianus in apologe. Erubescat error uester Christianis, qui ne animalium quidem sanguinem in epulis esculentis habemus, qui propterea quoq; lufficatis & morticinis abstinemus, ne quo sanguine cōtamiscemur

De Siffoato.

DE OFFICIO PII VIRI.

131

memor, uel intra uiscera sepulto. Addit autem inter ten-
tam etiam Christianorum, botulos etiam cruore distentos
a paganis admoueri solere, exclamat igitur, Quale inquit
est ut quos sanguinem pecudis horrere cōfudit, huma-
no inhiare credatis? Et in concilio Constantinop. vi. ge-
nerali, proposito diuinę scripturę praecepro, dānantur ii
qui cuiuscunq; animalis sanguinem arte aliqua cōdiunt,
et sic comedunt. Extat quoq; severissima cōstitutio Leo^{Can. 67.}
nis Imp. qua grauissimis pēnis propositis sancit, ne quis
huiusmodi cibum ex sanguine intestinis infarto, uel con-
ficiat, uel diuendat uel emat; atq; huiusmodi cibum ne-
farium, ac ueteri nouaq; lege interdictum pronunciat.
Qua constitutio confirmatio est Canonis concilii Con-
stant. vi. Testantur etiam historici tempore Calixti.
Pomeranis ad fidem Christi conuersis inter cetera in-
imēcum fuisse, ne quid immundum comedant, non
morticinum, non suffocatum, non Idolothytum, neque
sanguinem animalium. Omitto quod pēnitentiarii li-
bri omnes, sanguine et suffocato uescientibus, tanquam
remillicitam perpetrantibus pēnitentiam indicūt. Hęc
cūmitas habeat, tamen iam inde ab aliquo seculis apud
Romanos hęc obseruatio penitus obsoleuit. Nam apud
Grecos & Armenios adhuc retineri intelligo, Apud
Afros uero iam tum ætate B. Augustini decreta hęc de
sanguine & suffocato non tam accuratè obseruabantur,
quam ut ipse ait, leporibus et turdis ceterisq; minutioris
bus miculis quæ citra sanguinis effusionem occidi so-

^{Lub. 2. 83.}
^{tra Fauſt.}
^{Maniche.}^{cap. 13.}

R iii lent,

DEFENSIO LIBELL.

lent, Christiani intrepidè uespercentur, atq; huius rei causa
sam adfert, quòd his præcipiendis existimet. A postolos
pro tempore rem facilem elegisse, & nequaquam obser-
uantibus onerosam, in qua cum Israelitis gentes aliquid
communiter obseruarent: eo uero transacto tempore
cum iam in ecclesia gētium nullus carnalis Israelita ap-
pareret, à Christianis illa tam accuratè seruari desüssit.
Constat igitur hæc, quæ de his apostolicis decretis dicta
sunt, pulchrè cum libello conuenire, qui cæmonias il-
las & traditiones uniuersales, quarum perpetua sit ratio,
perpetuò quoq; obseruandas asserit: si quæ uero huius-
modi cæmoniæ uel traditiones paulatim obsoleuerint,
id eò factum quod eorum quoq; ratio iam desüssit puta-
retur. Non est igitur putidum cauillum, sed firmum &
manifestum argumentum, quod ex apostolicis hisce de-
cretis, ad cōmendandā obseruantiam eorū, quæ ad utili-
tatem aliquā ecclesiæ à maioribus instituta & tradita sunt
profertur. Neq; eò hoc exemplū adfertur, quòd nihil ex
communi ueteri ecclesiæ usu quavis causa remitti posse
demōstretur, cū apertè in libello dicatur, ex iis qui olim
per uniuersum ferè orbem obseruabant ritibus, quosdā
certis de causis paulatim desuetudine abrogatos, sed ut
exemplo cōfirmetur quod in libello propolitū fuit, apo-
stolis eorūq; successoribus potestatē cōcessam, ut præter
ea quæ diuinitus sunt mandata, pro tempore & utilitate ec-
clesiæ ritus quosdā instituerent, & tanquā leges quasdam
terrēt, quibus disciplina populi regeretur, & contineretur.

Loquor

Loquor aut ex sententia, quæ sere ab omnibus recepta est, mandatū illud diuinū de sanguine præsertim & suffocato quod ab Israëlitico populo tam seuerè & frequenter exegebatur, ad gentes nihil pertinere. Quare fatendū est alioqua hic ab apostolis & presbyteris penes quos tunc erat gubernatio ecclesiæ constituta & populo fideli iniuncta fuisse, ad quæ alioqui diuina nulla expressa lege obligabātur: qnō propriè diuinæ præceptiones, sed apostolicæ uel synodicæ seu ecclesiasticæ traditiones appellantur. Hæc si cädidè aduersarius expendisset, interrogationē illam suā quam superbè tanquā è fastigio insultādo producit, importunā & alienam esse uidiset. Rogat enim utrum obseruatu facilius sit, quod apostoli mandarunt, Paulus cōfirmavit, an quod ab ignotis auctoribus est profectū. Et si apostolorum institutū præferat, cur sanguine citra religionem uescatur, Chrisma uero abrogandum nō credit. Ad hæc quid responderi & possit & debeat & ex ipsis libelli sententia facile colligi potest, & nunc abunde explicatum est. In his uidelicet omnibus apostolicis & ecclesiasticis decretis & institutis, quas traditiones uocamus, rationem & causam esse spectandam, qua manente & ipsa manere conueniat, cessante uero, & ipsa cessare uel possint uel debeant. Ad hæc, pacis concordia & reuerentia cuiusdam erga ecclesiam habendam rationem, ne temeraria nouatione ecclesiæ præsentis status perurbetur & veteri ecclesiæ iniuria & ignominia inferatur. Quod igitur ad sanguinem & Chrisma attinet, de Rufus
aucto

DEFENSIO LIBELL*i*,

aucto*nibus utriusq; traditionis non disputamus, sufficit nobis* B. Augustini sententia, qui id quod uniuersa per orbem frequentat ecclesia, siue ab apostolis siue plena*rii conciliis institutum & commendatum sit, citra contentionem & disceptationem faciendum esse pronunciat.* Præsertim cum & apostolica Pauli auctoritate nitatur. Si quis uidetur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesia Dei. Huius esse generis usum Chrysostomus in ecclesia negari non potest, quem & uenustissimum & per omnes torius orbis ecclesiias summa consensione & religione obseruatam esse constat. Habet autem perpetuam eamq; augustissimā significationem: nam eo interior & inuisibilis spiritus sancti unctio, qua Christo quodammodo in regnum quoddam & sacerdotium spirituale inaugurate cōformamur, tanquam sacramento designatur: Christiani, nominis dignitatis & officii sui admonentur. Quare nō abrogandum prosuersus eius usum, quum ea abrogatio, offendit contemptum & iniuriam tum præsentis tum veteris ecclesiaz adiunctam habere videatur; sed ut cum utilitate, fructu ecclesiaz, & citra superstitionem usurpetur admittendum & laborandum esse puramus, à qua sententia neq; Bucerum absuisse, quædam eius modestiora scripta declarant, & supra eius rei testimonium adduximus. De sanguinis uero abstinentia longe alia ratio est, cum qui eam abstinentiam neglexerunt, eius quoq; causam (quæ fuit ut diximus, duorum populorū in ipsius fidei rudimentis)

mis conciliatio) iam olim cessasse & desuisse existimat: quemadmodum & alias nonnullas etiam uerustissimas & apostolicas habitas traditiones & ceremonias, iam olim simili de causa obsoletas & abrogatas uidemus. Alioqui Paulum non solum communi apostolorum, & seniorum decreto institutarum, sed etiam suarum quas ecclesiis a se institutis proposuit traditionum preconem & cōmendationem fuisse constat, cum Corinthios collaudat, quod omnia sua meminerint, & quas illis tradidit traditiones uenerint. Voluit ergo Paulus huiusmodi traditionum quos usum aliquem in ecclesia habent non temere auctoritatem uiolari, neque aliud uideo hoc Pauli exemplo, libellianostorem confirmare & ostendere uoluisse.

Deinceps ritus quidam commemorantur antiquissimi quorum adhuc lineamenta quodam seruentur, sed qui non ad eum cuius gratia initio instituti sunt usum & finem adhibentur: quos tamen pacis causa donec aucti fini suo restauantur, aut aliud de iis legitima auctoritate statutatur, obseruandos libellus existimat. Ad hanc classem interpres nec syncerus admodum, nec uerus referri coniicit histrionicos quos uocat gestus, simiis, ut air, quam hominibus conuenientiores, eos puro quibus sacerdotes hodie sacris operantes utuntur. De quibus non credo auctori cum hac scriberet aliquid in mente uenisse, quatenon est quod de iis dicamus, nisi quod si præter modum sit decorum hic aliquid admittatur, id modestè corrigi non perillanter rideri cupiamus. Magis autem ore-

DEFENSIO LIBELLI,

do hæc de solenni illo ritu cuius supra est facta mentio
 intelligi cum uoluisse, quo pridie Pascha & Pentecostes
aqua baptismati destinata certis precibus & cæmoniis
quodammodo sanctificabatur. Item cerei Paschalis be-
 nedictio & accensio, quæ omnes cæmoniaz tum usum
 aliquem habere poterant, cum præsens circumstaret re-
 generatorum cœtus, cuius gratia hæc omnia suscipiebantur.
Nunc uero inanis & quasianima destituta hæc pom-
 pa uidetur, cum nemo adsit eorum quorum gratia hæc
à maioribus instituta fuerunt. Quare initio legis illius
 qua statutis tantum illis temporibus extra mortis peri-
 culum baptizare licebat, gratia facta, et quovis tempo-
 re baptizandi facultate concessa, infantes tamen ali-
 quot in eum usum conseruari et ad baptismum adhi-
 beri solebant, ut est auctor Rupertus Tuiciensis cum ait
 concessa passim ad teneræ ætatis cauenda pericula, ba-
 ptizandi facultate, baptismi tamen solennitatem uel in
 paucis cum Dominica resurrectione celebrari. Et in
 libris quibusdam ecclesiasticorum rituum, pueri nati
 per octauas ante Pascha uel ante Pentecostem reserua-
 ri iubentur, si id citra periculum fieri possit, ut in sabbato
 sancto Pascha & Pentecostes baptizetur, quem morè ad-
 hac in aliquibus ecclesiis seruari audio & ut ubiq; donec
 aliud legitimè constituantur idem mos obtineat, optandum
 puto. Ea quoq; auctoris mentē hoc loco esse nō dubito.
 Quare uide mihi pie lector an hic tam inimicæ & acerbæ
 invectioni locus fuerit, ut in hæc uerba eruperet cū inq.
 Pax

*Parva nugator, cuius studio quævis pietatis ludibria
abegis, quâdo ter proditoria est, à nobis procul faceſſat.*

Admonet auctor quosdam ritus olim uniuersales &
summa religione cultos paulatim obſoleuisse, quos per
legitimam auctoritatem, et quâ minima fieri poſſit per-
turbatione ut in uolum reuocetur cōuenire existimat. Hic
ingenuitatis ſignū castigator requirit, quod nō palam de
quibus ritibus loquatur expreſſerit. Id ego nō aſtu ut hic
iufipicatur, ſed tamē conſilio factū puto. Neq; em̄ propo-
ſitu illi uififfe uidetur, de ſingulis hiſ articulis quibus ferè
totæ religionis cauſa cōtinetur, accuratè diſtingueq; diſſe-
cure ſhoc enim & alterius & maioriſ eſt operis; ſed ſatiſ ha-
biens generali hac, & tamen nō obſcura deſcriptione, tan-
quam in diſcio quodā, piorū & in ſtudio pietatis nō pror-
uſuſudiū & imperitorū conſiderationē excitare. Ad hūc
verò locum quod artinet, nō omnino iſtum à mente au-
toris aberraſſe puto, cum in hunc ordinem uolum calicis
ponat. Hoc tamen inter illum et hūc interelle exiſtimo,
quod inter hostilem insectatorem, et amicum monito-
rem. Scio enim auctorem in calicis uſu commendando,
non ea uerborum acerbitate, qua ille papatum et puti-
dum clerum inuadit, uſurum uififfe, ſed hac potius mo-
deratione, quam Aeneas Syluii poſtea Pii II. Pontifi-
ci uerba de facerdotum cœlibatu p̄rfe ferunt. Quoniam
cauſam aliquam uifam uififfe, cur Laici Dominis
calicis uſu prohiberentur, nunc uero multo maiores
et grauiores urgere cauſas, cur restituendus uideatur.

DEFENSIO LIBELLI,

Misericordia omnium illi probari scio rationem quam nonnulli in usurpando calice sequuntur, quæ cum diris & atrocibus coniuciis, maledictis & infestationibus reliquæ per Europam ecclesiæ coniuncta est, qua præter necessitatem pacis & concordiaæ vinculum uiolenter dirupitur. Atque haud planè scio an hic Lutheri priores sententiaz plus ualere debeant, cum scribit ad Bohemos, præstare pacem & unitatem quam Christus ubique præcepit, se stari, quam de speciebus sacramenti contendere. Et alibi rogat, obsecratq; lectores, ut seruent unitatis vinculum, quæ longè præponderat sacramento, quo eeu signo significatur.

At uero cum hic usus dominici sanguinis simul cum Dominico corpore in huius sacramenti administratione, & Christi institutionem, & totius ecclesiæ amplius nullæ annis, & in hunc usq; diem totius orientis consuetudinem habeat, multorumq; religiosorū & uerè Catholicorum hominum animos hæc consideratio commoueat, multisq; huius usus mutatio ab ecclesiæ societate discedendi, eiq; obiectâdi occasionē præbeat, optandum uicementer, atq; adeo elaborandum uidetur, ut generali constitutione, antiqua hæc, & longo tempore perpetuata, integra Sacra menta administrandi consuetudo reuocet; & calicis seu sanguinis Dominici publicus usus non aboliatur, & perpetuo edicto abrogatus, sed tempore rario statuto, & sub forma ut aiunt prouisiōis intermissus atq; suspensus, exigente illud temporum necessitate, cuius causa sapientia ecclesiastica statuta mutantur, de-

nuo

restituatur. Quòd si tam citò, ut generali constitutiōne id fieri obtineri nequeat, considerandum piis & eruditis viris relinquō, quibus uera ecclesiarum conciliatio, & pia rum conscientiarum pacatio cordi est, cōsultum ne & probandum censeant, si quæ ecclesiæ citra acerbam & odiosam, aliarum ecclesiarum insectationem & damnationem, manente concordia Christianæ uinculo, adhibita quoq; diligentí inculcatione fructus, qui ex huius Sacramenti participatione suscipitur, sensim & paulatim ministrq; Sacramenti usum reducant. Et quemadmodum nonnullarum primum ecclesiarum desuetudine, à plena integrā; communicatione, quamvis generali obseruatione, & publica cōstitutione firmata, paulatim recessum est, ita paulatim quoq; ad eandem plenam integrā; communicationē redeatur, quod sine ulla nouitatis perturbatione, haud ita difficulter, fieri posse uidetur. Adhuc diligens cautio adhibeat, ne quid in sanguinis dispensatione tanto sacramento indignum admittatur, quam inter præcipias causas unam fuisse constat, cur superioribus facultatibus in tanta uidelicet populi incondita turba calicis dispensationem, ut quæ sine periculo effusionis uix fieri posse putabatur, non adhibendam esse iudicant. Alioqui etiam post tempus Constantiensis synodi, doctris & grauibus viris uidelicet cum periculum nullum timeretur, etiam dominicum sanguinem administrari fuisse. Thomas Vualdensis in iis quos aduersus Videphū ad Martinū pontificē scripsit, libris testat. *

<sup>* Quæ neg
contra mea
tem Concilij
facturū uidē
tur, si quæ mi
mone præci
piti petenti
bus, sangu
inem Domini
nicum una cū
corpo ad
ministrent.
Lib. 1. de Sa
cramentis
Tomo 2. cap.
88.</sup>

DEFENSIO LIBELLI,

Præter hūc calicis usum, audebo & aliud quiddam cōmemorare, idq; ut opinor non præter auctoris mentem quod ad hāc classem pertineat, ne sacerdos hāc mysteria solus obeat, sed adiunctos semper aliquos habeat ut minimū ipsos ē clero ministros, cū quibus synaxin faciat, & sacram hanc cōmunionem participet; id quod quā religiosissimē olim obseruatū fuisse ex monumētis ecclesiasticis manifestissimū est, & doctores oēs ingenuè agnoscunt. Quin & ecclesiasticorū rituum explicatores, ingenuè fatentur, eam esse legitimam missam, cui inter sint sacerdoti respondentes, oiferentes atq; cōmunicātes. Porro huic rei cōfirmādā Canon uetusstus qui ab aliis Ca-

ad. Coelio
in contra
miss. de sa-
cra. Missie
Iod. Clich-
thomus in
Canon.

Micologus,
in libello cui
Tindal. ser.
bium Del car
num factum
inicium &
perpetui ei-
fe sacrificii.

lixto ab aliis Anacletō tribuitur, adhibet; cuius hāc sunt uerba. Peracta cōsecatiōe oēs cōmunicēt, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus: sic enim apostoli statuerunt & sancta Romana tener ecclēsia. Est igitur hāc cōsuetudo ut inter plures qui sacra huic actioni præsentes sunt, hāc sacra cōmunionio celebretur, & apostolorū statutis & Rōm. ecclēsia mori consentanea, & rectē à quadam posterioris licet ætatis dictū est, propriè cōmunionem dici nō posse, nisi plures de eodē sacrificio participēt. Quare & eruditus ille Monachus Ioannes Hoffmeisterus in hēc uerba suā de hac resententiā prodidit. Res inqt ipsa clamat tam in Græca quam in Latina ecclēsia, nō solū sacerdotem sacrificantē, sed & reliquos presbyteros, Diaconos, nec non & reliquam plebem, aut saltem plebis aliquam partem cōmunicasse, quod quomodo cessauerit mirandum

DE OFFICIO PII VIRI.

141

dum est. Et ut bonus ille usus in Ecclesiam reuocetur laborandum. Nec negligendam puto, commonitionem doctissimi illius Philosophi, sed tamen Christiani, & rerum Christianarum non imperiti, Viti Amerbachii, qui in annotationibus in Epiphanii orationem à se cōuersam, hæc scripta reliquit; Illis inquit, temporibus non solebant ita crebro Missas facere, sine distributione Sacramenti, si tamen ullaſ fecerunt, ut nos facimus, & sape quidem plus quam negligenter, & impurè. Utinam tandem iustum in hoc tanto mysterio pharmacum adhiberetur à nostris, potius quam à Thurcis aut hæreticis vastarentur omnia. Hæc illi quidem, cum quibus multorum piorum & cruditorum uirorum uota conueniant. Addam uero & tertium, in quo non parum quoque momenti consistit, idq; non præsentem ecclesiæ calumniandi & reprehendendi, sed eius dignitati et tranquillitat consilendi studio. * Optandum uidetur ut iuncta apostolicum mandatum et priscum ecclesiæ morē, in publicis ecclesia precibus, cantionibus et lectionibus, quis populi causa suscipiuntur, populi quoq; ratio aliqua habeatur; neque in totum et perpetuo ab omni communitate precum et lectionum diuinarum, fidelium uulgaris arceatur. Manifesta sunt uerba Pauli, non intelligi posse quod dicitur, nisi per linguam significantem sermonem exprimas: et cum qui ob imperitiam quod dicunt non intelligit, fieri non posse, ut ad alterius gratiarum actionem Amen respondeat. Et oraculum illud cuius

* Hunc uoto suffragatur Bras. De modo orandi. Optandum inquit, esset, ut totus cultus diuinus, lingua toti populo nota perageretur, quemadmodum olim fieri consuevit: omnusque sic explante distinetur sonarentur, ut ab attenuatis possint intelligi.

1. Cor. 14.

DEFENSIO LIBELLI.

Ann. Syntis cuius monitu. Pontifex Romanus, cum senatu Cardina-
 lis. Robemi
 ce lib. 1. ca.
 15.

lium, Sclavorum genti cōcessisse dicitur, ut patria lingua
 in facili operis uterentur, ad omnes gentes Christia-
 ni nominis pertinere uideatur. Omnis spiritus laudet Do-
 minum & omnis lingua cōfiteatur ei; & Tho. Caetanus,
 uir haud dubie doctissimus & acutissimus alicubi scri-
 psit, melius esse ad ædificationem ecclesiæ, orationes pu-
 blicas, quæ audiente populo dicuntur, lingua vulgari in
 ecclesia dici, quam lingua latina, idq; cùm à quibusdam
 reprehenderetur, responderet se fundasse super doctrina
 Pauli 1. ad Corinthios xiiii. Atq; haud ita difficile esset,
 per eos qui ecclesiæ gubernationem tenent, in his, & his
 cœsimilibus, ad normam priscæ & purioris ecclesiæ, cor-
 rectionem & instaurationem fieri, nisi quorundam ani-
 mos inanis metus occuparet, & uana supersticio implica-
 ret; quod tamen nisi fiat spem nullam video, firmam in
 ecclesia confessionem & cœcordiam futuram aut schis-
 matum & dissidiorum seminaria defutura. Neque illud
 quoq; uidere possum, quomodo non ipsi quoque, quibus
 ecclesiæ cura demandata est, perturbata & dilacerata ec-
 clesiæ rationem reddituri sint, quam pro officio suo cu-
 rare, & causas unde hereses & schismata nascuntur, pra-
 dicandere neglexerūt. Sed hæc obiter monuisse nunc satis
 sit, ad rem igitur reuertamur.

Expendendum illud dicit, quid ualeat illud Augusti-
 ni neq; contra fidem, neq; contra bonos mores iniungi.
 Primum certum est Augustinum de particularibus cer-
 tarum

min prouinciarum & locorum Cæteriorum & obser-
tuonibus loqui, cum inquit ad Ianua. Quod neq; con-
tra fidem, neque contra bonos mores iniungitur, in
differenter esse habendum, & pro eorum inter quos ui-
tium societate seruandum. Item his de causis, id est, aut
propter fidem, aut propter mores uel clementari oportet,
quod perperā siebat, uel institui quod non siebat. Et Epis-
tola altera ad cundem. Miror inquit, quid ita uolueris,
ut de his quæ uariè per diuersa loca seruantur, tibi aliquis
conscripterem, cum una in his saluberrima regula retin-
enda sit, ut quæ non sunt contra fidem neq; contra
normores & habent aliquid ad adhortationem uitz me-
lioris, non improbemus, sed etiam laudando & invitando
doloremur. Atq; huius mutationis quæ fidei uel morū
causa sit, uel perperam facta immutando, uel quæ nō fie-
bam instituendo, exempla apud August. extant. In qui-
busdam locis Africæ præsertim, consuetudo è gentilita-
te dñi obtinuerat, ut ab iis qui ad memorias martyrum
conueniebant, epulae inferrentur, ac conuiuia celebra-
rentur, quod quidem August. à melioribus Christianis ^{De cibis. Dei}
fieri negat, & à B. Ambrosio Mediolani abrogatum fu-
isse institutum. Item non omnes Ecclesiæ consuetudinem
Psalmos & Hymnos in Ecclesia cantandi recepabant,
quod ad imitationem orientalium Ecclesiistarum Amb.
Mediolani instituerat, hunc canendi morem ubi nondū
obstat, utiliter institui posse afferit, cum non modo si
dei bonis moribus non aduersetur, sed etiam Exem-
August. c. 8. lib. 5. cap. 2.

plis & præceptis Apostolicis nitatur, & ad commouendum ad pietatem animum nō parum momenti habeat. Manifestum est igitur Augustinum de tali mutatione uel uarietate loqui, quæ nihil publicæ, antiquæ, perpetuæ & uniuersali Ecclesiæ consuetudini derogeret. Quanquam negari non potest, ut supra quoq; explicatū est, nonnullas etiam uniuersales consuetudines usq; eò degenerare posse, ut etiā paulatim aboleri possint, modò id sine gratiæ Ecclesiæ lassione fiat. Sed id eò trahi non potest, ut cuiusvis particularis Ecclesiæ iudicio, immo aliquando unius hominis arbitrio, quævis Ecclesiæ etiam antiquissimæ, quæq; si rectè explicentur & usurpētur cum lucro aliquo pietatis uel certè sine insigni detrimēto, & cù Ecclesiastice pacis, quod minimè cōtemnendū est, compendio seruari possint traditiones & Cæremoniæ, conuellantur & excindantur. Neq; satis est ad quasvis Cæremonias reiiciendas insimulare eas quod fidei repugnant, ea uidelicet causa quod hominum arbitrio nihil adderidū sit diuinis mandatis, cù non intelligendū sit diuinis mandatis addi, quo nihil dignitati & perfectioni diuinorū mandatorū detrahi, quin potius aliquo modo ad obseruationē & illustrationem diuinorū mandatorum cōducit, arq; eò plazet oīs uniuersales illæ & perpetuæ in Rom. Ecclesia seruatæ, & à nonnullis suhlaræ Cæremoniæ pertinent. Quod de iudicis inceptiū scribit, quæ in Ecclesiā irrepescunt, ex certe si quæ sunt, bonis moribus minimè sunt consentaneæ, cùm Ecclesiā Christi grauitas & decorum impri-
mis

et deceat: quare cur minus praeferuntur causa non est. Sed cum in huiusmodi ludicris ineptiis totam in Papam, id est, Romana ecclesia, religionem sedatam assumit, metuo ne ineptias illas ludicras, priuata sua, suorumque estimatione potius quam aliorum doctorum & religiosorum uirorum iudicio metiatur.

Non negat auctor libelli ut aduersarius quoque agnoscat, quin eo usque aliquando inualescere possit superstitione, ut exemplo znei serpentis res quoque ipsa è medio tollentur defint. Verum in eo inter ipsos minimè conuenit, quod hinc rationem hanc ad omnia ferè quæ iam olim in Roma ecclesia usurpantur, delenda & euertenda detorquet cum dicat: In Papatu nihil non simile esse serpenti zneo præter originem, scilicet, quæ Deum auctore habet. Itaque concludit, cum magna pars superstitionum de quibus hodie cōtrouertit, impiis erroribus implicitæ, immo delibutæ sunt necessariò hoc remediu adhibendū, ut prorsus illas nūs usus abroget. Nos uero superstitionum & errorum detensionem minimè suscipimus; magnā uero partem earum Ceremoniarū quæ ab ipsis abrogata sunt, & abrogandas censentur, ita ab iis quæ accesserunt erroribus & abusibus, repurgari & prisco suo nitoris restitui posse cōfirmamus: unū nihil prohibeat, cur minus reverentia & pacis causa eam rūnatus & legitimus usus, retineatur & obseruet. Atque huius sententię astipulatores laudare possum, uiros quos se, neque eruditio neque iudicio, neque pietatis studio inferiores agnoscere cogent. Quid eman non Lutherus & Bucerius

universitatis omniam; sèpè & aperte proclamant, sc̄ non
detracturos, cur minus ceremonias plerasq; omnes &
tradiciones, in ecclesia Romana publicè receperas com-
muniter obseruent, his modo adiectis conditionibus, si
doctrina Euangeliū de iustificatione gratuita per fidem
in Christum non impediatur: nec in illis ceremoniis sa-
lus & iustitia constituatur: nec ut p̄cepta diuina capi-
talis peccati poena proposita exigantur: & de uero illo-
rum usu populus doceatur: de quibus conditionibus, nō
est nunc disputādilocus. Nec obscurum est, ad quas Cz,
ceremonias & traditiones h̄c referēda putent; nam in hoc

Liber. in
epist ad Ga.
lat. in epist.
Instructoria
de utrāq; spe
ste. De arti
ecl̄is Chri.
stiane fidei
Bucr cōtra
Antidid. in
deliberaōne
Lypsicam
89. Contro
episc. Abra.
matis.

verticē rasum, ornamenta ecclesiastica, indumenta Mi-
fanica altariū luminaria exorcismos, exufflationes, Chris-
tina, albam uestem, benedictionem aquæ Baptismatis, &
his similia. Vides igitur prudentissime lector, quām hac
dissentanea sint huius castigatoris sententiæ, qui non ali-
ud repurgandæ Ecclesiar, à superstitionibus & erroribus,
qui forte his superstitionibus accesserunt, remedium su-
peresse assertit, nisi ipsis Cæmoniis quibus adiuncta est
supersticio, extinctis una atque deletis. Si enim uiri illi
proflus necessariam illarum cæmoniarum abrogatio-
nem indicassent, neq; illis saluis, saluam religionem con-
sistere posse existimassent, nullis sanè pactis & condi-
tionibus, ad illarum obseruationem se induci permisissent,
Quanquam est quod in istis uiris desiderem. Nam si his
conditionibus seruatis, nihil harum cæmoniarū & tra-
ditio,

diorum obseruationem obesse religioni & Ecclesia iudicarunt, eur non potius in ecclesiis suis reformatis,
hanc formam proposuerunt, ut his conditionibus serua-
tis, quod sine magno tumultu & maiore cum utilitate fi-
eri poterat, cæmonia ipsæ, quæ per se pietati non ob-
sunt, suo loco relinquerentur. Atq[ue] hic mihi non impor-
tum uidetur expostulatio eruditus illius Culmariensis^{iam. Hofm.}
Monachi. At obiiciūt inquit, & nostras traditiones, pro-^{ad art. 13.}
priæ admixtas superstitiones esse impias; ut quid ergo lab-
ore traditionibus, non fecerunt impetum, aut si mauis
impressionem in superstitiones? Certè in hoc conducti
fuerunt, non ut spoliarent Ecclesiam bono tranquillita-
tis, sed ut potius repurgarent ipsam ab omni frezie ini-
quatis, sed hæc alterius loci sunt. Ad castigatores no-
strum redeo, qui auctori libelli, quod concedat interdiu-
tousq[ue] inualecere posse superstitiones, ut res ipsæ tollē-
da sint, uersutiam obiicit, quod disputando subtiliter, de
usu tolerabili, crassissimas quasq[ue] superstitiones oblique
faluas & intactas manere uelit. Hic & qui lectoris iudicium
appello; nec enim libelli auctor superstitiones faluas cu-
pit, quas si quisquam alias, extremè odit. Sed cum multis
doctis & pia prudentia præditis uiris, illæsis plærisq[ue] cæ-
reniis, superstitionem ab iis auelli posse & debere ex-
istimat; nec enim consequens est, ut si aliquibus in locis
supersticio res aliquas per se minus utiles & necessarias
ita innuit & occupauit, ut nisi his sublati supersticio tol-
li nequeat, statim hoc ad res omnes & cæmonias, qui-

bus aliquo modo supersticio adharet transferatur. Neq;
enim exemplum Ezechiē, qui summo in eo regno impe-
rio præditus, cū animaduerteret populi superstitionē,
nisi sublata materia & occasione, quod illi perfacile fuit,
prohiberi non posse, serpentis ænei simulachrū Dei qui-
dem iussu erectum, sed iam olim suo usu defunctum, cō-
fregit, cō ualere debet, ut cuiusvis magistratus arbitrio &
concionatorum aliquorum hortatu, antiquissimē & iam
olim per uniuersum Christianū orbem usurpata cære-
monia, ob errorē & abusum, qui optimis rebus atq; præ-
clarissimis institutis agnasci soler, tollantur & euertātur;
præsertim cūm grauiissimorū uiorū iudicio uia pateat,
saluis cæremoniis & rebus ipsis, quarum si rectè usurpen-
tur bonus usus esse potest, errorem & superstitionem se-
gregandi & remouendi. Modestius certè, ut ferè in om̄i-
bus. M. Bucerus, qui aduersus Latomum ita scribit: Non
esse necesse omnia uertere, quæ supra mille annos in usu
fuerunt, noua uero tantūmodo & noxia irreligiosorum
hominum inuenta, commutanda esse antiquis dogma-
tib⁹ & institutis; & in Dialogo Germanico de præparatio-
ne ad Conciliū, ad Guilhel. Com. Nassa. Illis inquit tan-
tummodo institutis contradicitur, quæ recentiores Pō-
tifices & Episcopi suæ tantum utilitatis et dignitatis gra-
tia cōstituerūt, nō uero iis quæ sancti et antiqui patres, et
ueri Episcopi instituerūt et obseruarūt. Extant et mode-
ratora scripta, Philip. Melāch. de Cæremoniis, ut cū scri-
bit ad Philippū duce Cattorū, Rogo uestrā cell. propter
*de Cæremoniis
scriptis sanctorib⁹.*

Chris.

Christum, ut quātum fieri piē potest, pacis publicē cāu-
 sueteres Cāeremonias cōseruēt; nunquā enim mores et
 mītis, sine magnis scandalis nouātur; et Christianismus
 in ritibus minimē est situs, sed in timore Dei, fide, charita-
 te, et obediētia erga magistratus. Quanquā non ignoro,
 variis illum in locis, tria traditionum et Cāeremoniarū
 genera constituere. Primū quod legi diuinæ aduersetur,
 et sine peccato obseruari nequeat, eas sine dubio uiolant-
 das: alterum cōtinet adiaphora, quorum est politicus fi-
 nius: ut sunt feriæ et cantiones &c. ea in Ecclesia tetinenda;
 tertium et ipsum adiaphora continet, sed quibus accedit
 opinio cultus, et meriti aut necessitatis, huc refert ieiunia
 ecclasiastica & discrimina ciborū, huiusmodi ritus prorsus
 tollendos & abiiciendos afferit, atq; huc trahit exem-
 plū Ezechiē. Sed in hoc tertio genere, nō satis firma ratio
 nenicitur, atq; adeo secum & cum suis repugnare videf.
 Sicutim in his ritibus falsa opinio tantum offendit, cur re
 salutatoq; integra, opinio nō tollitur? quid q; eam opinio
 nō iū ipsi quibus illā assignat, non agnoscunt, sed falsa sibi
 attribui dicūt: quid quōd & ipsi & alii opinionibus his re-
 motis & uero fine restituro hos ipsos ritus non znodō nō
 uituperandos docēt, sed etiā ad illorū obseruationē pacis
 et charitatis causa sc̄e offerūt. Sed hęc admonuisse suffi-
 ciēt hanc disputationē persecuti lōgum esset, et pr̄ter
 institutū. Ad exemplum aut̄ Ezechiel ut redeamus, nega-
 ri non potest in Ecclesia quoq; Catholica, tēpus incide-
 re posse, quo ad eius mutationem sit ueniendum, cui rei
 consuētū

in confis.
 August. po-
 st. In con-
 fess. Saxon.
 in 14. ad
 Rom. in Lor.
 commun. in 47.

confirmanda & illustranda testimonium adseram lo-
antum Antonii Delphini à Casali maiore scriptoris Ita-
lici, uiri eruditissimi quidem, sed potissimum potestatis, quam si
prae cocilia esset, nimis fortassis assertoris. Is in libro iii.
de ecclesia, de Elibertini Concilii decreto, quo statuitur
picturas in ecclesia nō esse debere ne quod colitur & ado-
ratur in parietibus depingatur, quo pacto accipiendum
& exponendum sit, hūc in modū differit. Fortè inq[ue] patri-
bus Orthodoxis, qui Elibertino Concilio intererant uis-
suum fuit necessarium edere tale decretum; quoniam po-
pulus eō uenerat superstitionis, ut picturas tanquam nu-
mēn aliquod uenerarentur ac colerent. Quod si aliquan-
do, ut est humana insipientia & temeritas in populis ob-
tingat, ne supersticio atq[ue] idolatria figat altius radices
quam porrò difficillimum sit reuellere, tamen possunt,
ac debent Catholici pastores Ecclesiaz curare diligentur,
ut quibus in locis tantum periculum sit, tantaq[ue] abomi-
natio, ad tempus imagines & simulachra, omnia tollan-
tur de medio, actu interim bene instituātur & admoneā-
tur simplices ac rudissimi quiq[ue] de cultu Dei & sancto-
rum. Ita Ezechias rex æneum serpentem, quem antea
Moses fecerat & erexerat, mandato præpotentis Dei con-
fregit, zeloq[ue] motus religionis demolitus est. Hec ille,
atq[ue] hic, ipsius est scriptor ille Italicus, cuius libellus, hoc
dicitum adducit, tam non debere esse vilium abusum ut
propter illum tollatur bonus usus, &c. Quod dictum à
castigatorē sugillatus, ut quod uerum non sit, si sine ex-
ceptio.

ratione intelligas. Itaq; illi alterum rectius ut existimat
etiam dictum opponit. Quę Deus instituit, nullo ab-
usu aut uitio posse aboleri: quę aut̄ humanitus sunt tra-
dicta, postquam errore uiciata sunt, ab iis abstinentur.
Hoc sanè dictum si exceptionem omnem tollas, multò
minus in se ueritatis cōtinet. Nam eorum institutorum,
quę ad homines referuntur, multa sunt discrimina: quę-
dam enim, ut iam satis ostendimus eam in ecclesia aucto-
ritatem obtinent, ut non statim ob errorem, abusum uel
offensionem quorumuis abolenda sint. Sed de his iam sa-
tu dixisse uideor.

Quod scribitur in libello, Constitutiones nonnullas
quamuis exiguum habeant usum, tamen unitatis reti-
nendae & scandali uitandi causa esse seruandas, agnoscit
verispecie non carere, dolum tamen subesse confirmat,
cum mox adiicitur exceptio: In iis quę plerunq; utiles
sunt, quarum tamen obseruatio priuatim uel noxia sit
vel impossibilis, ad mentem legislatoris esse configuen-
tum. Exemplum adfertur, de ieiuniis & discrimine cibo-
rum, in iis qui corporis infirmitate & debilitate tenentur,
qui ex mente legislatoris, ad obseruantiam ieiuniorum &
abstinentiarum certorum ciborum, minimè obligātur, quis
hic dolum aliquem animaduertat? At hic castigator ex-
clamat, ergo lex de ciboru delectu, qua interdicitur eſus
carnis, ouorum, laetiſ & butyri, publicè noxia non cense-
bitur. Vnde uero hæc tam extialis noxa: quod conſci-
tiz inquit humanis decretis, seruiliter opprimuntur &

DEFENSIO LIBELLI,

onera Tyrannidis imponuntur aduersus Pauli senten-
tiam: Nemo nos iudicet in cibo & potu &c. Quid adhuc
decretis tenemini? Item: State & ne iterum subiiciamini
iugo scrututis. Non inficiatur auctor, homines aliquando
imperitos & superstitiones, hac Ecclesiastica constitutio-
ne, ad tyrannidem & oppressionem & laqueum consci-
tiarum esse abusos. At quam ciuale est ex hominu*m* uitiis,
quos Plato legum-Tyrannos appellat, legibus bonis ad
suam libidinem, uel ignorantiam adutentium ipsas leges
insecati? Quod si huius cōstitutionis Ecclesiasticae sen-
tentiam ex eius ueris interpretibus cognoscas, nihil in il-
la iniquū, nihil Tyrannicū, sed summa æquitate et peratū
inuenies. Qui em̄ īciunii stata tempora, & certorū ciborū
abstinentiam præscriperunt, non hoc egerunt, ut timi-
dis & perculsis cōscientiis laqueos iniicerent, sed ut tar-
dos & cessantes, tāquam calcaribus & stimulis quibusdā,
ad carnis lasciuiam eoērcendam, excitarent. Neq; quod
cibum aliquem immundum & pollutum ducerent, aut
regnum Dei in esca & potu collocarent, sed quod etiam
à licitis & concessis rebus aliquando abstinere laudabile,
& exemplis præceptisq; diuinarum literarum consenta-
nū sit. Neq; quod in ipso īciunio cibiq; detractione, me-
riti aliquid & iustitiae constituerent, sed quod īciunium &
delitiarū abstinentia, cū uera resipiscētia & pietatis stu-
dio coniuncta plurimū momenti ad Dei clemētiam im-
petrandam, & penas peccati debitas mitigandas habere,
sacræ quoq; literæ passim testantur. Non aspernabitur
credo

modo quisquā, paulò modò aquior Erasmi sententiā, quē
nūc ēaremoniis iniquiorē fuisse nōnulli causantur, cū
nō ēaremoniis ipsis, sed abusui & preposteræ ēaremo-
niarū fiduciæ inimicus fuerit. Is itaq; in Epistola de inter-
diuolu carniū ad Episcopū Basiliensem ita scripsit: Nūc
ieiuniū & delectus ciborū huiusmodi sunt, ut si quis rectè
tratur, adminicula sint ad ueram pietatē. Valer igitur ie-
uniū & ciborū delectus, ad duas quasdiā res. Primū ad do-
mandā corporis lasciuiam, ne ferociat aduersus spiritū.
Deinde conductit ad placandam iram diuinā, nostris sce-
leribus prouocatā, nimirū cūm uidet nos, de nobis ipsis
penāsumere, ille remittit uindictam suā. Hæc planè cō-
sentanea sunt iis, quæ scribuntur à B. Thoma Aquinate,
nisi quod duob^o hisce finibus tertii adiungit. Assumitur
inquit, ieuniū (in quo etiā delectus ciborū continet) prin-
cipaliter ad tristia. Primū ad concupiscentias carnis cōpri-
mendus ii. Corint. vi. in ieuniis, in castitate, quia per ieui-
nicastitas cōseruatur. Secundū assumitur ad hoc, quod
mens liberius eleuetur ad sublimia contemplanda, unde
dicitur Daniel. x. quod post ieuniū triū hebdomadarū
reuelationē acceperit à Deo. Tertiū ad satisfaciendū pro
peccatis, unde dicit Iohel. ii. Conuertimini ad me in toto
corde vestro in ieunio, fletu & plāctu. Porrò quod de sa-
tisfacciōe pro peccatis dicit, nō aliud intelligit, quā quod
de placatione irę diuinę, & remissiōe uindictę ab Erasmo
dicit. Rectè quoq; & ex ecclesiē sententia idē hic Erasmus
de amibili ecclesiā cōcordia, delectū inquit ciborum ac

secunda se-
cūda qua-
stione 1. 47.

ieiunia non indixit Ecclesia, nisi ad sanitatem corporis & animi. Itaq; qui piscium esu periclitantur aut ieiunio, & ualitudinem corporis & animi uigorem laedi sentiunt, hos nequaquam obligat ecclesiaz constitutio. Qui uero sentiunt se ex abstinentia carnium & ieiunio, & corposo & animo melius habere, que rogo contumacia est, uel le in odium Ecclesiaz hoc reiicere, quod tantam adferit utilitatem. Idem in Epistola supra commemorata, præceptum inquit Ecclesiaz de ieiunio, non obligat infantes, non admodum senes, non ægrotos, non inopia laborantes, non deniq; ceteros, qui ob aliam quampliam causam non ferunt inediem, multò minus de esu carnium. Hi si uescuntur, utiq; uesci uidentur ex eius sententia qui legem condidit. Sed operæ præmium est ut scholasticos ipsos qui uocantur doctores, quos nonnulli nimis superstitionis insimulant, quid de hac & similibus Ecclesiaz constitutionibus sentiant, quamq; legum istarum, siue statutorum interpretationem adferant, audiamus. Itaq; apud Gabrielem Biel fidelem & diligentem sententiarum se antecedentium doctorum collectorem, ex Thomæ præsertim sententia hac leguntur. Præcepta inquit Ecclesiaz positiua, non eodem modo obligant, sicut præcepta naturæ uel diuina: nam præcepta diuina sunt de iis, quæ per se sunt de necessitate salutis, unde his præcipiuntur actus uirtutum, fidei, spei & charitatis, aut prohibetur ea quæ sunt per se mala, ut sunt actus uitiorum, & ad illa omnes tenentur in quolibet casu. Præcepta uero ecclæsiaz

Dij. 15.
queſl. 1. in
4. ſententia.

et de lege seu iuri positiui, sunt de his quæ ordinant ad iuris
tutes, & iis præcipiuntur, quæ non per se, et in quolibet ca-
sus sunt bona, sed quandoq; possunt esse mala. Et prohibe-
ntur, quæ non semper, et in omni casu sunt mala, sed
in casu possunt esse bona vel indifferentia, et ideo nō est,
nec debet esse intentio legislatoris, ut semper obseruetur
præceptū; & per hoc ut dicit Thomas, præcepta iuris po-
sitiui, magis obligāt, ex intentione legislatoris, quā ex ipsis
verbis. Idē. Causa inqrationabilis, propter quā soluens
præceptū aliquod Ecclesię, ut de ieunio nō est habendus
transgressor ea est qua existente etiā legislator iustus, nō
vellet legem seruari, puta quando ratio legis cessat; et li-
cet ratio legis non semper exprimatur, tamen nos eam
coiecturare debemus, et ad limitem illius legem amplia-
re vel restringere. Lex em̄ debet esse honesta, possibilis,
secundum naturam, id est naturalem rationē; unde ubi-
cunq; locum habet ratio legis, etiam locū habet ipsa lex:
unde cessante ratione legis, cessat obligatio. Ipsi⁹ quoq;
Thomæ inter scholasticos præcipiæ auctoritatis haec
secunda fe-
ciude quaſſ.
96. art. 6.
sunt verba. Omnis lex ordinatur ad cōmunem hominū
salutem, et in tantū obtinet uim et rationem legis, si ue-
ro ab illo deficit, uirtutem obligādi non habet. Item, sta-
tuta inquit cōmunia proponuntur, secundū quod multi-
tudini conueniunt, et ideo legislator in iis statuendis at-
tendit id quod communiter habetur et in pluribus acci-
dit; Si autem ex speciali causa in aliquo inueniatur, quod
obseruantæ statuti repugnet, non intendit talem legis

lator ad statuti obseruantiam obligare. Idem quod pro-
 prius ad institutum pertinet, ieiuniū inquit absolutè con-
 sideratum, non est de necessitate præcepti, sed est de ne-
 cessitate præcepti unicuique tali remedio indigentis. Et quia
 multitudo hominum ut plurimum indiget tali reme-
 dio: quia in multis omnes offendimus, tum etiam quia
 concupiscit caro aduersus spiritum, conueniens fuit ut
 ecclesia aliqua ieiunia statueret, ab omnibus communis-
 ter obseruanda. Hæc & his similia apud scholasticos
 scriptores occurunt, in quibus quoque squisimè lector
 quid Tyrannicum, quid ad oppressionem conscientia-
 rum comparatum, & non porius, ut initio dixi, summa
 squitate temperatum agnoscis. Ineptè autem ad hanc
 ecclesiasticam cōstitutionem improbandam, adducun-
 tur loca Pauli, nemo nos iudicet in cibo & potu, & quid
 adhuc decretis tenemini, ne iterum subiiciamini iugo
 seruit. Constat enim hæc à Paulo dicta esse aduersus lu-
daciam seruitutem qua pseudo apostoli conabantur gen-
 tes ad Christum conuersas, ad præceptam Moysi lege
 ciborum quorundam tanquam immundorum, perpetua-
 am cuitationem, ut necessariam astringere, non autem
pertinere ad temporariam quorundam eduliorum absti-
 nentiam, quæ pietatis studio, hoc est carnis edomandæ,
 spiritus in Deum erigendi, vindictæ & Dei anticipandæ &
 mitigandæ causa ad tempus præscribitur atque suscipitur.
 At qui ad hos fines si rectè & ex mente Ecclesiæ usurpe-
 tur, tantummodo delectus ille ciborum, ab ecclesia præ-
 scri-

scriptus referri debet. Quare rectè Erasmus. Ieiunium inquit & ciborum delectus, non possunt intotum hoc nomine damnari, quòd nihil omnino conducant ad pietatem, si quemadmodum oportet adhibeantur. Quòd autem nonnulli nō ad carnis & cupiditatis coctionem, sed ad luxum & deliciarum commutationem, hoc ciborum discrimine abutuntur, ii certè contra mentem legis faciunt, & in legem ipsam committunt, ut non incommodè ab erudito illo & multis sui ordinis prudentiore monacho, scriptum est. Da inquit mihi hominem, qui ^{Ad art. 25.} delectum ciborum iuxta Ecclesiæ præscriptum obseruat, & uidebis ab eo nihil culpa dignum fieri; nam qui carnum esu certis ac statis diebus iuterixerunt, non ita instituerunt ut interim nos piscibus, uel alia obsoniorum specie saginaremus, quod aut ita fit, deploramus, nō cōmēdamus &c. Cōsequitur ergo eum tandem uerè traditio, nē Ecclesiæ obseruare, qui nō solū carnibus abstinet, sed quisibi omnibus delitiis interdicit, qui porro nō minuūt sed potius mutant delicias esculentorum, non obseruāt Ecclesiæ traditionem, sed mali genii suggestionem. Hæc ille: Nec illi probādi sunt, qui mente huius legis nō satis animaduersa, ad superstitionem, imò impiā proprii corporis debilitationē, hoc Ecclesiæ statutum detorquent, dum nimia inedia, uel noxio cibo, morbos sibi nō nunquam & mortē accersunt, de quibus uide q̄ decretorū libro scribuntur, & Thomas in summa, quibus locis adducuntur Hieronymus, qui dicat. Non refert utrum magno uel paruo te

int̄.

De confess.

dīst. 5.

secunda fe-

cunda dīst.

q̄ dīst. 147.

art. 11.

DEFENSIO LIBELLI,

interimas; quia de rapina holocaustum offert, qui uel ci-
 borum nimia egestate, uel manducandi uel somnii pe-
 nuria immoderata corpus affigit. In primis autem illo-
 rum hominum imperita supersticio, & superstitionis im-
 peritia damnanda & execranda est, qui huius salubris
 constitutionis ad hominum salutem (qui esse finis om-
 nium legum debet) latæ sententiam & uim ignorantes,
 eam ad Tyrannicam conscientiarum oppressionē, & ho-
 minum exitium, & diuinę legis transgressionem, hoc est
charitatis violationem conuerterunt, dum circa discri-
men, à quibusuis intentata mortalis culpæ pœna, eius ri-
 gidam & exactam obseruationem exegerunt, multosq;
 hac superstitione implicatos in summa incommoda &
 pericula corporis & animæ coniecerunt, & perinde quasi
 cardo pietatis in eo uerteretur uera pietatis et charitatis
 exercitiis, hac humana decreta prauè inteliecta præpos-
 suerunt. Sed hic grauissimi viri Erasmi uerba adscribere
 malo. At qdam inqtola. clamant, quis nesciebat in cære-
 moniis non esse constituendū finē pietatis, immo quis nescit
 totam religionem haec tenus fuisse redactam ad cære-
 monias, ac uigorem Euangelicū fuisse per eas propemodū
 antiquatum &c. In Gallia, ut scribunt, duo periclitantur
 non ob aliud, nisi quia duobus quadragesimæ diebus cō-
 mederunt carnes coacti morbo, uide quid faciant cære-
 moniæ, nimirum ut ob hominū cōstitutiones uiolens
præcepta Dei, leuius ducentes paricidium, quā præterire
 constitutionem pontificum, quanquā hoc nullus Pons
 tifex

tifex uetus, ne agrotus ea sumat, quæ postulat ualetudo.
Atq; hæc impia & superstitiona persuasio adhuc in non-
nullarum prouinciarum & ciuitatum gubernatoribus
hæret, qui per Quadragesimam in totū macellum clau-
dunt, & leueris edictis carnium uenditionem prohibet,
hoc est, infirmis, debilibus, languidis (quorum in ciuita-
tibus præsertim populosis magna turba est, qui citra car-
nis esum ualetudinē ac uitam tueri non possunt, & pisciū
esu grauiter ləduntur) his inquam quantum in ipsis est
mortem uel certè morbum indicunt. At inquiunt, ne-
mo agrotum occulte uesci prohibet, ridiculum, quasi
non satis prohibeat uesci, qui prohibet uendere. Maior
enim hominum pars ita comparata est, ut uesci non
possit nisi emat, quomodo emet uerè si non sit qui uen-
dat. Sed interim inquiet si id permittatur aperitur fene-
stra malis, qui hoc prætextu uescentur, cùm non sit ido-
nea causa, his Erasmi respōsum oppono. Hoc periculum
si spectaret ad homicidium, aut aliquod graue malum,
audire: nunc tolerabilius arbitror, ut sexcenti uescantur
carnibus citra necessitatem, quām ut unus hac supersti-
tione periclitetur de uita. Proinde mihi non displicet
mos apud Italos, iuxta quem etiam in Quadragesima
publice in macellis uenduntur carnes uitulorū, hœdo-
rum & agnorum, sed à paucioribus ne quid desit agros-
tis, aut iis qui à grē carent esu carnium, nec quisquam nos-
tat ementem aut uescentem, etiam si nihil morbi præ se-
ferat. Sunt enim causæ quas ex uultu non possis depre-
x hen.

hendere & Christianæ charitatis est, in meliorem inter-
pretari partem, quiequid rectè fieri potest. Ostendimus
haec tenus maculas & labes, quibus hæc salubris cōstitutio,
uel à luxuriosis uel à superstitionis hominibus, aspergi-
tur & cōtaminatur, à quibus si ex sententia ecclesiastico-
rum scriptorum recta doctrina vindicetur, nihil habebit
hæc constitutio incōmodi, neq; Christianæ libertati, nec
paulinis illis dictis, ullo modo aduersabitur. Quare &
Philippus ipse in apologia, hæc quidē Pauli testimonia
profert, sed aduersus necessitatē tantum humanarū tra-
dictionum: ad iustificationem & remissionem peccatorū:
qua opinione detracta, publicæ utilitatis & tranquillita-
tis causa seruari debeant. Nemo uero his diciuinis & cibo-
rum abstinentiis, ab ecclesia præscriptis, ad iustitiam &
remissionem peccatorū plus tribuit, quam à diciuinis li-
teris iis operibus pietatis causa suscep̄tis, tribuitur, nem-
pe si cum uera pœnitentia, ex fide fiant, opera esse bo-
na & grata Deo, qua carnem domando & uirtutes exci-
tando, iustitiam bonarū uitæ augent; & ad Dei iram pla-
candam, & peccati pœnam temperandam, uel euadē-
dam ualent, ut ex triduano Niniuicarum diciuio, à rege
indicto perspicuum est. Non nescimus autem esse non-
nulllos, qui nulla uiua fide adhibita, nulla habita pœni-
tentia ratione, nullo uitæ in melius commutanda pro-
posito in ipsa inedia & ciborum certorum detractione
meriti sibi aliquid & iustitiae arrogant, qui certè abusus,
non ecclesiæ constitutioni, cuius sententia prorsus repu-
gnat,

gnat, sed hominum peruersæ & superstitione opinioni
attribui debet: quāuis præcipua culpa penes eos sit, qui
bus docendi populi munus incumbit, & usq; adeo in his
constitutionibus proponendis, sanam ecclesiæ sententia-
m non exponunt, ut etiam superstitioni populi formæ-
tum præbeant. His uitiis dum quidam ex aduerso occur-
re uolunt, abiecta omni charitate & reuerentia, qua ec-
clesiæ Christi obstringuntur, publicam ecclesiæ consue-
tuinam temerè uiolat, cùm iis, diebus qbus antiquitus,
per oës ecclesiæ iejunium ciborūq; parsimonia religiose
obseruari solet, conuiuiis & carniū epulis, passim à qui-
buslibet indulgetur. Atq; si Deo placet huic licentia &
deformitati, libertatis Christianæ & reformationis ecclæ-
siasticæ nomē obtenditur, cū uera libertas & reformatio-
ne coexistat, si proposita & explicata ex mœte ecclesiæ
uera abstinenti & iejunâdi ratione, opera detur, ne inani
superstitione conscientia implicant, uel nimia & impor-
tunâlicentia, ecclesiæ perturbentur. Sunt autem nonnulli,
qui à delectu ciborū & similibus cōstitutionib^z recte ex-
plicatis, non prorsus abhorreant, sed ^{in Epist. ad Galatas.} in ecclesia utiliter
renneri, uel restitui posse fatentur, modò absit præcepti ne-
cessitas. Ita cīm Lutherus, libenter inquit unā cū iis, ute-
mur iisdem cibis, seruabimus item ferias & iejunia ipso-
rum, modò nos ista omnia uoluntate libera seruare per-
mittant, & istas minaces uoces omittant, mandamus,
aggravamus, excommunicamus, &c. Et Bucerus in de-
liberatione Lypscica. Si rursus inquit de huiusmodi tē-

poribus conuenire posse, eoque modo uoluntarium ieiunium, per Christianam exhortationem, sine pracepto restituimus, ad hoc libenter omnes, operam nostram conferremus, siue sit Quadragesima, siue quatuor tempora, alia uero ieiunia, quomodo cuncte ecclesiæ illud sint ordinatur. Ibidem: Bonum inquit esset si magistratus, cum ueris animarum curatoribus, talem abstinentiam in cibis & aliis rebus ordinarent, quæ uerae emendationi seruireret, & neque fidem, neque publicam pacem, & charitatem impediret uel turbaret: in eo omnes Christiani libenter obtemperarent. Certum est & Erasto, & optimis quibusque uiris, huc nimium pracepti rigorem, quem aliqui proponunt displicuisse, ac displicere, & temperamentum hic aliquod desiderare. Ita enim scribit ad Ioannem quendam Episcopum: Nullus est inquit uerè pius, qui si rem attentè consideret, mallet in his rebus obligationem, uersam in exhortationem: ut nunc quidem sunt tempora, minus esset laqueorū, & plus esset ex animo ieiunantium, maximè si in uita sacerdotum, reluceset Exemplum abstinentiæ temperantiazque Christianæ. At si huiusmodi praceptorum positiorum ut vocant, seu statutorum ecclesiasticorum, uera interpretatio & explicatio consideretur, haud multum à consilio seu exhortatione differre comperientur, nisi quod forma quedam pracepti, ad licentiam quorundam hominum coercendam, tanquam septum quoddam & repagulum, carnis lasciuiaz oppositum sit. Certè ut supra ostendimus

1. b. 22.
 sp. 8.

mus maximum discriminem inter diuina præcepta, & hæc
posita ipsi quoque scholastici scriptores constituunt,
cum disertè tradunt, illa omnes obligare; hæc uero eos
tantummodo, quibus eorum obseruatio ad pietatem
conducit: nec in eorum transgressione, ubi causa quam
uocant rationabilis adest, peccatum ullum mortale com
mitti. Non profsus iniqua uidentur, quæ inter cætera à
Thoma, cuius suprà quoque testimonia adduximus in
haec uerba scribuntur: Præcepta quæ per modum com
munis statuti proponuntur, non eodem modo obli
gant omnes, sed secundum quod requiruntur ad finem secunda se
cunda qua
stione 149.
art. 3.
quem legislator intendit: cuius auctoritatem si aliquis
transgrediendo statutū contemnat, uel hoc modo trans
grediatur, quod impediatur finis quem intendit, peccat
mortaliter talis transgressor: si autem ex aliqua ratio
nabili causa quis statutum non seruet, præcipue in casu,
in quo etiam si legislator adest, non decerneret esse ser
uandum, talis transgressio non constituit peccatum mor
tale. Et si quorundam sententia rigidior hic uidetur, ne
mo credo prohibebit, mitiorem sententiam sequi, quæ
à Gerson, & à multis optimisq; uiris Gersonem imitan
tibus explicatur, qui in huiusmodi præceptorum trans
gressione, in solo scandalo & contemptu, quæ haud du
bi diuinæ legi repugnant, peccatum mortale collocat.
A que hac ratione, non ineptè, ab Alfonso Veruclio ui
to Hispano discrimin ueteris & noui testamenti tradi
tionum exponitur. Veteris inquit legis traditiones, ob

sunt erant præceptis & interminationibus: nostræ uero traditiones, nihil capitalis periculi adferunt transgressoribus: modò absit animus impius aut contemnens. Huic consentanea scribit Ioachimus Perionius Ciceronianus Sorbonæ docto^r, ex Sorbonæ opinor sua sententia. Multæ inquit sunt in Ecclesia Cæremoniæ, quæ sub consilium cadunt, quæ autem sub præceptum cadunt, ne earum quidem uiolatores omnes nostri peccati reos esse volunt, nisi forte contemnant. Quid quod Cajetanus disertè scribit in eundem Thomam, ex uerborum, nul libi ieiunium ecclesiasticum inueniri præceptū, loquendo de præcepto strictè. Quod si de ieiunio uerum est, multò magis de delectu ciborum id uerū erit, qui deletus ieiunio seruit. Hæc paulò latius à me dicta sunt, ut doli suspicionem, qua falso grauatur, à libelli auctore repellam: immeritoq; illi impingi, quod susq; deq; ferat, si conscientiæ humanis decretis seruiliter opprimantur, ostendam: utq; lex illa siue cōstitutio ecclesiastica de ciborum delectu, à calumnia illa, qua ut noxia & pernicioſa traducitur, vindicetur; nec à uero reformationis studio, quod illi insultando obiicitur, hic auctor alienus esse demonstretur. In clausula huius disputationis de Cæremoniis & traditionibus admonet auctor, ritus per se uitiosos, publicè per eos qui præsumunt ecclesiæ tollēdos: priuatim uero ab agnoscentibus uitium cauendos: hic nihil aliud à castigatore reprehenditur, quā quod malignè extenuetur, quod summā detestationem meretur. At non fuit

finita mens auctoris, ut aliquam superstitionē noxiā,
extenuādo tueatur, sed ut in ea tollenda & cuitāda Chri-
stiana prudentia & moderatio adhibeatur, quæ nulla cū
graviore perturbatiōe & offensione ecclesiā cōiuncta sit.
Iudicet uero lector, an non potiori iure notandi sint, qui
in C̄remoniis & obseruationibus ecclesiasticis, ea odio-
scer atrociter exaggerat et exasperant quę piorū et bo-
norū virorum iudicio, lenitionē et mitigationem ad-
mittunt. Cūm aut̄ continuò in libello duplex error in ri-
tuum diiudicatione notetur, eorū qui nimio odio super-
stitutionis ritus qui citra superstitionē seruari possunt, pro-
noxiis et impiis temere damnant; et eorum, qui inconsy-
derato zelo uel cæco amore, supersticiosos et impuros ri-
tus, pro religiosis et sanctis descendunt; prius illud inter-
dum contingere fatetur, sed nihil illud ad præsentem
culam facere, cūm nemo exipsis abiiciendū contendat,
nisi quod manifesti impietatis labē, turpiter corruptum
est. At cum omnia propemodum in ecclasia, manifesta
impietatis labē corrupta dicant, sit ut omnia quoque ab-
scienda, nihilq; ferè ex prisca ecclesiā consuetudine re-
linquendum esse contendant; cūm alii non minore re-
purgandę ecclesiā studio prædicti, aut nō tantam impie-
tatis labē, in plenisq; agnoscant; aut si labes aliqua sit,
eam tamen ita auelli et demī posse, ut tamen res
ipſa et tanquam corpus cui adhæret non sta-
tim abiiciatur et extinguitur.

Hic finis est.

M. Hæ

DEFENSIO LIBELLI,

M. Hæchabui suauissimè Placidi, quæ hactenus pro defensione libelli huius dicenda esse putaui. Sed te credo iam audiendi rædio fatigatum, gaudere quoque quod ad lectionis finem, tanquam ad portum peruenientum sit. P. Minimè uero, non enim ut uenter cibo quamvis delicato, ita auris auditione rerū gratarū facile satiatur; sed quid, hæc ne in lucem edere, & publica facere statuisti? M. Nihil etiamnum ea de re constitui. Sunt enim qui deterreant, quod putent nonnullos offendendos & irritandos, quorum ut crabonum aculei minimè sint contemnendi. P. Id uero nihil est quod te commoueat. Primum enim nihil tam moderatè tamq; circumspetè scribi potest, quod in tanta indiciorum uarietate & malignitate, non in aliquorum hominum offensionem & reprehensionem incurrat: ut hac ratione omnibus omnino à scribendo abstinentur sit. Deinde eam mihi, & in aduersario refellendo modestiam, & in rerum quarum patrocinium suscepisti, defensione & explicatiōne, eam rationū firmitatem adhibuisse uideris, ut nullam iustum reprehensionem hoc scriptum meritò extimescat; iniusta uero reprehensio, potius bonorum omnium, reprehensori odium, quam infamiam aliquam & probrum innoxio scripto conciliabit. Quare non video quid ab edendo te prohibeat: video uero quæ excitare & mouere te debeant: cum quantum ego quidem iudico hoc scripto via quedam sternatur, & commonstretur ad ueram & solidam nonnullarum controversiarum conciliatio-

lationem constituendam; quo certè hoc tempore nihil utilius cogitari potest. M. Evidet Placidi eam in scribendo modestiam & orationis lenitatem secutus mihi videor, ut tu ipse & quicunque hæc audient facilè intelligent, non personæ aut partis alicuius odio, sed solo innocentia tuenda & ueritatis vindicanda studio, hanc prouinciam à me suscepitam fuisse; nisi quòd aliquando nimia castigatoris improbitas inuitum ad ducentorem paulò responcionem compulerit. Quis enim fecerat hominem religiosissimum & Catholicæ fidei obseruantissimum Arrianismi insimulari, patronū detestans de impietatis traduci, prophanum deniq; hominem appellari, qui aliud simulando, principium hoc fidei de eterna Christi deitate malitiosè conuellerat? sed hanc cataricem refricare nolo. Dedi etiam operam, quoad eius fieri potuit, ut me intra causam continerem; ne'ue quod nonnulli solent, à causa digressus, in personarum criminationem diuerterem, quod sophisticum, imo sophanticum esse puto. P. Nihil hic à te peccatum uideo. Aequum enim est ut qui sibi iniustè iustum & uestram sententiam calumniandi licentiam sumpsit, iustè iniustum calumniam depellendi, libertatem concedat. Est enim hoc iure naturæ sanctum, ut iniustum vim inferenti, iusta defensione resistatur. M. Ego certè nullo istius viri odio teneor; sed potius insignes eius dotes suspicio: quin etiam ob eximiam eruditionem, & comparatam iam longo tempore rerum sacrarum peritiam,

DEFENSIO LIBELLI,

ea illum aliquando moderatione esse putabam, ut si cum
 æquis & religiosis uiris committeretur, spesq; aliqua le-
 gitimè conciliandæ & pacificandæ ecclesiæ offerretur, de-
 summo illo rigore aliquid sit remissurus: & multa ue-
 rustari, charitati & paci sit concessurus: Verum licet hæc
 spes inconsideratis hisce & intempestiuis scriptis, non
 parum sit debilitata, non diffidimus tamen, quin ubi
 forte impetus ille & æstus animi, quem falsa persuasio
 & uana imaginatio concitauit, refederit, alium se &
 mitiorem æquoremq; sit exhibitus. Longè etiam
 falluntur, qui me & libelli auctorem, ecclesiæ refor-
 mationem & Euangelii cursum quoquo modo impe-
 dire, & non potius omnibus modis adiuuare & promo-
 vere uelle arbitrantur. Verum qui hanc reformatio-
 ðæ ecclesiæ prouinciam sibi sumpserunt, non recta no-
 bis via ingredi uidentur. Nam ratio quam sibi propo-
 fuerunt, neque ad perpetuitatem in posterum conti-
 nuandam satis solida, neque ad uniuersitatem Chri-
 stiani nominis colligendam, satis idonea uidetur. Cùm
 enim in toto Christo ut pulchrè differitur à B. Augu-
 stino duo spectanda sint, caput & corpus, sponsus &
 sponsa, Christus & ecclesia, quibus duobus duo uin-
 cula nos astringunt, fides & charitas: huius posterioris
 non satis accuratam ab iis habitam esse rationem existi-
 mamus. Sed hæc res magna est, neque temerè tractan-
 da, & iam satis diu congressi uidemur, alias fortassis erit
 uolente Deo, conueniendi & latius disscrendi locus.

cōtra epist.
 Petriani
 ap. +.

P.Ego

P. Ego uero tibi pro isthac humanitate, qua me tam be-
signe ad studiorum tuorum communicationem ad-
misisti, ingentes habeo gratias: atque haec tua benignia
fiduciam mihi addit, ut saepius te adire, ac de religio-
nis causa tecum conferre non uerear. Velim autem im-
primis ut quando otium erit, de optima quam putas
ratione, instaurandæ & pacificandæ ecclesiæ, ex te au-
dire. Nam video te hanc rem non leuiter cogitasse. M.
Equidem Placidi quantum per ingenii exilitatem & ua-
letudinis tenuitatem licuit, nonnunquam de eo nego-
tio me cogitasse profiteor, sed sape meum impetum re-
tardatum, quod nullum propemodum usum horum
studiorum uiderim, neque etiamnum uideam. Nam
nonnullos doctissimos viros ea de re prudentissime
scripsisse, & rationes non incommodas commonistras-
se video, sed surdis fabulam cecinisse. Itaque non consi-
lia & rationes, sed homines desunt, qui rectis consiliis
& ueris rationibus obsequantur. Quod quamvis ita sit,
non possum tamen, quo ecclesiasticæ pacis studio tene-
or, quin aliquando in ea meditatione uerter, & cum bonis
uiris, in quibus æquitatis & moderationis uestigia depre-
hendo, de hac causa sermonem libenter conferam. P.
Macte uirtute Modeste, neque te sinas ab hoc proposi-
to, quoruuis hominū malignitate abduci: & si pauciores
uideantur (uidelicet magna ex parte hominibus partiū
fauore impeditis) qui id uestrum institutum probent,

Y ii ne

170 DEFEN. LIB. DE OFFIC. PII. VIRI.

ne dubites tamen, quin adhuc non exigua bonorum virorum multitudo reliqua sit, qui nimiam partium uehementiam exosí ad moderationem istam aspirent. Et si tale nihil sit, sufficiat uobis, quod cōscientiam uestram, summo illi gubernatori Deo, qui pro suo arcano iudicio omnia moderatur, approbare potestis. Deum autem precor, ut & uobis ad hæc moderationis studia persequenda uires & facultates suppediter, & multorum hominum, ac in primis utriusque ordinis principum uiuorum animos, ad moderata & ueræ ecclesiæ instaurationi, & pacificationi accommodata confisi.

Illa flectat.

F I N I S.

ERRATA QVAE OB EXEM plaris Cacographiam obrepserunt.

Pag. 18. lin. 15. eum lege id Ibi. li. 18. tametfile.tamen fi pag. 19.
li. 18. post affirmare. addē possū pag. 22. li. 25. le. habita pag. 23. li.
15. cum le. tu pag. 26. li. 1. ecclesia le. ecclesiæ Ibidem li. 17. hæc hæ-
reditate le. hæreditate hæ pag. 36. li. 18. vanas le. varias Ibid. li. 22.
quile. quæ pag. 37. li. 7. duobus le. duabus Ibid. li. 13. dele in Ibid.
li. 17. cupiant le. cupiunt pag. 38. li. 16. & 17. le. repurgarint pag. 40
li. 14. dele quia pag. 42. li. 22. verè le. vero pag. 43. li. 3. dele ~~to~~
pag. 47. li. 8. hoc le. hic pag. 56. li. 8. le. duxisse pag. 57. li. 12. le. aliorū
pag. 58. li. vlt. dele quæ pag. 59. li. vlt. leg. testimonia pag. 60. lin. 3.
le. plurium Ibid. li. 22. le. vellat pag. 70. li. 8. quod le. quoq Ibid.
li. 22. vero le. viros pag. 71. in margine le. 95 pag. 76. li. 22. facile le.
facile pag. 78. lin. 1. ac deo le. à deo pag. 79. li. 25. nō aliquando de-
le non pag. 81. li. 20. rectius leg. rectius pag. 86. li. 17. le. renouatam
pag. 96. li. 18. post intelligentiæ adde fuit pag. 107. in marg. le. Mariæ
pag. 117. li. 13. le. hymnis pag. 141. li. 19. ecclesia le. ecclesiæ pag. 150.
li. 15. tamen le. tum pag. 152. li. 9. le. abutentium pag. 153. li. 1. leg.
sententiam.

Dos
ly (An)

Desanguine & suffocata pug 130. Cabala 95
lycra p 137. Missa private 140.